

Türkiye Raporu

Alan Öngöruları ve Politika Önerileri

TÜRKİYE RAPORU

ALAN ÖNGÖRÜLERİ VE POLİTİKA ÖNERİLERİ

Editörler

Prof. Dr. Abdullah İNCE

Prof. Dr. Ebubekir CEYLAN

Prof. Dr. Metin GÜMÜŞ

Doç. Dr. Mervan SELÇUK

COPYRIGHT © 2026

Bu yayının tüm hakları CİHANNÜMA DERNEĞİ'ne aittir. Tüm hakları saklıdır. Bu yayının çoğaltılması, basılması, dağıtılması, satılması, elektronik ortama aktarılması, bir veri tabanında saklanması veya herhangi bir yöntemle paylaşılması, hak sahiplerinin yazılı izni olmadan yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Cihannüma Yayınları - 31

Kitap Adı : Türkiye Raporu Alan Öngörülleri ve Politika Önerileri

ISBN: 978-625-96897-7-7

Yayın Yönetmeni: Abdulkadir MACİT

Editörler: Abdullah İNCE, Ebubekir CEYLAN, Mervan SELÇUK, Metin GÜMÜŞ

Yayına Hazırlık: Nurettin MENTEŞ, Bekir GÜNDOĞMUŞ,
Mustafa KARAHANCI, Adnan ÇELİK, Hüseyin CERRAHOĞLU
Ahmet Tayyib SERDAR, Ömer Faruk NAZLIM, İzzettin ULUIŞIK

Mizanpaj-Tasarım : DNA Digital

Baskı: Enes Ofset: LİTROS YOLU 2 MATBAACILAR SİTESİ 2NF11 TOPKAPI ZEYTİNBURNU
ZEYTİNBURNU / İSTANBUL

CİHANNÜMA | CİHANNÜMA DERNEĞİ

Hacı Bayram Mah. Haşimi (Kutlu) Sok. No: 12

Altındağ/Ankara – TÜRKİYE

| www.cihannuma.org |

İçindekiler

SUNUŞ.....	9
TAKDİM 1	11
TAKDİM 2	21
DEĞERLENDİRME /YÖNETİCİ ÖZETİ.....	26
TÜRKİYE RAPORU DOSYALARI	35
1) BİLGİ-İRADE-DÜZEN DOSYASI	36
1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM.....	36
2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER.....	36
3. STRATEJİK HEDEFLER.....	37
4. POLİTİKA ÖNERİLERİ	37
4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler.....	37
4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler	37
4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler	38
2) DÜŞÜNCE DOSYASI	39
1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM.....	39
2. MEVCUT DURUM	39
3. TEMEL RİSKLER VE STRATEJİK HEDEFLER.....	40
4. POLİTİKA ÖNERİLERİ	41
4.1. Kısa Vadede Yapılması Gerekenler.....	41
4.2. Orta Vadede Yapılması Gerekenler	41
4.3. Uzun Vadede Yapılması Gerekenler	41
3) EĞİTİM DOSYASI	43
1. DOSYANIN AMACI, KAPSAMI VE TEMEL YAKLAŞIM	43
2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER.....	43
3. STRATEJİK HEDEFLER.....	46
4. POLİTİKA ÖNERİLERİ	47
4.1. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin Devlet Politikası Hâline Getirilmesi	47
4.2. Kısa Vadede Yapılması Gerekenler.....	47
4.3. Orta Vadede Yapılması Gerekenler	48
4.4. Uzun Vadede Yapılması Gerekenler	49
4) YÜKSEKÖĞRETİMDE BİLGİ SORUNU DOSYASI	50
1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM.....	50
2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER.....	50
3. STRATEJİK HEDEFLER.....	51

4. POLİTİKA ÖNERİLERİ	51
4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler	51
4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler	52
4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler	52
5) AİLE VE SAĞLIK DOSYASI.....	54
1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM.....	54
2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER.....	54
3. STRATEJİK HEDEFLER.....	56
4. POLİTİKA ÖNERİLERİ	56
4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler	56
4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler	57
4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler	58
6) AİLE VE GENÇLİK DOSYASI.....	59
1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM.....	59
2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER.....	59
3. STRATEJİK HEDEFLER.....	60
4. POLİTİKA ÖNERİLERİ	61
4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler	61
4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler	61
4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler	62
7) ŞEHİR VE MEDENİYET DOSYASI	63
1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM.....	63
2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER.....	63
3. STRATEJİK HEDEFLER.....	64
4. POLİTİKA ÖNERİLERİ	65
4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler	65
4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler	65
4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler	66
8) GÖÇ DOSYASI.....	67
1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM.....	67
2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER.....	67
3. STRATEJİK HEDEFLER.....	68
4. POLİTİKA ÖNERİLERİ	68
4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler	68
4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler	69

4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler	69
9) SİNEMA DOSYASI.....	70
1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM.....	70
2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER.....	70
3. STRATEJİK HEDEFLER.....	71
4. POLİTİKA ÖNERİLERİ	71
4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler	71
4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler	72
4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler	73
10) KÜLTÜR VE SANAT DOSYASI.....	74
1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM.....	74
2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER.....	74
3. STRATEJİK HEDEFLER.....	75
4. POLİTİKA ÖNERİLERİ	75
4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler	75
4.2. Orta Vadede Yapılması Gerekenler	76
4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler	76
11) MEDYA VE İLETİŞİM DOSYASI	77
1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM.....	77
2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER.....	77
3. STRATEJİK HEDEFLER.....	78
4. POLİTİKA ÖNERİLERİ	79
4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler	79
4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler	79
4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler	80
12) ULUSLARARASI İLİŞKİLER DOSYASI	81
1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM.....	81
2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER.....	81
3. STRATEJİK HEDEFLER.....	82
4. POLİTİKA ÖNERİLERİ	82
4.1. Kısa Vadede Yapılması Gerekenler	82
4.2. Orta Vadede Yapılması Gerekenler	83
4.3. Uzun Vadede Yapılması Gerekenler	83
13) İKTİSAT DOSYASI	84
1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM.....	84

2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER	84
3. STRATEJİK HEDEFLER	84
4. POLİTİKA ÖNERİLERİ	85
4.1 Kısa Vadeli Yapılması Gerekenler	85
4.2 Orta Vadeli Yapılması Gerekenler	86
4.3 Uzun Vadeli Yapılması Gerekenler	86
14) HUKUK DOSYASI	87
1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM	87
2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER	87
3. STRATEJİK HEDEFLER	88
4. POLİTİKA ÖNERİLERİ	88
4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler	88
4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler	88
4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler	89
15) SAĞLIK SANAYİMİZİN GELECEĞİ DOSYASI	90
1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM	90
2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER	91
3. STRATEJİK HEDEFLER	91
4. POLİTİKA ÖNERİLERİ	92
4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler	92
4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler	92
4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler	92
16) SAĞLIK OKURYAZARLIĞI DOSYASI	93
1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM	93
2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER	93
3. STRATEJİK HEDEFLER	94
4. POLİTİKA ÖNERİLERİ	94
4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler	94
4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler	94
4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler	95
17) YAPAY ZEKA VE İNSANLIĞIN GELECEĞİ DOSYASI	96
1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM	96
2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER	96
3. STRATEJİK HEDEFLER	98
4. POLİTİKA ÖNERİLERİ	98

4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler	98
4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler	99
4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler	100
18) İLERİ TEKNOLOJİLER VE SANAYİ DOSYASI.....	101
1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM.....	101
2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER.....	101
3. STRATEJİK HEDEFLER.....	102
4. POLİTİKA ÖNERİLERİ	103
4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler	103
4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler	103
4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler	104
19) TARIM DOSYASI.....	105
1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM.....	105
2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER.....	105
3. STRATEJİK HEDEFLER.....	106
4. POLİTİKA ÖNERİLERİ	106
4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler	106
4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler	106
4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler	107
20) HAYVANCILIK DOSYASI	108
1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM.....	108
2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER.....	108
3. STRATEJİK HEDEFLER.....	110
4. POLİTİKA ÖNERİLERİ	110
4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler	110
4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler	111
4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler	112
21) SU KAYNAKLARININ SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ DOSYASI	114
1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM.....	114
2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER.....	114
3. STRATEJİK HEDEFLER.....	115
4. POLİTİKA ÖNERİLERİ	115
4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler	115
4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler	116
4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler	116

22) ENERJİ VE MADENCİLİK DOSYASI.....	117
1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM.....	117
2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER.....	117
3. STRATEJİK HEDEFLER.....	118
4. POLİTİKA ÖNERİLERİ	119
4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler	119
4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler	119
4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler	120
KATKI VERENLER	121

SUNUŞ

Cihannüma Derneği olarak, tevarüs ettiğimiz ilmi müktesebat ve sahip olduğumuz yetkin insan kaynağıyla; Müslüman şahsiyetlerin, toplumların ve devletlerin dünya hayatını hakikat üzere inşa etmelerinin zeminini hazırlamayı temel bir gaye addediyoruz. Bu doğrultuda, üzerinde yaşadığımız aziz vatanın ve mensubu olduğumuz ümmet coğrafyasının adalet zemininde yeniden güçlü ve büyük bir dirilişe imza atması mücadelesine katkı sunmayı öncelikli ödevimiz olarak görüyoruz. Dahası, insanlığa tanıklık etmek üzere konumlandırılmış bir "vasat ümmet" ve "en hayırlı topluluk" olmanın bilinciyle; marufun ikame edilmesi, münkerin ise küresel ölçekte ortadan kaldırılması vazifemizi tarihsel bir sorumlulukla üstleniyoruz.

Bu misyonun doğal bir gereği olarak, içinde yaşadığımız dünyayı ve onun üzerine kurulu olduğu hegemonik paradigmaları köklü bir sorgulamaya tabi tutuyoruz. Küresel krizlere karşı hakikat eksenli alternatif fikirler, özgün yöntemler ve insanlığın müzmin dertlerine derman olacak yapısal çözümler geliştirmeyi kendimize şiar ediniyoruz. Karşı karşıya kaldığımız küresel ve bölgesel sorunları tanımlarken de onlara çareler üretirken de batı-merkezli yaklaşımlar yerine, kendi medeniyet müktesebatımızı ve bakış açımızı şekillendiren kurucu ilkelerimizi referans alıyoruz. Bu bağlamda hayata geçirdiğimiz çalıştaylar, bilgi şölenleri, akademik yayınlar ve kurumsal hafıza üretimlerimiz; tarihimize, coğrafyamıza ve insanımıza karşı taşıdığımız sarsılmaz mesuliyet duygusunun somut birer tezahürüdür.

Gelinen noktada bizler, bir taraftan Gazze’de ve yakın havzamızda fütursuzca yürütülen Siyonist ve emperyalist işgallerin, diğer taraftan Suriye’de derinleşen devrim sürecinin dönüştürücü etkilerini günlük hayatımızda doğrudan hissettiğimiz kritik bir tarih eşiğinden geçmekteyiz. Bu kırılma sürecinin; kısa, orta ve uzun vadede toplumsal, siyasal ve iktisadi hayatımızın ana arterlerini derinden etkileyecek yapısal sonuçlar doğuracağına bilincindeyiz. Dolayısıyla bu dönemi, sadece anlık kriz yönetimi bağlamında değil; zihniyet dünyamız, metodolojimiz ve bunlara bağlı olarak şekillenen uzun erimli pratiklerimiz açısından da analitik bir süzgeçten geçirmek hayati bir zorunluluktur.

Bu stratejik vizyondan hareketle, Türkiye’nin entelektüel ve fikri birikimine öncülük eden ilim insanlarımızın, akademisyenlerimizin ve mütefekkirlerimizin bu kritik süreci derinlemesine analiz etmelerini ve geleceğe dönük projeksiyonlar sunmalarını planladık. İslam Ülkeleri Akademisyen ve Yazarlar Birliği (AYBİR) ile birlikte uzun süredir titizlikle yürüttüğümüz istişare toplantıları, akademik müzakereler ve çok boyutlu saha değerlendirmeleri neticesinde

ortaya çıkan *Türkiye Raporu: Alan Öngörülleri ve Politika Önerileri* başlıklı bu çalışma, söz konusu kurumsal ve entelektüel mutabakatın bir mahsulüdür.

Elinizde tuttuğunuz bu rapor, Türkiye'nin yirmi iki farklı hayati alanındaki mevcut durumunu tespit eden statik bir metin olmanın çok ötesindedir. Bu çalışma; ülkemizin önümüzdeki on yıllarda takip etmesi gereken stratejik istikamete katkı sunan, proaktif bir vizyon belgesidir. Raporun temel muradı; Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı meydan okumaları yalnızca bugünün sıcak gündemi üzerinden okumak değil; geleceğin potansiyel risk alanlarını bugünden öngörmek, makro hedefleri belirlemek ve rasyonel, uygulanabilir politika metinleri üretmektir. Çok disiplinli bir metodoloji ve kolektif bir emeğin ürünü olan bu çalışma; farklı alanlarda temayüz etmiş çok sayıda akademisyen, uzman ve araştırmacının katkılarıyla olgunlaştırılmıştır.

Çalışma kapsamında; düşünce atlasımızdan eğitime, yükseköğretim yapısından hukuk sistemine, toplumsal dokumuzun nüvesi olan aileden gençlik politikalarına, kültür, sanat ve sinema vizyonumuzdan şehir ve medeniyet tasavvurumuza, göç yönetiminden sağlık sistemine ve sağlık sanayiine, tarım ve hayvancılık politikalarından enerji ve madencilik stratejilerine, yapay zekâ ve ileri teknolojilere kadar geniş bir yelpazeyi kapsayan yirmi iki ayrı dosya titizlikle işlenmiştir. Her bir başlık altında Türkiye'nin mevcut fotoğrafı çekilmiş, temel risk haritaları çıkarılmış, stratejik hedefleri konulmuş ve en önemlisi kısa, orta, uzun vadeli somut politika önerileri geliştirilmiştir.

Nihai gayemiz ve ümidimiz odur ki; bu rapor, ülkemizin geleceğine matuf entelektüel müzakereleri derinleştirerek tetikleyecek, nitelikli bir tartışma zemini oluşturacak ve önerilen yapısal çözümlerin devlet ve toplum nezdinde kademeli olarak hayata geçirildiği dinamik bir icra sürecine vesile olacaktır.

TAKDİM 1

Dünya belki de tarihinin en karmaşık ve karanlık dönemlerinden birini yaşıyor. Bu süreçte değişmeyen tek şey, insanoğlunun insan kalma mücadelesidir. Bu çaba; özünde iyinin ile kötünün, doğru ile yanlışın, faydalı ile zararlının, güzel ile çirkinin özetle hak ile batılın mücadelesidir.

Soğuk Savaş'ın ardından ideolojik bir zafer sarhoşluğuyla pazarlanan "Tarihin Sonu" tezi, dünyayı liberal küreselleşme masalıyla uyutma girişiminden ibaretti. Ancak bu kapitalist illüzyon çabuk dağılmış ve yerini, dünyayı açıkça ateşe vermeyi hedefleyen "Medeniyetler Çatışması" stratejilerine bırakmıştır. Petro-dolar nizamıyla tüm küresel finansı haraca bağlayan bu hegemonik yapı, nihayetinde kendi ürettiği vahşi ve dizginlenemez gücün esiri olmuştur. Bugün karşımızda duran evangelist akıl ve siyonist kibir, elindeki bu kontrolsüz güçle küre ölçeğinde yeni yangınlar çıkarmaya hazır, tehlikeli bir cinnet içindedir.

Son yirmi beş yılda küresel ölçekte birbirini izleyen krizler, dünyayı adeta kolektif bir cinnet noktasına taşımak amacıyla kurgulanmış hamleler olarak okunmalıdır. 11 Eylül İkiz Kuleler Saldırıları ile küresel güvenlik mimarisi ve müdahalecilik yeni bir boyuta taşınmış; hemen ardından gelen 2008 küresel ekonomik krizi, finansal kapitalizmin ve spekülasyon nizamının yapısal çöküşünü ilan etmiştir. Arap Baharı ve küresel salgın süreçleriyle sosyolojik fay hatları tetiklenip toplumlar üzerinde yeni denetim modelleri sınanırken, 7 Ekim Aksa Tufanı ile tırmanan Amerika Birleşik Devletleri, İsrail ve İran çatışmaları, Ortadoğu'da statükoyu sarsan ve küresel güç dengelerini test eden yeni bir sıcak savaş cephesi açmıştır.

Tüm bu sarsıntılar dikkatle analiz edildiğinde, sözde aydınlanmanın, insan haklarının ve demokrasinin beşiği olarak sunulan Avrupa'nın da aslında ilkel bir ırkçılığa teslim olduğu görülür. Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılma süreciyle birlikte küresel arenadaki jeopolitik etkinliğini ve vizyonunu kaybeden Avrupa; derinleşen İslam karşıtlığı ve yabancı düşmanlığı sebebiyle yıllardır anlattığı insan hakları masalını tamamen rafa kaldırmıştır. Bu zihniyet aşınmasının doğal bir sonucu olarak, aşırı sağ partiler artık marjinal kulvarlardan sıyrılarak Avrupa siyasetinin tam merkezine taşınmaktadır.

Mevcut adaletsiz sisteme ekonomik bir güç olarak itiraz eden Çin'in durdurulamaz ilerleyişi, küresel güç mücadelesini daha yakın, yakıcı ve kaçınılmaz bir tehdit haline getirmektedir. Ancak bu ekonomik meydan okuma, Çin'i masum bir alternatif yapmamaktadır. Doğu Türkistan ve Tibet'te sistematik olarak uygulanan zulüm, baskı ve insan hakları ihlalleri, Çin'in

her zaman mesafeli durulması ve ihtiyatla yaklaşılması gereken bir odak olduğunu ortaya koymaktadır.

Öte yandan, reddedilemeyecek bir diğer küresel hakikat ise Afrika'nın tarihsel uyanışı ve farklı bölgelerde yeni güç merkezlerinin filizlenmesidir. Bu sosyo-ekonomik ve politik uyanış, Amerika Birleşik Devletleri'ne dünyayı tek kutuplu bir merkezden yönetme kabiliyetini büyük ölçüde kaybettirmiştir. ABD, küresel hegemonya kabiliyetini yitirmesine rağmen; dünyanın dört bir yanında kukla rejimleri fonlamaya, darbeleri teşvik etmeye ve yapısal kaos üretmeye devam eden, küresel istikrarsızlığın en büyük kötülük merkezi olma vasfını sürdürmektedir.

İçinde yaşadığımız jeopolitik iklim, kurumsal bir düzenden ziyade küresel bir kaosu ve şiddetli bir türbölansı yansıtmaktadır. Eski uluslararası nizam ağır hasar almış, parçalanmış; ancak yerine yeni bir düzen henüz kurulamamıştır. Ortadaki bu büyük belirsizlik ve çatışma ortamı, derin bir tedirginlik doğurduğu kadar, doğru hazırlığı olan aktörler için tarihsel fırsatlar da barındırmaktadır. Krizleri stratejik avantaja dönüştürmek bir şans faktörü değil, yüksek bir hazırlık ve vizyon meselesidir. Dolayısıyla artık eski dünya düzenine dair soyut hikayeler dinlemek yerine, kurulmakta olan yeni düzene dair somut, millî ve özgün stratejiler geliştirmek hayati bir zorunluluktur.

Bu bağlamda, merhum Prof. Dr. Necmettin Erbakan Hocamızın mevcut ırkçı emperyalist düzenin oluşturulduğu “Yalta Düzeni”ne alternatif, adil bir küresel yapı kurulmadan dünyaya asla huzur gelmeyeceğine dair sıklıkla dile getirdiği vizyon bugün çok daha anlamlıdır. Aynı şekilde, Sayın Cumhurbaşkanımızın kavramsallaştırdığı "Dünya 5'ten büyüktür" iradesi, mevcut küresel nizamın adaletsizliğine karşı en gür sestir. Ancak bu küresel itirazı tüm insanlığın vicdanına nakşetmek, anlaşılır kılmak için daha fazla entelektüel çabaya, hikmetli bir dile ve evrensel bir vicdan ittifakına ihtiyacımız vardır.

Unutmamalıyız ki oldukça zor, çetin bir zaman diliminden geçiyoruz. Bu tarihsel kesitte, krizlerle sarsılan İslam aleminde kurumsal aklıyla, ordusuyla ve toplumsal dinamizmiyle ayakta kalabilen yegâne ve merkezi ülke Türkiye'dir. Bu yalın gerçeğin farkına varmak hem bir özgüven kaynağı hem de omuzlarımıza yüklenen ağır bir sorumluluktur. Türkiye, kendi geleceğini başkalarının küresel kavgalarında, senaryolarında ya da yapısal zaaflarında aramayı terk etmelidir. Aksine, milletin derin vicdanı ile devletin kadim aklını birleştirerek, kendi özgün vizyonunu ve perspektifini hikmetle tayin etmelidir.

Türkiye bugün her alanda büyümekte, gelişmekte ve kabuk değiştirmektedir. Ancak her büyüme, kendi doğası gereği sorunları da beraberinde getirir. Çözüm üretme yönündeki müspet ve yerli adımlarımız artarken, kronikleşmiş yapısal sorunları çözmek adına atılan bazı radikal adımların, hesap edilmediği takdirde kendi içinde yeni ve öngörülemeyen sorunlar

doğurabileceği de göz önünden uzak tutulmamalıdır. Stratejik akıl, hamle yaparken ortaya çıkabilecek bu tali riskleri de hesap ederek yol almayı gerektirir. Hedeflerimiz büyüdükçe, omuzlarımızdaki yük ve tarihsel mesuliyet katlanmaktadır. Tüm bu baskılara rağmen, tali tartışmalarla enerjimizi tüketmeden, temel meselelerimize sağduyuyla odaklanarak yürümek zorundayız.

İnsanı diğer tüm canlılardan ayıran ve ona yaratılmışların en şerefli vasfını veren esas unsur, aklı ve bu aklın tabi olduğu aşkın değerleridir. Bizler de milletimizi ve bu toprakları, ancak ve ancak bizi biz yapan o köklü değerleri koruyarak ve çağın diline aktararak geleceğe taşıyabiliriz. Sadece fiziki sınırları, yani maddi vatanı koruyarak bu vahşi çağda hayatta kalamayız. Maddi vatanı tahkim ederken, onun ruhu ve esas olan manevi vatanı da aynı kararlılıkla korumak ve inşa etmek zorundayız. Zira bizi asırlarca ayakta tutan ve bugün de yıkılmaktan koruyan yegâne kalkan bu manevi omurgadır.

Yıllarca bu aziz ülkeyi büyük hedefleri ve iddiaları olmayan, ufku iç meselelerle daraltılmış bir ülke olarak tasarlayan küresel odaklar, en başta hayallerimizi ve büyük rüyalarımızı elimizden çalmaya çalıştılar. Fakat biz, tüm bu prangalara rağmen yeniden büyük rüyalar görmeye, köklü hayaller kurmaya kararlılıkla devam ediyoruz. Bugün dünyada yaşanan zihni sarsıntı, hakikat ötesi dönem olarak adlandırılmaktadır. Üzerinde uzlaşılan hiçbir evrensel, mutlak gerçeğin olmadığını öne süren, her şeyi göreceli kılan bu modern felsefe, aslında insanlığı ve kitleleri büyük bir anlam boşluğuna ve hiçliğe sürüklemektedir. Hakikati yok sayan bu anlayış, bizi kendi köklü değerlerimizi tüketmeye, modernizmin dünyevi dehlizlerinde kaybolmaya çağırmaktadır. Oysa biz, rüzgara göre yön değiştiren kalıpların aksine, değişmez ve ezeli hakikatlerin varlığına inanarak hareket etmeyi bilgi yöntemimiz ve itikadımız için bir esas olarak kabul ediyoruz.

Küreselci projelerin sahipleri elbette boş durmuyor; Türkiye'nin iç ahengini, toplumsal dokusunu ve birliğini bozmak için çok katmanlı operasyonlar yürütüyorlar. Bu doğrultuda, kontrolsüz biçimde hayatımızı kuşatan tekno-dijital hayat, nesiller arasındaki organik bağı koparmakta, kültürel geçişkenliği çürütmekte ve köksüz bir bireysellik üretmektedir. Dahası, milletin birliğini, beraberliğini ve tarihsel dayanışma ruhunu dinamitlemek için içimizde unuttuğumuz eski toplumsal fay hatları yeniden canlandırılmaya, derinleştirilmeye çalışılmaktadır. Yeni nesil algı operasyonlarıyla Türkiye'yi önemseyen, onun dertleriyle dertlenen kitlelerin karşısına; ülkesine yabancılaşmış, değerlerini hafife alan, önemsemeyen vatandaş tipleri yerleştirilmek istenmektedir.

Bununla da kalmayıp, Batı merkezli odaklardan ve onların içerideki gönüllü taşeronlarından gelen ayrılıkçı telkinler, kitleleri suni kutuplara, sanal cephelere katılmaya zorlamaktadır. Bu

durum, Batılı sömürgeci aklın, vatandaşlarımızı kağıt üzerinde küresel dünyanın eşit birer bireyi gibi gösterirken, özünde onları asla kendilerine ait görmediği ve eşit kabul etmediği ikiye bölünmüş bir yanılsamadır. Batı bizi hiçbir zaman kendinden görmemiştir ve görmeyecektir; ancak bizi kendi köklerden koparmak için bu küresel yanıltma politikasını vahşice uygulamaktadır. İnsanı ifsat eden, ahlaki ve toplumsal şartları tahrip eden bu küresel sistem, oyunlarını ve operasyonlarını en yoğun biçimde Türkiye üzerinde tezahür ettirmektedir. Bu şer odaklarının verdiği zararı asgariye indirmek için gayretimizi, entelektüel birikimimizi ve stratejik mukavemetimizi çoğaltmak; bu büyük oyunu bozmak için safları sıkılaştırarak birlikte hareket etmek zorundayız.

Vazifemiz; sadece şikayet etmek değil, yaşadığımız çağı tüm değişkenleriyle tanımak, anlamak, sezmek ve bilmektir. Jeopolitik düzlemde neyi, ne zaman, nasıl ve kiminle yapacağını bilememe zafiyeti, toplumlarda yıkıcı bir öğrenilmiş çaresizlik hissi doğurur. Bu psikolojik yenilgi tuzağına düşmemek için, elimizdeki tüm verileri doğru analiz ederken, görünmeyen arka plan nedenleri ve yapısal dinamikleri de asla ihmal etmemeliyiz. Tarihsel mirasımız ve içinde bulunduğumuz coğrafi konum, bize kaçınılmaz bazı stratejik zorluklar yüklemektedir. Akdeniz ve Karadeniz havzasındaki jeopolitik gerilimler doğrudan bizi merkezine almaktadır. İsrail'in yayılmacı terörü, İran'ın bölgesel denklemleri, Kıbrıs ve Yunanistan ile tarihten süzülüp gelen kronik sorunlar doğrudan milli güvenliğimizi alakadar etmektedir. Çin ve Batı arasındaki küresel ticaret ve teknoloji savaşlarının artçı şokları da doğrudan ekonomimizi ve tedarik zincirlerimizi bağlamaktadır.

Bunların yanı sıra, içeride de ideolojik ve inanç temelli karşıtlıkların ürettiği suni gerilimler ve vahşi sermaye sahiplerinin doymak bilmeyen hırsları sebebiyle derinleşen sosyo-ekonomik sorunlar toplumsal bünyemizi zorlamaktadır. Kuşkusuz tüm bu faktörler bize doğrudan tesir etmektedir. Ağır, çetin ve tarihi imtihanlardan geçtiğimiz bilincindeyiz. Umudumuzu ve vizyonumuzu daima diri tutsak da eski durağan, konforlu ve pürüzsüz günlerin yakın görünmediği gerçeğini de çıplak bir realite olarak akılda tutmalıyız. Bu tehditlere yönelik devletimiz ve kurumlarımız tarafından belli stratejik hazırlıklar yapılmış veya yapılmakta olsa dahi; asla rehavete kapılmadan, tembellik etmeden, bilgi, liyakat ve hikmetle yolumuza devam etmek zorunda olduğumuzu aklımızdan çıkarmamalıyız.

Türkiye, tüm eksikliklerine, yapısal aksaklıklarına rağmen coğrafyasına ümit veren, mazlum toplumlarda büyük heyecan uyandıran tarihi bir yürüyüşün içerisinde. Tam da bu sebepten ötürü bugün dünyanın gözü de kulağı da Türkiye'nin üzerindedir. Küresel ölçekte Türkiye'nin büyümesini, adalet eksenli bir güç olmasını arzulayan kalplerde "Ya Türkiye'ye bir şey olursa, bu kale de düşerse?" diye samimi bir endişe ve dua vardır. Buna mukabil, sömürgeci nizamın

devamını isteyen şer odaklarında ve içerideki uzantılarında ise "Her şeye rağmen Türkiye'ye neden bir şey olmuyor, neden diz çökmüyorlar?" tedirginliği hakimdir.

Bu iki zıt kutbun varlığı bile doğru yolda olduğumuzun en sarıh nişanesidir. Önümüzde uzun, meşakkatli bir yol ve çetin bir dönem mevcuttur. Ancak inanıyoruz ki bu badireyi de millet ve devlet olarak kenetlenerek, ortak akıl ve sarsılmaz bir inançla atlatacağız. Milletimiz bu tarihi dönemeçteki büyük badireleri aşıp menzile ulaştığında bizler büyük bir sevinç ve şükür içinde olacağız. Elbette içimizde istikametini kaybetmiş, iradesini yabancı odaklara kiralamış birileri o gün üzülecek; fakat kurulacak adil nizamın ve istikrarın sonuçları, günün sonunda onların da onların çocuklarının da lehine olacaktır.

Türkiye'yi sadece hamasi söylemlerle değil, ortak akılla büyütmek, sadece askeri güçle değil, gönülle savunmak gerekmektedir. Binlerce yıllık köklü bir kadim geleneğe sahip olan aziz milletimiz, yüksek bir devlet kurma iradesine, sağduyusuna ve olgunluğuna sahiptir. Devletimiz, milleti müreffeh kılma, onu koruma ve organize etme konusunda tarihsel olarak son derece mahirdir. Ancak maddi refahı, ebedi bir kurtuluş ve ahlaki yükseliş olan felâh ile taçlandırmak zorundayız. Bunun yolu ise eğitim, kültür, sanat ve akademi sahasında milli şuuru derinden besleyen, taklitçilikten uzak, köklü ve devrim niteliğinde adımlar atmaya devam etmekten geçer. Tarih boyunca hep büyük iddialarla yola çıkan, örnek işler yapan öncü şahsiyetler arkalarından gelen kitlelerin önünü açmış, onlara yön göstermişlerdir. Bugün bizim de yapmamız gereken; akılcı, savunulabilir, ayakları yere basan, anlaşılır ve uygulanabilir vizyoner hedefler ortaya koyarak, başta geleceğimiz olan gençliğe ve tüm insanlığa bu yeni medeniyet tasavvurunu anlatmaktır.

Anadolu coğrafyası, alelade bir toprak parçası değildir; yeryüzünde bizzat bereket duası almış, ilahi hüsn-ü kabule mazhar olmuş kutsal bir sığınaktır. Hz. Nuh'un Tufan'ın o dehşetli dalgaları arasında seyrederken, gemiyi selametle bereketli bir yere indirmesi için Cenab-ı Hakk'a yaptığı duanın yeryüzündeki tecellisi tam olarak bu topraklardır. Saffat Suresi 75. ayette şöyle buyrulmaktadır: "Andolsun Nuh bize yalvarmıştı da, biz duasını ne güzel kabul buyurmuştuk." Bu ayet-i kerimede zikredilen ve Hud Suresi 41. ayette de "Onun yüzmesi de, durması da Allah'ın adıyladır." buyrulan o kurtuluş gemisinin demirlediği mübarek mekan bu topraklardır. Bizler bu topraklara Kavimler Göçü ile rastgele, yeni gelmiş bir topluluk değiliz; biz buraya yeniden geldik. Atalarımız Tufan'ın ardından bu bereket merkezinden dünyanın dört bir yanına dağılmış, asırlar sonra asıl yuvasına geri dönmüştür. Buranın kadim adının Anadolu, yani ışığın ve medeniyetin yükseldiği yer olması tesadüf değildir. Gemi Cudi'ye oturduğu o ilk günden beri Türkiye, tüm insanlığın sığınabileceği bir baba ocağı, bereketi kendinden menkul köklü bir

yurtttur. Mü'minûn suresi 29. ayette buyrulduğu gibi: "Ve de ki: Rabbim! Beni bereketli bir yere indir. Sen iskân edenlerin en hayırlısısın."

Farkedileceği üzere bizim tarih anlayışımız parçalı değil, bir bütündür. Büyük Selçuklu da, Anadolu Selçuklu da, Osmanlı Cihan Devleti de ve nihayet gözbebeğimiz olan Türkiye Cumhuriyeti de bizimdir, bize aittir. Bunların her biri, bir zincirin halkaları gibi birbirinin devamı, tamamlayıcısı ve varisidir. Hepsine aynı devlet bilinciyle sahip çıkmak; eksikliklerini, hatalarını akademik bir nesnellikle konuşsak bile, onların tarihsel varlıklarını ve mukaddes değerlerini korumak boynumuzun borcudur. Osmanlı Cihan Devleti küresel şer odaklarının operasyonlarıyla yıkılış sürecine girdiğinde; Mehmet Akif, Said Nursi, Şeyh Senusi gibi dönemin zirve alimleri, mütefekkirleri fildişi kulelerinden inerek istiklal mücadelesine gövdelerini koymuşlar, cepheleri gezerek bu topraklarda küllerinden yeniden doğacak İslami ve milli bir devletin harcını karıp kuruluşu omuz vermişlerdir.

Bugün de benzer bir tarihi eşikteyiz. Batı merkezli dünya sistemi derin bir düşüş ve çöküş eğilimindeyken, bizim bu topraklardan dünyaya yeniden yeni bir hikaye yazmamız ve ilan etmemiz şarttır. Bu hikayenin asıl kahramanı olan aziz milletimizin her bir ferdi, bu büyük gelecek vizyonuna ve devletin ali hedeflerine cesaretle, inanarak hizmet ettirmeliyiz. Devletimiz, ilk asrını geride bırakıp yeni bir yüzyıla adım atarken, sadece kendi sınırları için değil, tüm İslam ümmeti ve mazlum milletler için bir umut ışığı olmaya, ufuk açmaya kararlılıkla devam etmektedir. Günümüzün öncü fikir adamları, bürokratları ve aydınları da bu kutlu yürüyüşün felsefi istikametini çizmek ve ona harç taşımakla mükelleftir.

Modern Batı dünyası, kalkınmayı ve ilerlemeyi yalnızca mekanik bir iktisadi büyümeye, maddeciliğe ve tüketime endekslemiştir. Buna mukabil, bizim köklerini taşıdığımız İslam medeniyeti tasavvuru ise kalkınmanın esasına hukuku, sahih itikadı ve aşkın ahlaki yerleştirir. Dolayısıyla bundan sonra atacağımız tüm adımları; bireyin iç huzurunu ve kurtuluşunu, toplumun adil refahını, devletler arasında ise mutlak barış ve adaleti tesis edecek şekilde tasarlamak zorundayız. Bu vizyon doğrultusunda, Türkiye'nin İslam alemine ve Türk dünyasına entelektüel, siyasi ve ahlaki rehberlik etme potansiyelini; hamasi bir söylem olmaktan çıkarıp etkin, verimli, ayakları yere basan ve sürdürülebilir kurumsal modeller etrafında şekillendirmeliyiz. Küresel bir aktör olabilmenin; yerli üretim, nitelikli ticaret, bağımsız finans ve caydırıcı askeri kapasiteyi eş güdümlü bir şekilde büyütmeyle mümkün olduğunu bilerek sarsılmaz bir kararlılıkla hareket etmeliyiz.

Bugün küresel ekonominin en büyük yapısal marazı; üretimin ve kazancın, alın teri, emek ve reel ihtiyaçlara göre değil, küresel çetelerin spekülasyonlarına, faiz ve sömürü çarklarına göre şekillenmesidir. Bu sömürü nizamına karşı dururken, eş zamanlı olarak yıllardır zihinlerimizi

iğfal eden Batı endeksli bilgi üretim yapısını, bilgi yöntemi köleliğini tamamen terk etmek zorundayız. Kendi kavramlarımızla düşünmeli, kendi akademimizi tahkim etmeliyiz. Dış politikada ise, küresel şartların gerektirdiği sert güç ile esnek ve yumuşak gücü hangi zaman diliminde, hangi coğrafyada ve hangi ölçüde kullanmak gerektiğine dair stratejik bakışı hikmetle ve berraklıkla netleştiren, proaktif bir devlet aklını sürekli diri tutmalıyız.

Tarihin bize öğrettiği dersler, coğrafyamızın kaçınılmaz kıldığı hayati ihtiyaçlar, devlet ve toplum yapımızın geleceğe selamete taşınması için gerekli olan kurumsal iyileştirmeleri yönetme ve organize etme sorumluluğu, kamunun yanı sıra öncelikle sivil toplum kesimlerinin omuzlarında bir borçtur. Sivil toplum; devlet ile millet arasındaki o organik köprüyü tahkim etmelidir. Bu bağlamda, toplumsal mukavemetimizi artırmak ve sivil alanın tüm renklerini adalet zemininde memnun edecek bir toplumsal sözleşme kurmak amacıyla; özgürlük ve güvenlik dengesi kusursuz biçimde kurulmuş, yerli, milli ve sivil yeni bir anayasa yapılması sürecine sivil toplumun entelektüel olarak öncülük etmesi tarihi bir zarurettir. Günlük, sığ siyasi polemiklerin ve kısır tartışmaların ötesine geçerek; ülkenin geleceğini inşa edecek kalıcı, yapısal ve vizyoner çözüm önerilerine dünkünden çok daha fazla ihtiyacımız vardır.

Cihannüma ailesi olarak büyük bir emek, samimiyet ve stratejik akılla hazırladığımız *Türkiye Raporu: Alan Öngörülleri ve Politika Önerileri* başlıklı çalışmamız, elbette ki hayatın tüm karmaşık sorularını bir çırpıda çözecek sihirli, tartışılmaz bir formül iddiası taşımamaktadır. Raporumuz, bugünden görebildiğimiz, teşhis ettiğimiz yapısal sorunlara reel cevaplar üretebilmek adına, belirli kritik alanlarda öngörebildiğimiz yapıcı önerileri ve stratejik çıkış yollarını sunma gayretidir. Bilincindeyiz ki, hayatın dinamik ve devingen akışı içerisinde, zamanla eksik kalan yönleri ortaya koyacak, bu vizyonu daha da rafine hale getirecek veya çok daha iyisini teklif edecek müteakip çalışmalara, ortak akıl toplantılarına her zaman ihtiyaç olacaktır. Bu temel felsefe ve sorumluluk bilinciyle, raporda derinlemesine ve kapsamlı analizlerle tartışmaya açtığımız hayati konu başlıklarından bazılarını, devletimizin ve milletimizin takdirine sunmak üzere ana hatlarıyla özetleyerek sunuş bölümünü tamamlamak istiyorum.

- Küreselleşmenin ve kontrolsüz dijital iklimin dayattığı popüler kültür, toplum genelinde emek vermeden, kısa yoldan ve zahmetsizce zengin olma tutkusunu körüklemektedir. Hızlı ve fütursuzca kazanma hırsı, toplumsal ahlakı zedelemekle kalmayıp çok sayıda hukuki ihtilafın doğmasına ve mahkeme koridorlarının kilitlenmesine yol açmaktadır. Ölçsüz bir lüks ve tüketim arzusu, mukaddes bir sığınak olan aile birliğinin korunmasını zorlaştırmaktadır. Bu çözülmeye bağlı olarak ortaya çıkan ve bir taraf için adeta ömür boyu cezalandırmaya dönüşen

süresiz nafaka uygulaması, toplumsal dengesizlikleri artırmakta, adliye saraylarının iş yükünü içinden çıkılmaz hale getirmekte ve nihayetinde adaletin gecikmesine sebebiyet vermektedir.

- Eğitim sistemimizde köklü ve milli bir zihniyet dönüşümünü hedefleyen Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, geleceğe doğru atılmış çok hayati bir adımdır. Ancak bu modelin arzulanan etkinliğe ve verimliliğe ulaşabilmesi, kağıt üzerinde kalmaması için sürekli iyileştirme, denetleme ve geliştirme aşamalarının büyük bir titizlikle yürütülmesi şarttır. Bununla birlikte, 1416 sayılı kanun kapsamında, devlet eliyle yetiştirmeleri için yurt dışına gönderilen nitelikli öğrencilerimizin, Türkiye'nin teknolojik bağımsızlığına hizmet edecek bilgi ve teknoloji transferini gerçekleştirebilmeleri adına çok daha proaktif, planlı ve stratejik bir şekilde yönlendirilmeleri milli bir ödevdir.

- Yapay zekâ teknolojilerinin tekeline giren bilgi üretimi; hazır, çabuk tüketilen ve doğruluktan uzak, belirsiz bir iklimde doğru evrilmektedir. Geçmişte köklü düşünce okullarının, derin felsefi usullerle ilmek ilmek dokuduğu hakiki bilginin yerini, bugün ruhsuz algoritmalar yoluyla çoğalan mekanik malumat yığınları almıştır. Bu durum, insan hayatını ve düşüncesini donuklaştıran tehlikeli bir işlev görmektedir. Hayattan bütünüyle kopuk, sadece batılı bilimsel endekslerin ve başarı kriterlerinin yön verdiği bu sözde bilgi nizamı, insanlığın kanayan yaralarını tedavi etmemekte; aksine yabancılaşmayı daha da derinleştirmektedir. Üstelik, yapay zekâ algoritmaları eliyle yönlendirilen bu bilgi tekeli konuşurken, işin görünmeyen maliyetini, yani bu devasa veri merkezlerinin dünyadaki kaynakları sömürerek tükettiği muazzam enerji krizini de aynı kararlılıkla tartışmaya açmak zorundayız.

- Anadolu'nun dört bir yanındaki illerimizde açılan üniversiteler, tabelalarını büyütme yerine, kuruldukları bölgelerin kalkınmasını destekleyecek iktisadi faaliyetlere doğrudan katkı sunacak şekilde kökten yenilenmelidir. Bugün yükseköğretimde niceliksel bir büyüme sarmalına değil, kurumların kendi ihtisas alanlarına göre derinleşmesine ihtiyacımız vardır. Anadolu üniversiteleri, özellikle yerel yer altı kaynaklarının ve madenlerin ham madde olarak satılması yerine, yüksek katma değerli ürünlere dönüşmesini sağlayacak birer araştırma geliştirme merkezi gibi çalışmalıdır. Üniversitelerin; tarım, hayvancılık, ziraat ve madencilik sektörlerine sunduğu pratik ve bilimsel katkı en üst seviyeye çıkarılmalıdır.

- Milli servetimiz olan madenlerin çıkarılma ve işleme izin süreçleri bürokratik hantallıktan arındırılarak sadeleştirilmeli, kurumlar arasındaki yetki karmaşasını tamamen ortadan kaldıracak yasal tedbirler alınmalıdır. Yerel ya da merkezi yönetimlerin, süreci bürokratik veya siyasi sebeplerle geciktirme ihtimalini ortadan kaldırmak adına, resmi kurumlara ait yasal cevap verme süreleri mevzuatta radikal bir hızla sınırlandırılmalıdır. Özellikle geleceğin teknolojisini şekillendiren nadir toprak elementleri örneğinde de acı bir şekilde tecrübe edildiği üzere;

stratejik madenlerin ruhsatlandırılması veya işletme hakları konusunda bürokrasinin engelleyici, hantal tutumunun önüne geçecek net ve koruyucu hukuki düzenlemeler hayata geçirilmelidir.

- Sağlık, tüm dünyada en yüksek finansal harcamaların yapıldığı, sömürüye de en açık olan devasa bir sektördür. Bu hayati alanda küresel şebekelere karşı dışa bağımlılığımızı asgariye indirmenin yanı sıra, uluslararası pazardan hak ettiğimiz payı alabilmemiz şarttır. Bunun yolu ise tıpkı savunma sanayiinde yakaladığımız o büyük ve milli başarı ivmesinde olduğu gibi, sağlık sektörü ve tıbbi teknolojiler için de uyumlu, tam teşekküllü bir organize sanayi bölgesinin vakit kaybetmeksizin hayata geçirilmesinden geçmektedir.
- Küresel kuraklık kapımızdayken, su yönetimi ve barajların verimli kullanımı konusunda çok daha efektif, rasyonel modelleri hayata geçirmek durumundayız. Özellikle yüksek yağış dönemlerinde baraj havzalarından ansızın tahliye edilmek zorunda kalınan suların şehirlerimizde sel, taşkın ve yıkımlara sebep olmaması için, birer kaçış rampası vazifesi görecek devasa tahliye tünelleri inşa edilmelidir. Bu tüneller vasıtasıyla güvenle sevk edilen sular, yakın bölgelerde kurulacak yapay göletlerde depolanarak koruma altına alınmalıdır. Yaklaşan iklim krizi ve kuraklık tehdidine karşı toplumsal mukavemetimizi artırmanın en tabii yolu ise toprağa daha fazla ağaç dikmek, orman varlığımızı nicelik ve nitelik olarak çok daha üst seviyelere taşımaktır.
- Devletin bekası ve milletin refahı için ekonomi, ulaşım, güvenlik ve istihbarat gibi stratejik faaliyet alanları günün şartlarına ve milli menfaatlerimize göre daha etkili, verimli ve dinamik bir yapıyla yeniden tanzim edilmelidir. Milli ekonomi anlayışımız, küresel faiz ve para piyasalarının insafına mahkûm olmaktan tamamen kurtarılmalı; doğrudan istihdam oluşturan yerli üretimi, sanayiye ve helal ticareti teşvik edecek adil bir formata bütünüyle entegre edilmelidir.

Büyük bir fikir işçiliğiyle nihayete erdirdiğimiz bu kapsamlı raporun hazırlık aşamasında, yıllara sari olarak Anadolu'nun farklı şehirlerinde düzenlenen çalıştaylarda büyük bir adanmışlıkla emek veren Cihannüma ailesinin her bir ferdine ve engin fikirleriyle yolumuzu aydınlatan saygıdeğer akademisyenlerimize teşekkürlerimi gönülden bir borç bilerek sunuyorum.

Şurası asla unutulmamalıdır ki, Türkiye'yi omuzlayıp yarınlara, hak ettiği küresel zirveye taşımak sadece devlet yöneticilerinin ya da siyasi kadroların üzerine yıkılabilecek bir vazife değildir. Bu tarihi mesuliyet ve vebal, bu topraklara aidiyet hisseden her birimizin omuzlarındadır. Bu halis niyet ve gayeyle vücuda getirdiğimiz ortak çalışmamızın, aziz

milletimiz, devletimiz ve tüm insanlık için hayırlara, yeni bir uyanışa vesile olmasını Yüce Mevla'dan niyaz ediyorum.

Selim Cerrah
Cihannüma Derneği Genel Başkanı

TAKDİM 2

İnsanlık, tarihî kırılmaların hızlandığı, güç dengelerinin yeniden şekillendiği ve yerleşik kabullerin sorgulandığı bir dönemden geçmektedir. Uluslararası sistemde yaşanan dönüşümler, teknolojik gelişmeler, yapay zekâ devrimi, enerji rekabeti, iklim krizleri, kitlesel göç hareketleri, ekonomik dalgalanmalar ve jeopolitik gerilimler yalnızca devletlerin dış politikalarını değil; toplumların düşünce dünyasını, eğitim sistemlerini, üretim modellerini, kültürel yapılarını ve gelecek tasavvurlarını da derinden etkilemektedir. Böyle dönemler aynı zamanda milletlerin kendi potansiyellerini yeniden keşfetmeleri, güçlü ve zayıf yönlerini gerçekçi biçimde değerlendirmeleri ve geleceğe ilişkin stratejik yol haritaları oluşturmaları açısından önemli fırsatlar sunmaktadır.

Tarih, bazı milletlere yalnızca yaşama imkânı değil, aynı zamanda yön verme sorumluluğu yüklemektedir. Bu sorumluluk, coğrafyanın sunduğu imkânlardan yahut siyasî gücün sağladığı avantajlardan daha derin bir anlam taşımaktadır. Çünkü bazı toplumlar, uzun tarihî yürüyüşleri boyunca yalnızca devletler kurmaz; aynı zamanda medeniyetler inşa eder, fikir üretir, insanlığa yön verir ve farklı çağlarda yeniden ayağa kalkma iradesi gösterirler.

Türkiye, tarihî mirası, coğrafi konumu, devlet tecrübesi, dinamik nüfusu, üretim kapasitesi ve medeniyet birikimiyle bu dönüşüm sürecinin en önemli aktörlerinden biri olma potansiyeline sahiptir. Ancak bu potansiyelin sürdürülebilir bir güce dönüşebilmesi; gününbirlik tartışmaların ötesine geçen, uzun vadeli hedeflere odaklanan, bilimsel temele dayanan ve farklı alanları bütüncül biçimde ele alan stratejik çalışmaları gerekli kılmaktadır. Güçlü bir gelecek yalnızca ekonomik büyüme ile değil; düşünce üretimi, eğitim kalitesi, hukuk düzeni, aile yapısı, kültürel canlılık, teknolojik kapasite, enerji güvenliği, toplumsal dayanışma ve insan kaynağının niteliği ile birlikte inşa edilebilir.

Aziz milletimiz, bin yılı aşkın tarihî yürüyüşü boyunca böyle bir medeniyet tecrübesinin taşıyıcısı olmuştur. Malazgirt'ten İstanbul'un fethine, Selçuklulardan Osmanlılara, İstiklal Harbi'nden Cumhuriyet'in kuruluşuna kadar uzanan tarihî süreklilik; yalnızca siyasî hâkimiyetin değil, adalet arayışının, ilim geleneğinin, vakıf medeniyetinin ve insan merkezli bir dünya tasavvurunun hikâyesidir. Bugün Türkiye Cumhuriyeti, bu uzun tarihî birikimin son halkası ve geleceğe uzanan köprüsüdür.

İçinden geçtiğimiz çağ ise yalnızca ekonomik ve teknolojik dönüşümlerin yaşandığı bir dönem değildir. İnsanlık aynı zamanda derin bir anlam, ahlak ve hakikat kriziyle karşı karşıyadır. Bilgi çoğalmakta fakat hikmet azalmaktadır. Teknoloji gelişmekte fakat insanın huzuru aynı ölçüde artmamaktadır. İletişim imkânları genişlemekte fakat toplumlar daha fazla yalnızlaşmaktadır. Güç merkezleri büyümekte fakat adalet duygusu zayıflamaktadır. Gazze’de yaşanan insanlık dramı, dünyanın farklı bölgelerinde süregelen savaşlar, küresel eşitsizlikler ve modern hayatın ürettiği yeni bağımlılıklar, insanlığın yalnızca teknik çözümlere değil, yeni bir medeniyet ufkuna ihtiyaç duyduğunu göstermektedir.

Böyle bir dönemde Türkiye’nin önündeki mesele yalnızca ekonomik büyümesini sürdürmek veya bölgesel bir güç olmak değildir. “Türkiye Yüzyılı” ifadesinin ekonomik bir slogan değil, medeniyet hamlesi olduğunu toplum olarak idrak etmeliyiz. Asıl mesele; tarihinden, inancından ve medeniyet birikiminden aldığı güçle insanlığa yeniden umut verebilecek bir fikrî, ahlâkî ve kurumsal çerçeve ortaya koyabilmektir. Güçlü ve Yeniden Büyük Türkiye ideali, yalnızca daha fazla üretmek, daha fazla ihracat yapmak veya daha yüksek gelir seviyelerine ulaşmak anlamına gelmemektedir. Bu ideal aynı zamanda adaleti, hikmeti, ilmi, ahlâkî ve insan onurunu merkeze alan bir medeniyet perspektifinin yeniden ihyası anlamına gelmektedir.

Bizler, İslam Ülkeleri Akademisyen ve Yazarlar Birliği (AYBİR) olarak, ilmin yalnızca meslekî bir faaliyet değil aynı zamanda bir emanet olduğuna inanıyoruz. Akademisyenlerin yalnızca bilgi üreticisi değil, aynı zamanda medeniyet taşıyıcısı olduğuna inanıyoruz. Akademisyen ve entelektüellerin görevi yalnızca mevcut gerçekliği açıklamak değil, aynı zamanda daha adil, daha ahlâklî ve daha yaşanabilir bir geleceğin imkânlarını araştırmaktır. Bu sebeple ilmi faaliyetleri yalnızca üniversite duvarları arasında yürütülen teknik çalışmalar olarak değil, medeniyet inşasının temel unsurlarından biri olarak değerlendiriyoruz.

Bugün kamuoyu ile paylaşılacak olan *Türkiye Raporu: Alan Öngörülleri ve Politika Önerileri* de bu anlayışın bir ürünü olarak hazırlanmıştır. Raporumuzun temel hareket noktalarından biri, Türkiye’nin karşı karşıya olduğu meselelerin birbirinden bağımsız alanlar olarak değerlendirilemeyeceği gerçeğidir. Eğitimde yaşanan bir sorun yükseköğretimi, yükseköğretimdeki bir eksiklik düşünce üretimini, düşünce alanındaki yetersizlikler ekonomi ve teknoloji politikalarını, ekonomik sorunlar aile yapısını, ailedeki zayıflamalar ise toplumsal dayanışmayı ve kültürel sürekliliği doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle rapor boyunca sektör merkezli değil, bütüncül bir yaklaşım benimsenmiştir.

Çalışmanın önemli bir boyutunu da bilgi meselesi oluşturmaktadır. Günümüzde ülkelerin gücü yalnızca sahip oldukları doğal kaynaklar veya ekonomik büyüklükleriyle ölçülmemektedir. Bilgi üretebilen, teknolojiyi geliştirebilen, kavram ve teori oluşturabilen toplumlar küresel rekabette öne çıkmaktadır. Türkiye'nin uzun vadeli hedeflerine ulaşabilmesi için bilgi üretim kapasitesini artırması, özgün düşünce ekosistemlerini güçlendirmesi ve akademik bağımsızlığını tahkim etmesi gerekmektedir. Bu nedenle raporda düşünce, eğitim ve yükseköğretim alanlarına özel önem verilmiş; bilgi üretiminin yalnızca teknik bir faaliyet değil aynı zamanda medeniyet inşasının temel unsuru olduğu vurgulanmıştır.

Benzer şekilde yapay zekâ, ileri teknolojiler ve dijital dönüşüm çağımızın en belirleyici gelişmeleri arasında yer almaktadır. İnsanlık tarihinin yeni bir eşiğinde bulunmaktayız. Yapay zekâ, veri ekonomisi ve otomasyon sistemleri yalnızca üretim süreçlerini değil; çalışma hayatını, eğitim yöntemlerini, güvenlik anlayışını ve hatta insanın kendisini algılama biçimini dönüştürmektedir. Türkiye'nin bu süreçte yalnızca teknoloji tüketen değil, teknoloji geliştiren ve yön veren ülkeler arasında yer alması stratejik bir zorunluluktur. Bunun için güçlü üniversiteler, nitelikli insan kaynağı, etkin Ar-Ge politikaları ve sürdürülebilir sanayi stratejileri gerekmektedir.

Raporda üzerinde durulan bir diğer önemli alan aile ve gençliktir. Hiçbir kalkınma hamlesi güçlü bir aile yapısı ve sağlıklı nesiller olmadan sürdürülebilir değildir. Dijitalleşme, bireyselleşme, tüketim kültürü ve ekonomik belirsizliklerin aile kurumunu zorladığı bir dönemde, aileyi koruyan ve güçlendiren politikalar stratejik önem taşımaktadır. Gençlerin eğitim, istihdam, kültür ve değerler dünyasıyla ilgili sorunları yalnızca bugünün değil, yarının Türkiye'sini de doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle gençliği bir sorun alanı olarak değil, ülkenin en büyük stratejik sermayesi olarak değerlendiren bir yaklaşım benimsenmiştir.

Kültür, sanat, medya ve iletişim alanları da raporun önemli başlıkları arasındadır. Çünkü bir milletin geleceği yalnızca ekonomik göstergelerle şekillenmez. Toplumların hafızası, kimliği, aidiyet duygusu ve ortak hayalleri kültürel üretim süreçleri aracılığıyla inşa edilir. Küresel ölçekte yoğunlaşan kültürel rekabet karşısında Türkiye'nin kendi hikâyesini anlatabilen, evrensel ölçekte etkili kültürel ürünler geliştirebilen ve genç kuşaklarla güçlü bağlar kurabilen bir kapasiteye ulaşması gerekmektedir.

Aynı şekilde hukuk, siyaset, uluslararası ilişkiler ve ekonomi alanlarında da kapsamlı değerlendirmeler yapılmıştır. Güven veren bir hukuk sistemi, öngörülebilir bir yatırım ortamı,

güçlü kurumlar ve nitelikli yönetim mekanizmaları sürdürülebilir kalkınmanın vazgeçilmez unsurlarıdır. Küresel sistemde yaşanan dönüşümler dikkate alındığında Türkiye'nin yalnızca bölgesel değil, küresel ölçekte de etkinliğini artıracak stratejik açılımlara ihtiyaç duyduğu açıktır. Bunun yolu ise güçlü ekonomi, güçlü diplomasi, güçlü savunma kapasitesi ve güçlü toplumsal dayanışmadan geçmektedir.

Enerji, su kaynakları, tarım, hayvancılık ve madencilik gibi alanlar ise ülkemizin gelecekteki kalkınma kapasitesini belirleyecek stratejik sektörler arasında yer almaktadır. İklim değişikliği, enerji güvenliği ve gıda arzı gibi meseleler dikkate alındığında bu alanlarda uzun vadeli ve milli perspektife dayanan politikalar geliştirmek bir tercih değil zorunluluktur. Raporun ilgili bölümlerinde bu alanlara ilişkin somut öneriler ve stratejik hedefler ortaya konulmuştur.

Elbette bu raporun ülkemizin bütün sorunlara nihai cevaplar veren kusursuz bir metin olduğu iddiasında değiliz. Aksine, bu çalışmayı daha geniş bir istişare sürecinin başlangıcı olarak değerlendiriyoruz. Raporun temel amacı, Türkiye'nin geleceğine ilişkin nitelikli tartışmaları teşvik etmek, farklı kesimler arasında ortak düşünme zeminleri oluşturmak ve politika yapıcılar ile akademik çevreler arasında güçlü köprüler kurmaktır. Bu nedenle raporda yer alan görüş ve önerilerin yeni çalışmalarla geliştirilmesini, eleştirilmesini ve zenginleştirilmesini kıymetli buluyoruz.

Cumhuriyetimizin ikinci yüzyılına adım atmış bulunduğu bir dönemde ülkemizin yalnızca ekonomik olarak büyümesi değil; aynı zamanda adalet, bilgi, teknoloji, kültür ve medeniyet alanlarında da yeni atılımlar gerçekleştirmesi gerekmektedir. Güçlü ve yeniden büyük Türkiye hedefi, ancak ortak akıl, ortak sorumluluk ve ortak gayretle gerçekleştirilebilir. Akademinin, sivil toplumun, kamu kurumlarının, özel sektörün ve toplumun bütün kesimlerinin bu sürece katkı sunması büyük önem taşımaktadır.

Bu raporun hazırlanmasında emeği geçen bütün akademisyenlere, uzmanlara, araştırmacılara ve katkı sağlayan kurumlara teşekkür ediyorum. Özellikle farklı disiplinlerden bilim insanlarının ortak bir gelecek tasavvuru etrafında bir araya gelmesi, ülkemizin entelektüel kapasitesi açısından umut verici bir tablo ortaya koymuştur.

Temennimiz odur ki, bu çalışma Türkiye'nin geleceğine yönelik daha kapsamlı araştırmalara, daha derinlikli tartışmalara ve daha etkili politika üretim süreçlerine katkı sağlasın. Ülkemizin karşı karşıya olduğu meydan okumaları doğru okuyabilen, fırsatları değerlendirebilen ve

medeniyet birikiminden güç alarak geleceği inşa edebilen bir anlayışın gelişmesine mütevazı da olsa katkıda bulunabilirse, raporumuz amacına ulaşmış olacaktır.

Türkiye'nin güçlü, müreffeh, adil, özgür, üretken ve öncü bir ülke olarak yoluna devam edeceğine olan inancımız tamdır. Geleceği inşa edecek olan şey yalnızca sahip olduğumuz imkânlar değil; aynı zamanda ortaya koyacağımız irade, bilgi, ahlak ve ortak vizyondur. Bu inançla hazırlanan Türkiye Raporu'nun ülkemize, milletimize ve bütün insanlığa hayırlar getirmesini diliyorum.

Prof. Dr. Ebubekir Ceylan

İslam Ülkeleri Akademisyen ve Yazarlar Birliği (AYBİR) Başkanı

DEĞERLENDİRME /YÖNETİCİ ÖZETİ

Reddedilmesi mümkün olmayan bir gerçektir ki insanlık tarihinin en eski medeniyetleri ve şehirleri ülkemizin üzerinde bulunduğu bu topraklarda kurulmuştur. Yine ilk icatlar ve en önemli buluşlar da üzerinde yaşadığımız bu topraklarda gerçekleşmiştir. Bu toprakların coğrafi konumlandırmasında İbn Haldûn'un iklimler tasnifi bize önemli bir açıklama zemini sunmaktadır. Onun tasnifinde bu toprakların da içinde bulunduğu dördüncü iklim kuşağı, mutedil kuşağın merkezî ve en elverişli alanlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Marshall Hodgson'un da Nil'den Ceyhun'a uzanan büyük kültür kuşağı içinde değerlendirdiği bu bereketli topraklar, İslâm öncesi medeniyet mirasının İslâmî dönemde yeniden anlamlandırıldığı ana zeminlerden biridir.

Bu topraklar insanlık tarihi boyunca üç ana hareketliliğinin merkezi olmuştur. Bunlar insan&toplum, bilgi&fikir ve mal&ticaret hareketliliğidir. Bahsettiğimiz hareketlilikler sağlandığında ve yönetildiğinde bu topraklar dünyanın merkezi gücü olmayı beraberinde getirmiştir. Dahası Kuran-ı Kerim'de ismi zikredilen neredeyse tüm peygamberlerin bu topraklardaki mücadelesinin en temel hususiyetlerinden birisi bu topraklarda ittihadı oluşturmak ve bütün farklılıklara rağmen *makâsıdu'sş-şeria* doğrultusunda birlikteliği sürdürebilmektir. Tüm bunlar dikkate alındığında Müslümanlar bu topraklarda şayet İslam'ı dikkate alan bir hayat sürdürdüklerinde düzen/nizam elde etmişler, buradaki hareketlilikleri sağlayarak ittihadı sağlamışlar ve büyük güç sahibi olmuşlardır. Bunun büyük oranda sağlandığı üç dönem şunlardır: 1. jeo-politik ittihad: 7-9. asırlar; 2. jeo-politik ittihad: 11-15. asırlar; 3. jeo-politik ittihad: 20-21. asırlardır. 1. jeo-politik ittihad'ın aktörleri: sahabe, tabiin ve tebei tabiin; 2. jeo-politik ittihad'ın aktörleri: Selçuklular ve Osmanlılar; 3. Jeo-politik ittihad'ın aktörleri ise İİT (İslam İşbirliği Teşkilatı) ve Türkiye'nin öncülüğünde oluşturulan D-8, Türk Devletleri Teşkilatı'dır.

Bu topraklarda bahsettiğimiz hareketlilikler sağlanmadığında ve yönetilemediğinde ise ümmetin ittihadı parçalanmış ve diğer toplumlar bu toprakları ele geçirmek ve yönetmek için dışarıdan işgal ve istilaya girişmişlerdir. Mezkur parçalanmanın büyük oranda yaşandığı üç dönem şunlardır: 1. jeo-politik parçalanma: 10. asır; 2. jeo-politik parçalanma: 16. asır; 3. jeo-politik parçalanma: 20. asırdır. Malum olduğu üzere 2. jeo-politik parçalanmanın sonucu 11. asırda Haçlı işgali, ardından 13. asırda Moğol istilasıdır. 2. jeo-politik parçalanmanın sonucu

19. ve 20. asırlarda yaşanan Batı toplumları işgalidir. 3. jeo-politik parçalanmanın sonuçlarını ise yakın coğrafyamızda özellikle İsrail'in Gazze ve çevresindeki işgalinde gözlemliyoruz.

Yaşadığımız bu çağda insanlık bu topraklarda yaşayan bizlerden yine büyük bir değişime öncü olmamızı, yani “vasat (merkez) ümmet” olmamızı beklemektedir. Şüphesiz bu durum tarihi bir gerçeklik olarak bizlerin İslam'ı hayatımızın tüm alanlarına yansıttığımız, bu topraklardaki hareketlilikleri yeniden yönettiğimiz ve üçüncü ittifadı sağlayan adımları daha kurumsallaştırdığımız ve kuvvetlendirdiğimiz zaman gerçekleşecektir. Bunun için öncelikle fikir ve düşünce alanında ardından bütünlüklü olarak hayatın tüm alanlarında önemli değişimleri gerçekleştirmemiz gerekmektedir. Bu değişimler İlahi olanla irtibatlı bir şekilde insan ve tabiatın hayatiyetini birlikte sürdürebildiği bir yaklaşımla gerçekleştirilmelidir. Dahası tabiat ve toplumsal gelişme arasında uyumu temel alan bilişim temelli teknoloji gelişiminin ve sanayileşmenin, tabiat ve insan fitratıyla uyumlu bir kalkınma stratejisinin, tahripkâr olmayan bir yenilenme yaklaşımının ve insan ihtiyaçlarıyla uyumlu bir yenilikçiliğin perspektifiyle sürdürülmelidir.

Bu çerçevede *Türkiye Raporu: Alan Öngörülleri ve Politika Önerileri*'nin değerlendirmesini ve özetini aşağıdaki başlıklar üzerinden kısaca şöyle ifade edebiliriz:

Düşünce

Türkiye'nin uzun vadeli kalkınması güçlü bir düşünce zemini ve medeniyet perspektifiyle mümkündür. İlim, terbiye, ahlak, maneviyat, tefekkür ve eleştirel düşünce ekseninde şekillenen yaklaşımın yetersizliği; Türkiye'nin düşünsel üretim kapasitesindeki zayıflığı, okuma ve düşünme alışkanlıklarının yetersizliği, Avrupa-merkezli epistemolojik bağımlılık, yerli düşünce geleneklerinin zayıf kalması ve fikri alanın giderek sığlaşması gibi sorunlar temel riskler olarak görünmektedir. Bu riskler yalnızca ilmi ve fikri üretimi değil, toplumsal aidiyet duygusunu, gelecek tasavvurunu ve stratejik karar alma kapasitesini de olumsuz etkilemektedir. Bu durumun devam etmesi hâlinde zihni ve fikri bağımlılığın derinleşmesi, özgün kavram ve teori üretiminin zayıflaması, toplumsal aidiyet duygusunun aşınması ve ilmi ve fikri bağımsızlığın kaybedilmesi riski bulunmaktadır. Bu bağlamda ülkemizin stratejik hedefi, küresel düşünce akımlarını yalnızca takip eden değil, kendi kavramsal çerçevemizi ve medeniyet perspektifimizi üretebilen bir ülke konumuna yükseltmek olmalıdır. Bu nedenle Türkiye'nin öncelikli hedeflerinden biri düşünce alanında ilmi ve fikri bağımsızlığını güçlendirmek olmalıdır. Bu kapsamda kısa vadede farklı toplumsal kesimlerin ortak ilmi zeminde buluşturulması, bilgi üretiminin teşvik edilmesi ve mevcut bilgi sisteminin kapsamlı biçimde analiz edilmesi gerekmektedir. Orta vadede bağımsız araştırma enstitülerinin kurulması, eğitim ve yükseköğretim müfredatlarının yerli düşünce ve dekolonizasyon

perspektifi doğrultusunda gözden geçirilmesi, kavram ve teori üretimini destekleyecek araştırma merkezlerinin oluşturulması hedeflenmelidir. Uzun vadede ise Türkiye merkezli yeni bir sosyal bilimler paradigmasının geliştirilmesi, üniversitelerin medeniyet perspektifi üreten kurumlara dönüştürülmesi, çok merkezli uluslararası düşünce ağlarının kurulması ve Türkiye'nin küresel ölçekte yön verici bir bilgi üretim kapasitesine ulaşması amaçlanmalıdır.

Eğitim

Türkiye eğitim sistemi son yirmi yılda okullaşma oranları, fiziki altyapı ve eğitime erişim bakımından önemli ilerlemeler kaydetmiş olmakla birlikte, kalite, yönetim ve insan kaynağı alanlarında yapısal sorunlar varlığını sürdürmektedir. Eğitim yönetiminde liyakat esaslı atama mekanizmalarının tam olarak kurumsallaşamaması, eğitim politikalarının sık değişmesi, bölgesel fırsat eşitsizlikleri, mesleki eğitimin toplumsal itibar sorunu, sınav merkezli öğrenme kültürü ve STEM ile yapay zekâ alanlarında uzman insan kaynağı eksikliği temel sorun alanları olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca özel yetenekli öğrencilerin desteklenmesinde kapasite sorunları, öğretmen yetiştirme süreçlerinde uygulama eksiklikleri ve değerler eğitiminin bütüncül biçimde uygulanamaması sistemin niteliğini sınırlandırmaktadır. Bu nedenle eğitim sisteminin kısa vadeli siyasi tercihlerden bağımsız, uzun vadeli bir devlet politikası olarak yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin kurumsal ve hukuki güvence altına alınması, eğitim yönetiminde şeffaf ve ölçülebilir liyakat kriterlerinin uygulanması, zorunlu eğitimin 4+4=8 yıla indirilmesi veya alternatiflerinin oluşturulması, mesleki eğitimin okul-sanayi iş birlikleriyle güçlendirilmesi, öğretmenlerin uygulamalı hizmet içi eğitimlerle desteklenmesi ve dezavantajlı bölgelerde altyapı yatırımlarının artırılması öncelikli politika alanları olmalıdır. Uzun vadede ise eğitim sisteminin ezber ve sınav odaklı yapıdan çıkarılarak araştırma, üretim, yenilikçilik, ahlak ve değer odaklılık ve eleştirel düşünmeyi merkeze alan bir yapıya dönüştürülmesi; öğretmen yetiştirme stratejilerinin güncellenmesi; Türkiye'nin bölgesel bir bilim ve teknoloji eğitim merkezi hâline gelmesi hedeflenmelidir.

Yükseköğretimde Bilgi Sorunu

Türkiye'de yükseköğretimin temel sorunu yalnızca kurumsal veya teknik değil, aynı zamanda ontolojik, epistemolojik ve metodolojik boyutları bulunan bir bilgi sorunudur. Modern dönemde bilginin hakikat, anlam ve değer boyutlarından koparak fayda ve teknik üretim eksenine indirgenmesi, üniversitelerin düşünce ve medeniyet üretim merkezleri olma işlevlerini zayıflatmıştır. Müfredatların bilgi aktarımına odaklanması, disiplinler arası bütünlüğün

kaybolması, yerli düşünce geleneklerinin sınırlı temsili, akademik üretimde dışa bağımlılık ve yapay zekâ teknolojilerinin mevcut bilgi sorunlarını derinleştirme riski temel sorun alanları arasında gösterilmektedir. Bu çerçevede stratejik hedef, bilgi, varlık ve değer arasındaki ilişkiyi yeniden kuran; insan, hakikat ve toplumsal faydayı merkeze alan özgün bir yükseköğretim modelinin geliştirilmesidir. Kısa vadede müfredatların, paket program şeklinde verilen eğitimlerin ve mevcut fakülte düzenlerinin gözden geçirilmesi, öğrencilerin ilgi alanlarına göre esnek ders alabilecekleri modellerin geliştirilmesi, özellikle metafizik, epistemoloji ve bilim felsefesi alanlarının güçlendirilmesi, eleştirel düşüncenin desteklenmesi ve yerli düşünce mirasının eğitim süreçlerine daha güçlü şekilde dahil edilmesi önerilmektedir. Orta vadede disiplinler arası bilgi üretim modellerinin geliştirilmesi, özgün akademik üretimin teşvik edilmesi, düşünce merkezlerinin kurulması ve akademik kadro yetiştirme sisteminin yeniden yapılandırılması hedeflenmektedir. Uzun vadede ise Türkiye'ye özgü bir bilgi tasavvurunun geliştirilmesi, üniversitelerin yeniden düşünce ve medeniyet merkezleri olarak konumlandırılması, bilgi üretiminin insan inşası ve toplumsal dönüşüm süreçleriyle bütünleştirilmesi ve küresel bilgi sistemlerine alternatif katkılar sunabilecek özgün bir yükseköğretim modelinin inşa edilmesi amaçlanmaktadır.

Aile ve Sağlık

Aile ve sağlık ilişkisi bireysel sınırların ötesinde toplumsal dayanışma, bakım yükü ve insan onurunu esas alan bütüncül bir perspektifle ele alınmalıdır. Kronik hastalıklar, engellilik, dijitalleşme ve ekonomik kırılganlıklar aile yapıları üzerinde baskı oluşturmaktadır. Kurumlar arası koordinasyon eksikliği, tek ebeveynli hanelerin artan yükü ve ağır sağlık harcamaları temel riskler olarak görünmektedir. Aileyi merkeze alan erken müdahale mekanizmaları, evde bakım hizmetleri güçlendirilmeli ve kurumlar arası entegrasyonu sağlayan sürdürülebilir, hak temelli sağlık politikaları hayata geçirilmelidir.

Aile ve Gençlik

Dinamik bir geleceği temsil eden gençliğin değer temelli yetişmesi ve aile kurumunun korunması şarttır. Küreselleşme ve hızlı dijitalleşme; kuşak çatışmaları, değer erozyonu, sosyal tecrit ve teknoloji bağımlılığı gibi kritik tehditleri beraberinde getirmektedir. Ayrıca eğitim ile piyasa arasındaki uyumsuzluk ve ekonomik kaygılar evlilik kararlarını erteletmektedir. Bu tehditlere karşı değer odaklı bir eğitim modeli yaygınlaştırılmalı, evlilik süreçleri desteklenmeli ve bağımlılıkla topyekûn mücadele edilmelidir. İş-aile dengesini gözetken istihdam politikaları kalıcı hâle getirilmelidir.

Sinema

Sinema sektörü, toplumsal hafızayı şekillendiren kültürel gücü ve küresel etki potansiyeliyle stratejik bir alandır. Ancak endüstrileşememe, sivil fon yetersizliği, yüksek üretim maliyetleri ile dağıtım ve gösterimdeki tekelleşme sektörün gelişimini kısıtlamaktadır. Dijital platformların yükselişi kamusal izleme kültürünü zayıflatırken telif ve içerik dengesi riskleri doğurmaktadır. Bu aksaklıkları gidermek amacıyla bağımsız sinemaya kota ve vergi desteği sağlanmalı, Sinema Ar-Ge Kurumu kurulmalı, finansman modelleri çeşitlendirilmeli, set çalışanlarının hakları korunmalı ve yerli içerik üretimi teşvik edilmelidir.

Kültür ve Sanat

Türkiye'nin kültür ve sanat vizyonu; adil temsil, estetik kalite ve derinlik ilkeleri çerçevesinde, yerli-milli bir medeniyet inşası hedefiyle şekillenmelidir. Sektör, belirli ideolojik grupların tekelinden kurtarılmalı ve sanatsal yetkinlik öncelenmelidir. Toplumsal yozlaşma, kültürel kimlik aşınması, küresel kültürel hegemonya ve sanatın araçsallaşması ülkemiz için en büyük risklerdir. Dijitalleşen dünyada kültürel bağımsızlığı koruyacak, gençliği kendi değerleriyle buluşturacak rekabetçi üretim modelleri geliştirilmeli ve uluslararası nitelikte sanat platformları kurulmalıdır.

Şehir ve Medeniyet

Şehir, sadece fiziksel bir yerleşim alanı değil; insanın kimlik, aidiyet ve adalet arayışının mekâna yansıdığı çok boyutlu bir medeniyet alanıdır. Plansız büyüme, kırsal çözülme, barınma maliyetlerinin artışı, afet riskleri ve imardaki rant odaklı kararlar mevcut yapıyı tehdit etmektedir. İmar planları kamu yararına düzenlenmeli, afet taramaları hızlandırılmalı ve kamusal alanlar artırılmalıdır. Dikey yapılaşma yerine yatay mimari yaygınlaştırılmalı, mekânsal adalet sağlanmalı ve insan-tabiat dengesini koruyan dirençli bir gelecek şehir vizyonu inşa edilmelidir.

Göç

Ülkemizin Avrupa geçiş yollarında olması, komşularımızın iç huzurdan yoksun ve savaş ortamında bulunması gibi sebepler göç sorununu ortaya çıkarmaktadır. Burada birtakım sebepleri zikrettiğimiz göç meselesi, elbette demografik bir hareketliliğin ötesinde sosyal, ekonomik ve kültürel dönüşümleri tetikleyen tarihsel ve çok boyutlu bir dinamiktir. Kurumsal dağınıklık, hukuki statü belirsizlikleri, gettolaşma ve kayıt dışı ekonomi göç meselesinin temel risk alanlarıdır. Dil yetersizliği ise eğitim kayıplarına ve toplumsal gerilimlere yol açmaktadır.

Göçmenlerle ilgili yerel uyum projeleri desteklenmelidir. Kurumsal yapı bakanlık düzeyinde güçlendirilmeli, nitelikli göçmenler topluma ve ekonomiye kazandırılmalı ve uluslararası yük paylaşımı sağlanarak güvenli, sürdürülebilir geri dönüş politikaları tasarlanmalıdır. Sosyo-ekonomik ve kültürel istikrar ekseninde, kitlesel göç dalgalarının yarattığı hukuki statü belirsizlikleri, vatandaşlık süreçlerindeki nesnellik eksikliği, mekânsal gettolaşma ve kayıt dışı istihdam riskleri birer içsel tehdit alanı olarak tanımlanmalı ve kararlılıkla üzerine gidilmelidir. Kısa vadede kriz alanlarını kontrol altına almak amacıyla zorunlu dil eğitimleri, toplumsal uyum programları ve kayıt dışı istihdama yönelik denetimler sıkılaştırılmalıdır. Orta vadede kurumsal koordinasyon altyapısı güçlendirilmeli; uzun vadede ise tüm bu süreçleri tek elden yürütecek bakanlık düzeyinde bağımsız bir göç yönetimi kurulmalıdır. Eş zamanlı olarak, uluslararası platformlarda adil yük paylaşımının sağlanması amacıyla diplomatik baskı mekanizmaları aktif hale getirilmelidir.

Hukuk

Türkiye’de hukuk sistemi son yıllarda dijitalleşme, adli altyapı ve alternatif uyuşmazlık çözüm mekanizmaları bakımından önemli ilerlemeler kaydetmiş; ancak uygulama düzeyinde toplumsal güven, liyakat, öngörülebilirlik ve yargı bağımsızlığı alanlarında çözüm bekleyen sorunlar ortaya koymuştur. Özellikle atama ve karar süreçlerinde liyakat ilkesinin yeterince güçlü olmadığı yönündeki toplumsal algı, yargının tarafsızlığına ilişkin tartışmalar, uzun yargılama süreleri, uygulama birliği eksiklikleri ve mevzuat değişikliklerinin sıklığı hukuk sistemine duyulan güveni zayıflatan unsurlar olarak görülmüştür. Hukuk alanının stratejik hedefi, İslam hukukunun da modern hukukun kaynakları arasında yer almasının sağlanması, hukukun üstünlüğüne dayalı, hızlı, öngörülebilir, tarafsız, hesap verebilir ve güven veren bir adalet sisteminin inşa edilmesi olmalıdır. Kısa vadede hedefler yargılamaların hızlandırılması, UYAP ve benzeri dijital sistemlerin geliştirilmesi, performans verilerinin kamuoyuyla paylaşılması, arabuluculuk ve tahkim mekanizmalarının güçlendirilmesi ve bilişim hukuku ile yapay zekâ alanlarında uzmanlık programlarının oluşturulması olmalıdır. Orta vadede hâkim ve savcı atamalarında tam şeffaflığa dayalı liyakat reformlarının gerçekleştirilmesi, hukuk eğitiminin niteliğinin yükseltilmesi, yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığını ölçen objektif değerlendirme sistemlerinin kurulması ve ahlaki denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi gerçekleştirilmelidir. Uzun vadede ise hukuk devleti kültürünün toplumsal düzeyde kökleştirilmesi, yargı kurumlarının kurumsal bağımsızlığının tahkim edilmesi, hızlı ve güvenilir bir adalet sisteminin kalıcı hâle getirilmesi ve hukukun üstünlüğünü ekonomik

kalkınma ve toplumsal istikrarın temel dayanaklarından biri hâline getirecek kapsamlı reformların hayata geçirilmesi hedeflenmelidir.

İktisat

Yüksek enflasyon, cari açık, üretimde ara malı ile enerjide ithalata bağımlılık ve gelir dağılımındaki bozulma gibi kronik sorunlara karşı köklü bir iktisadi dönüşüm programı kararlılıkla uygulanmalıdır. Kısa vadede sıkı harcama disiplini, vergi adaleti tesis edilmeli ve piyasaya yönelik popülist müdahalelerden kesinlikle vazgeçilmelidir. Finansal okuryazarlık eğitimleri ile spekülative mecralara karşı koruyucu mekanizmalar devreye alınmalı; toplumun inanç hassasiyetlerini gözeterek risk-kazanç paylaşımına dayalı faizsiz katılım finansı ve sosyal konut enstrümanları etkin bir şekilde kullanılmalıdır. Orta vadede dolaylı vergilerin payı azaltılmalı, zekât ve vakıf gibi alternatif sosyal finans araçları kurumsallaştırılarak kamu mali yükü hafifletilmelidir. Uzun vadede ise üretimi yüksek teknolojiye dönüştürecek millî yeni bir sistem kurulmalı, analitik düşünmeyi önceleyen köklü bir eğitim reformu yapılmalı ve hukukun üstünlüğü ile sözleşme güvenliği tam anlamıyla tesis edilmelidir.

Yüksek Sanayi ve İleri Teknoloji

Türkiye kısa vadede yüksek ihracat rakamlarına ulaşmayı ve dünyanın en büyük 10 ekonomisi içinde olmayı hedeflemektedir. Bu hedefler önemli olmakla birlikte tek başına yeterli değildir. Bu hedefleri besleyecek; ahlaklı, şeffaflık, iş kolaylığı, rekabetçilik, bilimsel çalışmalar, Ar-Ge ve yenilenme kapasitesi gibi hedeflerin de olması şarttır. Ekonomik hedeflerimizle bu hedeflerimizin lokomotifi olan Ar-Ge ve yenilenme kapasitesi ile beslenen güçlü sanayi ve ileri teknoloji üretim hedeflerimizin uyumlu olması zorunludur. Ülkemizi geleceğe taşıyacak olan ağır sanayi hamlesinden milli teknoloji hamlesine evrilen güçlü sanayi ve ileri teknoloji lokomotifimizi besleyecek sınırsız yenileştirilebilir enerji kaynağı ve hammadde temini güvence altına alınmalıdır. Günümüzde güçlü sanayi ve ileri teknoloji alanlarında kullanılan yapay zeka adeta lokomotiflerde kullanılan elektronik beyin vazifesi görmektedir. Lokomotife yön veren nitelikli insanların sağlığını temininde sağlık teknolojileri ve bu alanda bilinci artıran sağlık okuryazarlığı büyük önem taşımaktadır.

Ülkemizin bu temel konularda atılım yapabilmesi için yenilikçi bir stratejiye ve sağlam bir uygulama planına ihtiyaç bulunmaktadır. Ülkemiz yeni bir kalkınma paradigması geliştirmeli ve uzun soluklu ve çok çeşitli bir yarışın içinde olduğunu unutmamalıdır. Bu nedenle

verimimizi artıracak, sinerji oluşturacak ve çalışmalarımızı bereketlendirecek ortak akıl ile hareket edebileceğimiz ortamlar oluşturmaya çalışılmalı ve çok yüksek sayıda kalkınma projeleri ve fikirleri üretmeliyiz. Bu maksatla toplumun tüm kesimleri ve özellikle bu konuda kapasitesi olan sivil toplum kuruluşları ülkemizin bu önemli meselesini gündemine almalı ve önemli katkılar sağlayacak çalışmalar yapmalıdır. İyi fikirler ve projelere sahip olmanın en iyi yolunun, çok sayıda fikre ve projelere sahip olmaktan geçtiği unutulmamalıdır.

Ülkemizin yüksek teknoloji geliştirme ve yenilenme kapasitesini yukarıya çıkarmadan ve bu kapasiteyi üretime dönüştürmeden refaha ulaşmamızın imkânı yoktur. Yapılan sorun tespitleri ve öneriler ışığında bir dönüşüm fikri, yeniden yapılanma programı ve yönetim yaklaşımı geliştirilmelidir. Rekabetçi güç odaklı yeni bir kalkınma paradigması geliştirilerek yüksek teknoloji, Ar-Ge ve yenilenme temelli güçlü bir stratejik yaklaşım ortaya konulmalıdır.

Yapay Zeka

Küresel hegemonik güçlerin algoritma, veri ve üst söylem kontrolüyle hakikati yönlendirdiği jeokültürel alanda, dijital mecralardaki kimlik temelli kutuplaşmaya ve yapay zekâ kaynaklı bilgi manipülasyonlarına karşı güçlü adımlar atılmalıdır. Kısa vadede dinamik bir kriz iletişimi ve kurumsal doğrulama mekanizmaları hızla devreye alınmalıdır. Orta ve uzun vadeli politikalarda ise veri altyapıları tamamen millî zemine taşınmalı, hikmet temelli dijitalleşme politikaları üretilmeli, Türkiye kaynaklı küresel dijital platformlar inşa edilmeli ve millî yapay zekâ ile veri bankalarının kurulmasıyla tam dijital egemenlik mutlak surette sağlanmalıdır.

Uluslararası İlişkiler

Uluslararası sistemdeki temsil krizleri ve küresel yaptırımların birer ekonomik-teknolojik baskı aracına dönüşmesi karşısında, Türkiye edilgen rollerden sıyrılmalı ve kendi çekim merkezini oluşturan daha güçlü ve dinamik bir dış politika çizgisi benimsemelidir. Bu bağlamda, kısa vadede savunma sanayiinin kritik alt sistemlerinde yerlilik oranları artırılmalı, yerel para birimleriyle ticaret kanalları açılmalı ve İslam ülkeleriyle işbirlikleri daha aktifleştirilmelidir. Orta ve uzun vadede ise beş deniz havzasında deniz diplomasisi ve sınır ötesi stratejiler güçlendirilmeli, bu konuda çalışan bağımsız düşünce kuruluşları desteklenmeli ve Türkiye merkezli, çok kutuplu yeni bir diplomatik mimari kurumsallaştırılmalıdır.

Hayvancılık

Dünya ne kadar değişirse değişsin, insanın en temel ve kalıcı ihtiyacı hâlâ yeterli ve dengeli beslenmedir. Bu ihtiyacı karşılama noktasında hayvansal gıdalar, içerdikleri benzersiz

biyolojik değerler sayesinde sadece bir seçenek değil, yeri doldurulamaz bir temel gereksinim olarak öne çıkar. Hayvancılık sektörü, günümüzde sadece gıda tedariki sağlayan bir alan olmaktan çıkıp, çok katmanlı bir ekonomik ekosisteme dönüşmüştür. Sektör; yemden ilaca, makine ekipmanından tekstile kadar onlarca farklı sanayi kolunu besleyen bir ana motor görevi görür. Bu bağlı sektörlerin her biri, hayvancılığın yarattığı hammadde akışıyla varlığını sürdürür. Hayvansal ürünlerin işlenerek (et/süt mamülleri, deri işleme vb.) son tüketiciye sunulması, birim üründen elde edilen ekonomik verimi ve ihracat gücünü maksimize eder. Geleneksel hayvancılığın ötesinde; teknoloji, sağlık ve sanayi odaklı yeni nesil iş alanları yaratarak hem kırsalda hem de kentte iş gücüne kapı açar. Kısacası hayvancılık; beslenmedeki hayati rolünün yanı sıra, sanayiye tetikleyen, döviz kazandıran ve toplumsal refahı tabana yayan stratejik bir kalkınma modelidir.

TÜRKİYE RAPORU DOSYALARI

1) BİLGİ–İRDE–DÜZEN DOSYASI

1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM

Bu dosya, Türkiye'nin karşı karşıya olduğu yapısal sorunları yalnızca alan bazlı değil; bilgi, irade ve düzen ilişkisi çerçevesinde bütüncül olarak ele almak amacıyla hazırlanmıştır.

Toplumsal yapılar, yalnızca ekonomik veya kurumsal unsurlar üzerinden değil; bu unsurları yönlendiren bilgi anlayışı ve bu bilgiyi hayata geçiren irade kapasitesi üzerinden şekillenmektedir. Bu çerçevede bilgi, irade ve düzen arasındaki ilişki, bir medeniyetin varlık biçimini belirleyen temel eksenini oluşturmaktadır. Bahsettiğimiz ekseninde bilgi vahiy ve hikmet ile bağını yeniden güçlü bir şekilde kurmalı; irade bu şekilde bir bilgiye dayalı olarak sergilenmeli ve düzen ise adalet üzerine tesis olmalıdır.

Modern dönemde bilginin vahiy, hikmet ve hakikatle olan bağının zayıflaması, bilginin araçsallaşmasına ve yönlendirici niteliğini kaybetmesine yol açmıştır. Bu durum, toplumların iradesinin zayıflamasına ve kurdukları düzenlerin dış etkilere açık hale gelmesine neden olmakta; sonuç olarak toplumların kendi özgün yönlerini inşa edebilme kapasitesi sınırlanmaktadır.

Bu dosya, esasen *Türkiye Raporu: Öngörüler, Teklifler ve Çözümler*'in de merkez itti haz ettiğı şekilde, söz konusu kırılmayı analiz ederek, bilgi–irade–düzen bütünlüğünün yeniden kurulmasının gerekliliğini ve sahih bir bilginin, güçlü bir iradenin ve bütün alanlarda adil bir düzenin sağlanması gerektiğini merkeze almaktadır.

2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER

Modern dönemde bilgi, irade ve düzen arasındaki bütünlük büyük ölçüde parçalanmış; bu durum toplumsal yapının farklı alanlarında derinleşen krizlere yol açmıştır. Bu krizler yalnızca kurumsal düzeyde değil, zihniyet düzeyinde ortaya çıkmakta ve sistemin bütünü etkilemektedir.

Bu çerçevede öne çıkan temel riskler şunlardır:

- Bilginin vahiy, hikmet ve hakikatle olan bağının zayıflaması ve araçsallaşarak güç ve kontrol üretim aracına dönüşmesi
- Bilginin yön verici niteliğini kaybetmesi sonucu iradenin zayıflaması ve karar alma süreçlerinde dış etkilerin belirleyici hale gelmesi
- Bilgi üretim süreçlerinin küresel merkezlerin kontrolünde şekillenmesi ve ilmi/fikri bağımlılığın derinleşmesi
- Bilgi, irade ve düzen arasındaki ilişkinin kopması sonucu kurumsal yapıların yönsüzleşmesi
- Bilginin yalnızca teknik ve faydacı bir alana indirgenmesiyle anlam ve değer boyutunun zayıflaması
- İradenin stratejik yön belirleme kapasitesinin sınırlanması ve kısa vadeli tepkisel kararların yaygınlaşması

- Kurumsal yapıların kendi iç dinamiklerinden ziyade dış referanslarla şekillenmesi
- Toplumsal düzenin, bütüncül bir tasavvur yerine parçalı ve reaksiyoner politikalar üzerinden kurulması
- Bilgi üretimi ile uygulama süreçleri arasındaki kopukluğun derinleşmesi
- Kültürel, entelektüel ve düşünsel üretimin sistematik bir yapıdan yoksun olması

3. STRATEJİK HEDEFLER

- Bilgi, irade ve düzen arasındaki bütünlüğün yeniden kurulması
- Vahiy, hikmet ve hakikat merkezli bilgi üretim anlayışının yeniden inşa edilmesi
- İradenin stratejik yön belirleme kapasitesinin güçlendirilmesi
- Kurumsal yapıların bütüncül bir tasavvur çerçevesinde yeniden yapılandırılması
- İlmi/fikri bağımlılığın azaltılması ve özgün bilgi üretim kapasitesinin geliştirilmesi
- Toplumsal düzenin parçalı değil bütüncül bir anlayışla yeniden kurulması
- Bilgi üretimi ile uygulama süreçleri arasındaki ilişkinin güçlendirilmesi

4. POLİTİKA ÖNERİLERİ

4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Mevcut epistemolojik ve kurumsal dağınıklığı azaltmak ve bilgi–irade ilişkisinde yön kaybını sınırlamak

- Bilgi üretim süreçleri yeniden değerlendirilmelidir. Mevcut bilgi anlayışının sınırlılıkları ve bağımlılıkları analiz edilerek daha bütüncül ve bağımsız bir yaklaşım geliştirilmelidir.
- Bilginin muhtevası yeniden oluşturulmalıdır. Bu noktada insanlık tarihinde 800 yıl büyük bir rol oynayan bir medeniyetin mensubu olan Türkiye Müslümanlarının, bütün bunların nasıl olduğunu ortaya koyan ve bu medeniyeti geliştiren bilginlerin, ekollerin ve süreçlerinin hatırlanmasını sağlayan bir bilgi muhtevası oluşturulmalıdır. Bunun için bilgi ve kültür algısında eğitim kurumlarında verilenlerden daha öte makro bir anlayış geliştirilmelidir.
- Karar alma süreçlerinde bilgi ve hikmet temelli yaklaşım güçlendirilmelidir. Stratejik kararların yüzeysel veri yerine derinlikli analizlere dayanması sağlanmalıdır.
- Kurumlar arası koordinasyon artırılmalıdır. Bilgi üretimi, karar alma ve uygulama süreçleri arasında eşgüdüm sağlanmalıdır.
- Düşünce üretim ortamları güçlendirilmelidir. Bu kapsamda akademi, düşünce kuruluşları ve entelektüel çevreler arasındaki etkileşim artırılmalıdır.

4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Bilgi üretimi, irade kapasitesi ve kurumsal yapı arasında sistematik bir ilişki kurmak

- Bilgi üretim sistemi yeniden yapılandırılmalıdır. Bilimsel bağımsızlığı güçlendirecek kurumsal mekanizmalar oluşturulmalıdır.
- Stratejik düşünce kapasitesi geliştirilmelidir. Uzun vadeli planlama ve yön belirleme süreçleri kurumsallaştırılmalıdır.
- Kurumsal yapıların ortak bir tasavvur etrafında bütünleşmesi sağlanmalıdır. Parçalı ve bağımsız hareket eden yapılar arasında işbirlikleri geliştirilmelidir.
- Bilgi üretimi ile uygulama süreçleri arasındaki kopukluk giderilmelidir. Politika üretimi ve uygulama süreçleri daha bütüncül hale getirilmelidir.

4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Bilgi ve iradeyle düzen kuracak, sürdürülebilir bir medeniyet perspektifini oluşturmak

- Yeni bir bilgi tasavvuru geliştirilmelidir. Bu tasavvur hakikat, anlam ve değer boyutlarını birlikte içeren bir çerçeveye dayanmalıdır. Özellikle modern düşüncenin etkisiyle hümanist, rasyonalist, seküler, ilerlemeci ve pozitif bilim anlayışından, ulusalcılık ve sosyalizm gibi kurtuluşçu ideolojilerle şekillenen fikrî ve ideolojik bağımlılıktan ve Müslümanların modern dünyanın tehditleri karşısında geliştirdikleri tutuculuktan kurtaran bir bilgi üretimi gerçekleştirilmelidir.
- İrade kapasitesi güçlendirilmelidir. Türkiye toplumun modern bağımlılıklardan arınarak kendi istikametini ve yönünü belirleyebilme ve stratejik karar alabilme yetkinliği artırılmalıdır.
- Kurumsal düzen yeniden inşa edilmelidir. Tüm yapılar ortak bir medeniyet perspektifi doğrultusunda yapılandırılmalıdır.
- Bilgi üretimi, toplumsal düzen ve insan inşası arasındaki ilişki yeniden kurulmalıdır. Bu üç alan birbirini besleyen bir sistem haline getirilmelidir.

2) DÜŞÜNCE DOSYASI

1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM

Türkiye'nin gelecek vizyonu, yalnızca ekonomik ve siyasal hedefler üzerinden değil, aynı zamanda köklü bir zihni ve ahlaki çerçeve üzerinden inşa edilmelidir. Bu bağlamda temel ilkeler aşağıdaki şekilde belirlenmektedir:

- İlim: Bilgi üretimini merkeze alan, taklitten uzak, özgün düşünceyi teşvik eden bir anlayış tesis edilmelidir.
- Terbiye: Ferdin sadece akademik değil, karakter ve şahsiyet bakımından da inşa edilmesini hedefleyen bir eğitim anlayışı benimsenmelidir.
- Ahlak: Toplumsal düzenin ve kamusal hayatın temel belirleyicisi olarak ahlaki ilkeler güçlendirilmelidir.
- Maneviyat: Maddi kalkınma ile birlikte manevi derinlik arasında denge kurulmalıdır.
- Tefekkür: Derinlikli düşünme, sorgulama ve anlam arayışı teşvik edilmelidir.
- Eleştirel Düşünce: Mevcut bilgi ve kabulleri sorgulayabilen, analitik ve özgür düşünceye dayalı bir zihinsel yapı geliştirilmelidir.

Bu ilkeler; adalet, liyakat, hikmet ve İslam'ın medeniyet perspektifi ile bütünleşerek Türkiye'nin uzun vadeli mefkûresini şekillendirmelidir.

2. MEVCUT DURUM

Türkiye'nin düşünce dünyasına ilişkin mevcut durum değerlendirildiğinde aşağıdaki temel sorun alanları öne çıkmaktadır:

- Fikri üretim zayıflığı: Okuma ve düşünme alışkanlıklarının yetersizliği, ilmi üretimi sınırlamaktadır.
- Kimlik ve yön arayışı: Türkiye, Doğu ile Batı arasında konumlanmakta; bu durum, hem Batı hem de Doğu geleneklerine ait temel metinlere hakimiyeti gerektirmekte, ikisini mezcedip özgün bir düşünce hattının oluşturulması ise uzun ve meşakkatli bir çabayı gerektirmektedir.
- Bağımlı zihinsel yapı: Batı düşünce geleneğinin etkisi altında şekillenen bir zihniyet yapısı, yerli ve özgün düşünce üretimini sınırlamaktadır.
- Değer ve şahsiyet eğitimi eksikliği: Milli ve manevi değerlerin aktarımı ile şahsiyet inşası süreçleri yeterince güçlü değildir.
- Fikri çölleşme: Fikir üretiminin zayıflaması, ilmi alanın sığlaşmasına yol açmaktadır.
- İki yüzyılı aşkın bir süreden beri Türkiye'de akademik ve fikri üretim süreçleri büyük ölçüde Avrupa-merkezli epistemolojik çerçeve üzerinden kurgulanmıştır. Bu durum yerli düşünce geleneklerinin tali ve ikincil konuma itilmesine neden olmaktadır.
- Sosyal bilimler müfredatları çoğunlukla Batı tarihsel-düşünsel tecrübesini evrensel model olarak sunmakta; farklı medeniyetlerin bilgi birikimi yeterince görünür hale getirilememektedir.

- Üniversitelerde kullanılan kavramsal çerçeveler, yöntemler ve teorik referanslar büyük ölçüde ithal bilgi sistemlerine dayanmakta; bu durum özgün düşünce üretimini sınırlandırmaktadır.
- Akademik başarı ölçütlerinin büyük ölçüde Batılı indeksler ve yayın sistemleri üzerinden belirlenmesi, yerli düşünce üretimini ikinci plana itmektedir. Bu hususta sosyal bilimlerin geri plana itilmesi mezkur üretimin zayıflığının bir diğer sebebini ortaya çıkarmaktadır.
- Akademiye tercüme merkezli bilgi aktarımı öne çıkarken kavram üretimi ve özgün teori geliştirme kapasitesi zayıf kalmaktadır.

Bu çerçevede Türkiye'nin mevcut durumu, yeni bir fikri canlanma ihtiyacını açık biçimde ortaya koymaktadır.

3. TEMEL RİSKLER VE STRATEJİK HEDEFLER

Türkiye'nin düşünce alanındaki mevcut yapısının devam etmesi durumunda karşılaşılabilecek başlıca riskler şunlardır:

- Topluma yön verecek ve sorunlara çözüm üretecek nitelikli insan kaynağının azalması
- Geleceğe dair güven duygusunun zayıflaması; özellikle gençlerin gelecek beklentilerinde belirsizlik ve motivasyon kaybı
- Yeni bilgi üretiminde yetersizlik ve mevcut bilginin güncel sorunlarla ilişkilendirilememesi
- Karar alma süreçlerinde öngörüsüzlük, plansızlık ve hikmet eksikliği
- Epistemolojik sömürgecilik olarak Avrupa-merkezli bilgi sistemlerinin sorgulanmaksızın evrensel kabul edilmesi, zihinsel bağımlılığı derinleştirerek özgün medeniyet perspektifinin zayıflamasına yol açması
- Yerli düşünce geleneğinin akademik üretimden dışlanması, kuşaklar arasında kültürel ve düşünsel kopuşun riskini artırması
- Eğitim ve akademi sisteminin yalnızca küresel normlara uyum üzerinden şekillenmesi, Türkiye'nin kendi toplumsal gerçekliğini açıklama kapasitesinin sınırlanması
- Bilgi üretim süreçlerinin küresel akademik merkezlerin kavramsal sınırları içerisinde yürütülmesinin uzun vadede entelektüel bağımsızlık kaybına neden olma riskini ortaya çıkarması

Bu riskler, yalnızca düşünce dünyasını değil, aynı zamanda toplumsal ve siyasal yapıyı da doğrudan etkileme potansiyeline sahiptir.

Türkiye'nin düşünce alanında yeniden yapılanması için aşağıdaki stratejik hedeflerin benimsenmesi gerekmektedir:

- Manevi temelli eğitim sistemi doğrultusunda eğitim yapısının, ferdin hem fikri hem de manevi gelişimini destekleyecek şekilde yeniden kurgulanması
- Özgün düşünce zemini bağlamında Türkiye'nin, küresel düşünce akımlarını sorgusuzca takip eden değil, kendi düşünsel referanslarını üreten bir konuma ulaştırılması
- Fikri bağımsızlık etrafında toplumsal ve siyasal bağımsızlığın temel şartı olan fikri/ilmi bağımsızlığın zaman kaybedilmeden yeniden tesis edilmesi
- Fikir alanında yenilenme ve yeniden uyanış hedefiyle öncelikli dönüşümün düşünce alanında gerçekleştirilmesi; diğer alanlardaki gelişmelerin bu zemin üzerine inşa edilmesi
- Toplumsal aidiyet ve değer bilinci bağlamında fertlerin milli ve manevi değerlere bağlılığı ile gelecek beklentilerinin güçlendirilmesi

- Küresel perspektif gayesiyle yeni dünya düzeninin analiz edilmesi; uluslararası iş birlikleri yoluyla fikir üretiminin desteklenmesi
- Akademik ve düşünsel üretimde epistemolojik bağımsızlığın sağlanması, bilginin sömürgeleştirilmesi ve Avrupa-merkezli bilgi tekeline alternatif çoğulcu bilgi sistemlerinin geliştirilmesi
- Müfredatların yerli düşünce, İslam'ın medeniyet perspektifi ve dekolonizasyon yaklaşımı doğrultusunda yeniden yapılandırılması
- Türkiye'nin kendi tarihsel, kültürel ve toplumsal tecrübesinden beslenen özgün kavramsal çerçeveler üretmesi
- Sosyal bilimlerde kavram ithal eden değil, kavram üreten akademik kapasitenin oluşturulması
- Türk-İslam düşünce geleneği ile çağdaş bilgi üretimi arasında süreklilik kurulması

4. POLİTİKA ÖNERİLERİ

4.1. Kısa Vadede Yapılması Gerekenler

- Farklı kesimlerden yetişmiş insan kaynağı bir araya getirilmeli ve kurumsal yapılarla uyumlu hale getirilmelidir.
- Toplumsal sorunlar ve beklentiler sistematik şekilde tespit edilmelidir.
- Ortak bir fikri zemin oluşturacak kolektif aklın temelleri atılmalıdır.
- Türk düşüncesinin mevcut durumu kapsamlı biçimde analiz edilmelidir.
- Düşünce üretimi teşvik edilmeli, düşünme bir faaliyet alanı olarak yeniden inşa edilmeli, farklı/eleştirel düşünenler politik ya da ideolojik sebeplerle ötekileştirilmemelidir.

4.2. Orta Vadede Yapılması Gerekenler

- Siyasi kaygılardan bağımsız araştırma enstitüleri kurulmalı ve sürdürülebilir şekilde desteklenmelidir.
- Eğitim sisteminin tüm kademelerinde fikri, kültürel ve ilmî bütünlük sağlanmalıdır.
- Tespit edilen sorunlara yönelik tematik okuma ve araştırma programları geliştirilmelidir.
- Henüz ilk ve orta öğretim seviyesinde başlayan ve Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında tedricen uygulanmakta olan eğitim sisteminin milli ve manevi değerler temelinde yeniden yapılandırılması süreci ikmal edilmelidir.
- Düşünce üretimini destekleyecek alt ve üst pek çok yapı oluşturulmalıdır.

4.3. Uzun Vadede Yapılması Gerekenler

- Yeni nesil nitelikli insan kaynağı yetiştirilmeli ve bunun için tesis edilen yapıların kurumsal kapasitesi artırılmalıdır.
- Türkiye'de düşünce ve araştırma kurumlarının sayısı ve etkinliği artırılmalıdır.
- Türkiye, küresel düşünce akımlarına eklemlenen değil, yön veren bir düşünce üretim kapasitesine ulaştırılmalıdır.
- Akademik ve entelektüel üretim (yayınlar, çalıştaylar, projeler vb.) artırılmalıdır.
- Gençler başta olmak üzere toplumun tüm kesimlerinde ideal ve sorumluluk bilincinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- Belirlenen hedefler somut politika ve uygulamalara dönüştürülmelidir.
- Türkiye merkezli yeni bir sosyal bilimler paradigması geliştirilmelidir.

- Düşüncenin üretildiği üniversiteler yalnızca küresel akademik sistemin parçası olan kurumlar değil; aynı zamanda İslam'ın medeniyet perspektifini üreten düşünce merkezleri hâline getirilmelidir.
- Akademik bağımsızlık yalnızca idari değil, epistemolojik boyutuyla da yeniden tanımlanmalıdır.
- Türkiye'nin bilgi üretim modeli, Batı-dışı toplumlarla ortak düşünsel ağlar kuracak şekilde çok merkezli bir yapıya dönüştürülmelidir.
- Yeni nesil müfredat; yerli düşünce, medeniyet tasavvuru, eleştirel düşünce, ahlak, ontoloji ve epistemoloji ekseninde yeniden inşa edilmelidir.

3) EĞİTİM DOSYASI

1. DOSYANIN AMACI, KAPSAMI VE TEMEL YAKLAŞIM

Bu rapor; Türkiye eğitim sistemini bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirmek; mevcut yapısal sorunları ve risk alanlarını ortaya koymak; eğitim sisteminin niteliğini artırmaya yönelik stratejik hedefler ve uygulanabilir politika önerileri geliştirmek amacıyla hazırlanmıştır.

Raporun temel odak eksenleri şunlardır: eğitim yönetimi ve kurumsal istikrar; bilim, teknoloji ve mesleki eğitim; özel yetenekli öğrencilerin eğitimi, din öğretimi ve değerler eğitimi ile yerli ve millî eğitim anlayışı. Raporda bu alanlara odaklanılmasının nedeni, söz konusu eksenlerin Türkiye eğitim sisteminin güncel dönüşümünde belirleyici işlev taşımasıdır.

Raporun temel yaklaşımı; eğitimi yalnızca akademik başarıya indirgemeyen, aynı zamanda bilimsel üretkenlik, ahlak değerler, millî kimlik, liyakat, fırsat eşitliği ve insan kaynağı gelişimi bağlamında ele alan çok boyutlu bir perspektife dayanmaktadır. Eğitim politikalarının kısa vadeli yönetim değişikliklerinden değil, uzun vadeli devlet politikası niteliğinden beslenmesi gerektiği temel ilke olarak benimsenmiştir.

2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER

2.1. Yönetim ve Kurumsal Yapı

- Eğitim yönetiminde liyakat ve ehliyet temelli atama sisteminin kurumsallaşması önemlidir.
- Eğitim politikalarının sık değişmesi sistemde istikrarsızlığa yol açmakta; öğretmenler, öğrenciler ve veliler açısından belirsizlik oluşturmaktadır.
- Karar alma süreçlerinde alt birimlerin sürece dahil edilmesi önemlidir.

2.2. Zorunlu Eğitim Sistemi ve Yapısal Sorunlar

2012 yılında hayata geçirilen 4+4+4=12 yıllık zorunlu eğitim sistemi, eğitime erişim bakımından önemli kazanımlar sağlamış; ancak bazı yapısal sorunları da beraberinde getirmiştir:

- Mesleki eğitime yönlendirme güçleşmiş; liseyi tamamlayan her öğrencinin üniversiteye gitmek zorunda olduğu yönündeki toplumsal algı, nitelikten uzak lisans eğitiminin yaygınlaşmasına zemin hazırlamıştır.

- 18 yaşından sonra mesleğe başlamanın getirdiği güçlükler, ara eleman açığının derinleşmesine yol açmıştır. Bu durum, endüstri ve hizmet sektörlerindeki iş gücü uyumsuzluğunu artırmaktadır.
- Meslek lisesi mezunlarının ve üniversite diplomalı gençlerin iş piyasasında karşılaştıkları güçlükler, işsiz genç nüfus sorununu büyötmektedir.
- 8+4 ya da farklı kademelendirme seçeneklerinin tartışılmasına karşın sistemin kısa vadede 4+4=8 yıllık zorunlu eğitime dönüştürölmesi, mesleki yönlendirmenin daha erken ve etkin biçimde yapılabilmesine imkan tanıyacaktır.

2.3. Bilim ve Teknoloji Eğitime İlişkin Riskler

- Türkiye PISA sonuçlarında sürdürülebilir ilerleme gösterilmesi önemlidir.
- Eğitim sisteminde sınav odaklı ölçme değerlendirme yerine süreç odaklı yaklaşımın uygulanması önemlidir.
- Eğitimde eleştirel düşünme, bilimsel sorgulama ve proje üretimi geliştirilmelidir.
- Yapay zekâ ve dijital dönüşüm süreçlerine ilişkin insan kaynağının geliştirilmesi önemlidir.
- Özellikle beyin göçü ve “sanal beyin göçü gibi nitelikli insan kaynağının ülkede kalmasına yönelik kurumsal çalışmalar geliştirilmelidir.”

2.4. Mesleki Eğitime İlişkin Riskler

Mesleki eğitim, Türkiye'nin orta-uzun vadeli kalkınma hedefleri açısından kritik bir alan olmaya devam etmektedir. Mevcut durumda bazı önemli sorunlar dikkat çekmektedir:

- Mesleki eğitim kurumlarına yönelik toplumsal önyargı kırılmamış; bu okullar genel lise ve akademik başarı merkezli sistemin gölgesinde kalmaya devam etmektedir.
- Çıraklık eğitimi uygulamaları son dönemde yasal düzenlemelerle yeniden yapılandırılmaya çalışılmıştır. Bu konuda sektörün taleplerine yönelik çözümlerin geliştirilmesi önemlidir.
- Okul-sanayi iş birliği mekanizmalarının kurumsal zemine kavuşturulması ve öğrencilerin staj-uygulama deneyimlerinde fırsat eşitliğinin sağlanması önemlidir.
- Meslek lisesi öğretmenlerinin sektördeki güncel gelişmelerle bağlantısının geliştirilmesi, uygulamalı eğitim kapasitesinin artırılması önemlidir.

Olumlu gelişmeler açısından değerlendirildiğinde, hükümetin son dönemde mesleki eğitime ayırdığı maddi desteklerin ve teşviklerin arttığı gözlemlenmektedir. Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü bünyesinde gerçekleştirilen çalışmalar, sektörle iş birliğine dayalı çıraklık modelinin yeniden canlandırılması ve mesleki eğitime ayrılan bütçe kalemleri bu alandaki

kararlılığın somut göstergeleridir. Bu eğilimin güçlendirilerek sürdürülmesi büyük önem taşımaktadır.

2.5. Din Öğretimi

Din öğretimi, Türkiye eğitim sisteminin hem tarihsel hem de güncel açıdan önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı ile Millî Eğitim Bakanlığı'nın bu alandaki ortak sorumlulukları doğrultusunda aşağıdaki hususların gözetilmesi önemlidir:

- Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri ile Seçmeli Din Eğitimi derslerinin içerik kalitesi ve öğretmen yeterlikleri sistematik biçimde değerlendirilmelidir.
- Din öğretiminin bilgi aktarımından ziyade dinî okuryazarlık, ahlak felsefesi ve farklı inanç geleneklerine saygı boyutlarını da kapsayacak şekilde zenginleştirilmesi, çağın ihtiyaçlarına daha uygun bir yaklaşım sunacaktır.
- İmam hatip okullarının mesleki ve akademik çıktıları düzenli olarak izlenmeli; bu kurumların hem dinî hem de genel kültür alanındaki eğitim kalitesi güvence altına alınmalıdır.

2.6. Değerler Eğitimi

Türkiye'de okullarda uygulanan değerler eğitimi programları; dürüstlük, sorumluluk, saygı, adalet, vatanseverlik ve dayanışma gibi temel insani ve millî değerleri öğrencilere kazandırmayı hedeflemektedir. Bu programların kurumsallaşması olumlu bir gelişme olmakla birlikte bazı eksiklikler de dikkat çekmektedir:

- Değerler eğitiminin müfredatla bütünleşik bir yapıya kavuşturulması; ayrı bir ders ya da etkinlik olarak değil, tüm derslerin ayrılmaz bir parçası olarak işlenmesi önemlidir.
- Öğretmenlerin bu alanda yeterli pedagojik donanıma sahip olması için hizmet içi eğitim programları güçlendirilmelidir.
- Değerler eğitiminin etkinliği, ölçülebilir çıktılar ve öğrenci davranış değişiklikleri bakımından bağımsız biçimde izlenmelidir.

2.7. Fırsat Eşitsizliği ve Bölgesel Farklılıklar

- Bölgesel farklılıkların azaltılmasına yönelik çalışmalar geliştirilmelidir.
- Dezavantajlı bölgelerde öğretmen niteliği, laboratuvar altyapısı ve teknolojik imkânlar sınırlı kalabilmektedir.
- Sosyoekonomik düzeyi düşük öğrencilerin eğitim başarıları önemli ölçüde mezkûr durumlarından dolayı etkilenmektedir.
- Mesleki eğitim kurumları ile nitelikli okul türleri arasındaki başarı farkı devam etmektedir.

- Özel yetenekli öğrencilerin tanınması ve desteklenmesinde bölgesel erişim geliştirilmelidir.

2.8. Özel Yetenekli Öğrencilere İlişkin Riskler

- BİLSEM'lerin yaygınlaşmasına rağmen bazı bölgelerde kapasite yetersizlikleri bulunmaktadır.
- Tanılama süreçlerinde yaratıcılık, liderlik ve sosyal-duygusal beceriler yeterince ölçülememektedir.
- Özel yetenekli öğrencilerin psikososyal ihtiyaçlarına yönelik destek hizmetleri geliştirilmelidir.
- Merkezi sınav sistemi üretkenliği ve özgün düşünmeyi baskılayabilmektedir.

2.9. İnsan Kaynağı ve Öğretmen Yeterlikleri

- Öğretmen yetiştirme süreçlerinde uygulama temelli mesleki gelişim eksikliği bulunmaktadır. Bu konuda Milli Eğitim Akademisinin kurulması ve uygulama eğitiminin öncelenmesi son derece değerlidir.
- STEM, yapay zekâ, proje tabanlı öğrenme ve özel yetenekliler eğitimi alanlarında uzman öğretmen sayısı artırılmalıdır.
- Eğitimde kalite ve sürdürülebilirlik açısından ücretli öğretmenlik uygulaması süreç içerisinde azaltılmalıdır.
- Hizmet içi eğitimlerde teori ve pratik dengesinin sağlanması önemlidir.

3. STRATEJİK HEDEFLER

Türkiye'nin ilk ve ortaöğretim sisteminin sürdürülebilir dönüşümü için aşağıdaki stratejik hedeflerin öncelikle ele alınması gerekmektedir:

- Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin devlet politikası hâline getirilmesi ve sürekliliğinin güvence altına alınması
- Eğitim yönetiminde liyakat, şeffaflık ve kurumsal istikrarın güçlendirilmesi
- Bilimsel okuryazarlık, eleştirel düşünme ve üst düzey bilişsel becerilerin geliştirilmesi
- Mesleki eğitimin güçlendirilmesi ve okul-sanayi iş birliğinin kurumsallaştırılması
- Eğitimde fırsat eşitliğinin güçlendirilmesi ve bölgesel farklılıkların azaltılması
- Yapay zekâ, STEM, robotik ve dijital dönüşüm alanlarının müfredatın merkezine taşınması
- Özel yetenekli öğrencilerin erken tanınması ve şahsi eğitim modelleriyle desteklenmesi

- Öğretmen yetiştirme ve yönetici seçme süreçlerinde liyakat esaslı sistemin kurumsallaştırılması
- Din öğretiminin ve değerler eğitiminin nitelikli, çağdaş ve millî bir zeminde yürütülmesi
- Yerli ve millî eğitim anlayışının güçlendirilmesi

4. POLİTİKA ÖNERİLERİ

4.1. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin Devlet Politikası Hâline Getirilmesi

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, eğitimde Batı merkezli anlayışın hâkimiyetini dengeleyerek yerli ve millî değerlerin ön plana çıkarılması bakımından tarihî bir dönüşümü temsil etmektedir. Ezbere dayalı içerik aktarımı yerine değerleri ve yetkinlikleri merkeze alan bu model, çağın gerekliliklerine cevap veren bir eğitim anlayışının inşasına zemin hazırlamaktadır. Model; 2024-2025 eğitim öğretim yılında okul öncesi, 1., 5. ve 9. sınıflarda, 2025-2026 eğitim öğretim yılında ise 2., 6. ve 10. sınıflarda uygulamaya alınmış olup kademeli biçimde tüm sınıf düzeylerine yaygınlaştırılması planlanmaktadır. Bu modelin aşağıdaki ilkeler çerçevesinde kalıcı bir devlet politikasına dönüştürülmesi büyük önem taşımaktadır:

- Kademeli yaygınlaşma takviminin herhangi bir hükümet değişikliğinden bağımsız biçimde devam etmesi yasal güvenceye kavuşturulmalıdır.
- Modelin uygulanmasını değerlendirecek bağımsız akademik izleme ve değerlendirme mekanizmaları kurulmalıdır.
- Öğretmenlere yeni müfredatın pedagojik gereklilikleri konusunda sistematik hizmet içi eğitimler artırılmalıdır.
- Model, toplumun geniş kesimleriyle paylaşılarak sahiplenme kapasitesi daha da güçlendirilmelidir.

4.2. Kısa Vadede Yapılması Gerekenler

- Eğitim yöneticilerinin atanmasında ölçülebilir ve şeffaf liyakat ilkeleri uygulanmalıdır.
- Zorunlu eğitimde 4+4=8 yıllık veya alternatif bir modele geçiş değerlendirilmeli; mesleki eğitime yönlendirmenin daha erken ve etkin biçimde yapılabilmesine imkan tanıyacak düzenlemeler hayata geçirilmelidir.
- Okul-sanayi iş birliği protokolleri standartlaştırılmalı ve bu alandaki uygulamalar yaygınlaştırılmalıdır.

- Mesleki eğitimde kalite yönetimine büyük ehemmiyet gösterilmeli, bu konuda Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi'nin geliştirdiği Ahilik Merkezli Sistem dikkate alınarak Ahilik müessesinin günümüze uyarlanmış uygulamaları üretilmelidir.
- Çıraklık eğitimi programları güçlendirilmeli ve iş dünyasına verilen teşvikler artırılmalıdır.
- Eğitimde Yapay Zekâ Politika Belgesi'nin uygulanması için örnek okullar ve izleme mekanizmaları oluşturulmalıdır.
- Müfredat ıslah çalışmalarının etkisini değerlendirecek bağımsız izleme ve değerlendirme sistemi kurulmalıdır.
- Ücretli öğretmenlik uygulamasını azaltacak yeni öğretmen istihdam modeli geliştirilmelidir.
- BİLSEM'lerin fiziksel altyapısı ve öğretmen kapasitesi güçlendirilmelidir.
- Öğretmenlere STEM, yapay zekâ, proje tabanlı öğrenme ve değerler eğitimi alanlarında uygulamalı hizmet içi eğitimler verilmelidir.
- Dezavantajlı bölgelerde laboratuvar, internet ve dijital altyapı yatırımları hızlandırılmalıdır.

4.3. Orta Vadede Yapılması Gerekenler

- Millî Eğitim Akademisi, öğretmen yeterlikleri ve yönetici liderliği alanlarında kapasitesini genişletmeli; hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerin niteliğini sürekli iyileştiren bir merkez olarak etkin biçimde işletilmelidir.
- Okul-sanayi iş birliklerini güçlendirecek sektörel ortaklık modelleri geliştirilmeli; sanayi kuruluşlarının mesleki eğitime katkısını teşvik eden yasal ve mali düzenlemeler hayata geçirilmelidir.
- Yapay zekâ, robotik ve ileri üretim teknolojileri mesleki eğitim programlarına sistematik biçimde dahil edilmelidir.
- Değerler eğitimi, tüm derslerin müfredatına bütünlük biçimde işlenecek şekilde yeniden tasarlanmalıdır.
- Din öğretiminde öğretmen yeterlilikleri standartlaştırılmalı; içerik güncel pedagojik yaklaşımlarla uyumlu hâle getirilmelidir.
- Bölgesel fırsat eşitsizliklerini azaltmak amacıyla kırsal bölgelerde mobil bilim laboratuvarları ve dijital öğrenme merkezleri kurulmalıdır.
- Gençlerin eğitim-istihdam bağına güçlendirecek mesleki eğitim reformları uygulanmalıdır.
- Özel yetenekli öğrenciler için hızlandırma, rehberlik ve şahsi eğitim modelleri geliştirilmelidir.

- Türk-İslam bilim mirası, ahlak ve bilim tarihi içerikleri çağdaş bilim anlayışıyla ilişkilendirilerek müfredata dahil edilmelidir.

4.4. Uzun Vadede Yapılması Gerekenler

- Eğitim sistemi, siyasi ve bürokratik değişimlerden bağımsız sürdürülebilir bir devlet politikası hâline getirilmelidir. Bu bağlamda Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinin tüm kademelerde eksiksiz uygulanması, millî bir eğitim oluşturma çabasının kuşaklar boyu sürdürülmesinin güvencesi olacaktır.
- Eğitim sistemi; ahlak, bilinç, sürdürülebilirlik, eleştirel düşünme ve üretkenliği merkeze alan disiplinler arası yapıya dönüştürülmelidir.
- Türkiye'nin bölgesel bilim ve teknoloji eğitim merkezi olması hedeflenmelidir.
- Bilim, teknoloji ve yenilenme temelli bilgi ekonomisine geçiş desteklenmelidir.
- Ar-Ge harcamalarının GSYH içindeki payı gelişmiş ülkeler seviyesine çıkarılmalıdır.
- Özel yetenekli öğrencilerin uzun dönemli gelişimini izleyen ulusal veri sistemi kurulmalıdır.
- Eğitimde fırsat eşitliği yapısal düzeyde güvence altına alınmalıdır.
- Eğitim sistemi salt ezber odaklı sınav sisteminden çıkarılarak araştırma, üretim ve yenilik eksenli yapıya dönüştürülmelidir.
- Eğitim sisteminde özellikle bilim ve teknolojinin gelişimi bahislerinde İslam düşüncesinin merkezi yeri ve önemi sahih bir şekilde aktarılmalı, İslam'ın bilim ahlakı ve fitrata uygun bakış açısı görünür kılınmalıdır.

4) YÜKSEKÖĞRETİMDE BİLGİ SORUNU DOSYASI

1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM

Bu dosya, yükseköğretim sisteminde ortaya çıkan bilgi sorununu ontolojik, epistemolojik ve metodolojik boyutlarıyla analiz etmek; daha önce gerçekleştirilen çalıştay metinlerinde ortaya konulan tartışma ve önerilere dayanarak bütüncül bir çerçeve sunmak amacıyla hazırlanmıştır.

İnsanlık tarihi boyunca bilgi, yalnızca teknik bir üretim aracı değil; aynı zamanda varlığı anlama, anlamlandırma ve yönlendirme sürecinin temel unsuru olmuştur. Ancak modern dönemde bilginin metafizik temellerinden koparılması, bilginin yalnızca ölçülebilir, niceliksel ve fayda odaklı bir alana indirgenmesine yol açmış; bu durum yükseköğretim kurumlarının da bilgi üretiminde yön ve istikamet kaybı yaşamasına neden olmuştur.

Bu çerçevede yükseköğretimde bilgi sorunu; yalnızca müfredat, yöntem veya kurum meselesi değil, bilginin mahiyeti, kaynağı ve amacı ile doğrudan ilişkili yapısal bir problem olarak ele alınmaktadır. Dosya, bu sorunu klasik bilgi anlayışı ile modern bilgi anlayışı arasındaki kırılma üzerinden değerlendirerek yeni bir bilgi tasavvuru ihtiyacını merkeze almaktadır.

2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER

Yükseköğretim sistemi, günümüzde bilgi üretimi açısından yapısal ve zihinsel birçok sorunla karşı karşıyadır. Bu sorunlar yalnızca kurumsal değil, aynı zamanda zihni ve İslam'ın medeniyet perspektifine ilişkin kırılmaların da bir sonucudur.

Bu çerçevede öne çıkan temel riskler şunlardır:

- Bilginin metafizik ve ontolojik temellerinden koparılması sonucu yalnızca niceliksel ve fayda odaklı bir yapıya indirgenmesi
- Bilginin hakikat arayışı olmaktan uzaklaşarak araçsallaşması ve dış dünyayı dönüştürme aracı haline gelmesi
- Klasik bilgi anlayışında yer alan “kendini inşa eden bilgi” yaklaşımının yerini “dış dünyayı kontrol eden bilgi” anlayışının alması
- Bilginin üretiminde ontoloji, epistemoloji ve aksiyoloji arasındaki bütünlüğün bozulması ve disiplinler arası kopuklukların artması
- Metafizik düşüncenin bilimsel üretim süreçlerinden dışlanması sonucu bilginin anlam boyutunun zayıflaması
- Yükseköğretimde müfredatların bilgi üretimi yerine bilgi aktarımı ağırlıklı hale gelmesi
- Batı düşünce geleneğine olan entelektüel bağımlılık nedeniyle yerli düşünce geleneğinin müfredatlarda sınırlı temsil edilmesi ve bilgi üretiminde dışa bağımlılığın devam etmesi
- Bilimsel yöntemin mutlaklaştırılması ve alternatif bilgi üretim biçimlerinin dışlanması
- Üniversitelerin hakikat üretim merkezi olmaktan uzaklaşarak teknik eğitim kurumlarına dönüşmesi
- Bilgi üretiminin parçalı ve disiplinler arası ilişkisiz şekilde ilerlemesi sonucu zihinsel bütünlüğün kaybolması

- Modern bilgi anlayışının insan, değer ve anlam boyutunu dışlayan yapısının yükseköğretim sistemine yansımaları
- Hızla gelişen yapay zeka araçlarının kullandığı veri tabanları dikkate alındığında yukarıda zikredilen bilgi sorununu pekiştiren bir yapıya dönüşme riskini taşıması

3. STRATEJİK HEDEFLER

Yükseköğretimde bilgi üretimi sorunlarının aşılabilmesi için bilgi, varlık ve insan arasındaki ilişkiyi yeniden kuran bütüncül bir yaklaşımın geliştirilmesi gerekmektedir.

Bu çerçevede stratejik hedefler şunlar olmalıdır:

- Özgün ve yerli bir bilgi üretim modelinin geliştirilmesi
- Bilgi üretiminin metafizik, epistemolojik ve ahlak temellerinin yeniden inşa edilmesi
- Bilimler arası ilişkilerin yeniden kurulması ve bütüncül bilgi anlayışının geliştirilmesi
- Eğitim sisteminin insan, değer ve hakikat merkezli şekilde yeniden yapılandırılması
- Akademik üretimde özgünlük ve derinliğin artırılması
- Bilimsel yöntemin sınırlarının ve kapsamının netleştirilmesi
- Üniversitelerin yeniden düşünce ve medeniyet üretim merkezleri haline getirilmesi
- Küresel bilgi üretim sistemlerini sorgulamadan tatbik etmek yerine bu yapılar ve yerli bilgi birikimi arasında dengeli bir ilişkinin kurulması
- Metafizik ile bilimsel bilgi arasındaki ilişkinin yeniden tesis edilmesi
- Bilgi üretiminin toplumsal ve medeniyet perspektifiyle uyumlu hale getirilmesi
- Bilgi üretiminin metrik değerlerin artırılması için değil toplumsal faydaya ve çözüm üretmeye odaklanan sorumluluk ve sürdürülebilirlik çerçevesinde etki odaklı yapılması
- Bilim, irfan, hikmet, ehliyet ve liyakat gibi ilkelerin öne çıktığı bir yükseköğretim modelinin oluşturulması

4. POLİTİKA ÖNERİLERİ

4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Mevcut bilgi üretim süreçlerindeki temel sorunları görünür kılmak ve epistemolojik farkındalığı artırarak ilk düzeltmeleri başlatmak

- Yükseköğretim müfredatları yeniden gözden geçirilmelidir. Mevcut müfredatın bilgi aktarımına dayalı yapısı dönüştürülerek bilginin mahiyetini sorgulayan içerikler artırılmalıdır.
- Metafizik, epistemoloji ve bilim felsefesi dersleri müfredatta güçlendirilmelidir. Bu alanların sistematik şekilde yeniden merkeze alınması sağlanmalıdır.
- Bilgi üretimi ile bilgi aktarımı arasındaki dengesizlik giderilmelidir. Üniversitelerde araştırma ve düşünce üretimi teşvik edilmelidir.
- Öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri geliştirilmelidir. Bilgiyi sorgulayan, anlamlandıran ve yeniden üreten şahsiyetler yetiştirilmelidir.
- Yerli düşünce geleneğinin müfredattaki temsili artırılmalıdır. Klasik İslam düşüncesi ve yerli ilim birikimi eğitim süreçlerine dahil edilmelidir.
- Akademik içeriklerde Batı merkezli bilgi tekeli sorgulanmalıdır. Alternatif bilgi kaynaklarının görünürlüğü artırılmalıdır.
- Üniversitelerde seminer, atölye ve tartışma ortamları yaygınlaştırılmalıdır. Bilgi üretimi sınıf dışına taşırılmalıdır.

- Yapay zeka araçlarının iyi analiz edilip yerli bilgi birikimi ile mezc edilerek yükseköğretime uyumlu hale getirilmelidir.

4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Bilgi üretiminin yapısal sorunlarını çözerek bütüncül ve özgün bir akademik sistem kurmak

- Disiplinler arası bilgi üretim modelleri geliştirilmelidir. Bilgi alanları arasındaki kopukluk giderilerek bütüncül bir yaklaşım benimsenmelidir.
- Ontoloji, epistemoloji ve aksiyoloji arasındaki bağ yeniden kurulmalıdır. Bilginin yalnızca teknik değil aynı zamanda anlam ve değer boyutu güçlendirilmelidir.
- Üniversitelerde özgün bilgi üretimi teşvik edilmelidir. Taklitçi ve ithal bilgi üretiminden uzaklaşılmalıdır.
- Araştırma politikaları yeniden yapılandırılmalıdır. Bilginin sadece çıktı değil, düşünce üretimi süreci olduğu anlayışı yerleştirilmelidir.
- Bilimsel yöntem anlayışı yeniden tartışmaya açılmalıdır. Tek tip yöntem anlayışının dışına çıkılarak alternatif epistemolojik yaklaşımlar değerlendirilmelidir.
- Akademik kadro yetiştirme sistemi yeniden düzenlenmelidir. Derinlikli düşünce üretebilen ehliyet ve liyakat sahibi, ideali ve hedefi olan akademisyenlerin yetişmesi sağlanmalıdır.
- Üniversitelerde düşünce merkezleri kurulmalıdır. Bilgi üretimi kurumsal ve sürdürülebilir hale getirilmelidir.
- Sosyal bilimlerde yerli literatür üretimi desteklenmelidir. Kültürel ve medeniyet perspektifine dayalı çalışmalar artırılmalıdır.
- Yurtdışına beyin göçünü azaltacak akademik özgürlük, araştırma desteği ve nitelikli çalışma koşulları oluşturulmalıdır. Nitelikli akademisyenlere sahip çıkılarak/destek verilerek Türkiye'nin bölgesel bilim ve teknoloji eğitim merkezi olması hedeflenmelidir.
- Yükseköğretimde üniversite müfredatları Avrupa-merkezci tarih ve toplum anlatılarının ötesine geçecek şekilde yeniden gözden geçirilmelidir.
- Sosyal bilimlerde dekolonizasyon çalışmaları, epistemoloji ve medeniyet perspektifi alanlarında uzmanlaşmış araştırma merkezleri kurulmalıdır.
- Türk düşünce tarihi, İslam düşünce tarihi, Asya ve Afrika düşünce gelenekleri müfredatlarda daha görünür hale getirilmelidir.
- Akademik teşvik sistemi yalnızca uluslararası yayın sayısına değil; özgün kavram üretimi, yerli literatür ve toplumsal katkıya göre yeniden düzenlenmelidir.
- Üniversitelerde kavram geliştirme, düşünce üretimi ve teori inşasına yönelik disiplinler arası enstitüler kurulmalıdır.

4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Hakikat merkezli, düzen inşa edici ve sürdürülebilir bir yükseköğretim sistemi oluşturmak

- Yeni bir bilgi tasavvuru geliştirilmelidir. Bu tasavvur varlık, bilgi ve değer bütünlüğüne dayanmalıdır.
- Metafizik temelli bilgi üretimi kurumsallaştırılmalıdır. Bilginin hakikatle ilişkisi yeniden tesis edilmelidir.
- Üniversiteler yeniden yapılandırılmalıdır. Kurumlar yalnızca meslek kazandıran yapılar olmaktan çıkarılarak düşünce merkezlerine dönüştürülmelidir.

- Bilgi üretimi ile insan inşası arasındaki ilişki güçlendirilmelidir. Eğitim sistemi ferdin kendini inşa etmesini sağlayacak şekilde yeniden kurgulanmalıdır.
- Eğitim, bilim ve toplum ilişkisi yeniden tanımlanmalıdır. Bilgi üretimi etki odaklı olup toplumsal dönüşümle bütünleştirilmelidir.
- Küresel bilgi sistemine alternatif bir model geliştirilmelidir. Türkiye’ye özgün bilgi üretim modeli oluşturulmalıdır.
- İslam’ın medeniyet perspektifine dayalı üniversite modeli inşa edilmelidir. Bilgi üretimi kültürel süreklilikle ilişkilendirilmelidir.

5) AİLE VE SAĞLIK DOSYASI

1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM

Bu dosya, aile ve sağlık ilişkisini yalnızca şahsi sağlık sorunları çerçevesinde değil; toplumsal dayanışma, bakım yükü, engellilik, kırılgan aile yapıları, sosyal destek mekanizmaları ve insan haysiyetini esas alan bütüncül bir perspektifle ele almak amacıyla hazırlanmıştır.

Modern dönemde sağlık meseleleri yalnızca hastalıkların tedavisiyle sınırlı olmaktan çıkmış; aile yapısını, ekonomik dengeleri, psikososyal süreçleri ve toplumsal ilişkileri doğrudan etkileyen çok katmanlı bir alan hâline gelmiştir. Özellikle kronik hastalıklar, engellilik, yaşlılık, bakım ihtiyacı, dijitalleşme, göç ve ekonomik kırılganlık gibi unsurlar aile yapıları üzerinde yoğun baskılar oluşturmaktadır.

Aile sağlığı alanında ortaya çıkan sorunlar yalnızca şahsi nedenlerle açıklanamaz. Sağlık, sosyal hizmet, eğitim, yerel yönetim ve sivil toplum mekanizmaları arasındaki koordinasyon eksiklikleri bu sorunları derinleştiren unsurlardır. Bu durum, aileyi yalnızca hizmet alan pasif bir yapı değil; korunması, desteklenmesi ve güçlendirilmesi gereken temel toplumun çekirdeği olarak ele alan yeni bir yaklaşım ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır.

Bu dosya, aileyi merkeze alan, insan haysiyetini esas alan, merhamet ve dayanışma eksenli, erken müdahaleyi önceleyen ve sosyal sorumluluk bilincini güçlendiren bir sağlık ve sosyal politika yaklaşımını temel almaktadır.

2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER

Aile ve sağlık ilişkisi, yalnızca şahsın sağlık durumuyla sınırlı olmayan; aile yapısını, bakım süreçlerini, ekonomik kaynakları, sosyal ilişkileri ve toplumsal uyumu doğrudan etkileyen çok katmanlı bir alan hâline gelmiştir. Özellikle kırılgan, engelli şahısların aileleri, tek ebeveynli, kronik hastalıklarla mücadele eden ve sosyal destek mekanizmalarına erişimde sorun yaşayan aileler açısından sağlık süreçleri, aile sisteminin bütününe etkileyen yapısal bir mesele niteliği taşımaktadır.

Aile sağlığı alanında ortaya çıkan sorunlar yalnızca şahsi ya da ekonomik nedenlerle açıklanamaz. Sağlık, eğitim, sosyal hizmet, adalet ve yerel yönetim mekanizmaları arasındaki koordinasyon eksiklikleri bu sorunları derinleştirmektedir.

Bu çerçevede öne çıkan temel riskler şunlardır:

- Ekonomik yoksunluk, sosyal dışlanma, kronik hastalık, engellilik, bakım yükü ve aile içi sorunların aynı anda yoğunlaşmasıyla kırılgan aile yapılarının artması
- Tek ebeveynli ailelerin yaygınlaşmasıyla birlikte çocuk bakım yükünün tek ebeveyn üzerinde yoğunlaşması ve bu durumun ekonomik kırılganlığı derinleştirmesi
- Çocuk yoksulluğunun artması ve nesiller arası yoksulluk aktarımının güçlenmesi

- Kırılgan ailelerde depresyon, anksiyete, travma sonrası stres bozukluğu ve psikososyal sorunların yaygınlaşması
- Aile içi şiddet, ihmal ve istismar vakalarının aile sağlığını ve toplumsal uyumu zayıflatması
- Suça sürüklenen çocukların önemli ölçüde ihmal, şiddet, düşük ebeveyn gözetimi, parçalanmış aile yapısı ve psikososyal destek yetersizliği bulunan aile ortamlarından gelmesi
- Erken müdahale ve aile temelli destek mekanizmalarının yetersiz kalması nedeniyle çocukların riskli süreçlere daha açık hâle gelmesi
- Dijital bağımlılık, oyun bağımlılığı ve çevrimiçi risklerin özellikle düşük ebeveyn gözetimine sahip aile yapılarında yaygınlaşması
- Dijitalleşmenin aile içi iletişimi zayıflatması ve çocukların sosyal, psikolojik ve davranışsal gelişim süreçlerini olumsuz etkilemesi
- Katastrofik sağlık harcamalarının özellikle kronik hastalık, engellilik ve düşük gelir durumlarında aile bütçesi üzerinde yıkıcı etkiler oluşturması
- Sağlık hizmetlerine erişimde gelir düzeyi, sigorta kapsamı, eğitim seviyesi, istihdam durumu ve yaşanan bölgeye bağlı eşitsizliklerin derinleşmesi
- Engelli şahısların sağlık hizmetlerine erişiminde ulaşım, fiziksel erişilebilirlik ve personel farkındalığına ilişkin sorunların devam etmesi
- Sağlık personelinin engelli şahısların özel ihtiyaçlarına ilişkin bilgi ve uygulama kapasitesindeki yetersizliklerin hizmet kalitesini olumsuz etkilemesi
- Göçmen ve mülteci ailelerin sağlık hizmetlerine erişiminde dil bariyeri ve kültürel tercümanlık eksikliğinin yanlış teşhis ve tedavi risklerini artırması
- Dijital sağlık sistemleri ve kamu hizmetlerine erişimde dijital okuryazarlık eksikliklerinin kırılgan grupları sistem dışında bırakması
- Kimlik belgesi, ikamet ve Genel Sağlık Sigortası kaynaklı bürokratik sorunların sağlık hizmetlerine erişimde engel oluşturması
- Engellilik sürecinin aile içi rollerin, ekonomik önceliklerin ve gündelik yaşam düzeninin yeniden şekillenmesine neden olması
- Tanı sonrası süreçte ailelerin bilgi, yönlendirme ve psikososyal destek bakımından yalnız kalması
- Uzun süreli bakım süreçlerinin aile üyelerinde kronik stres, tükenmişlik ve sosyal dışlanma oluşturması
- Bakım yükünün çoğunlukla anneler üzerinde yoğunlaşması nedeniyle kadınların sosyal, ekonomik ve psikolojik açıdan daha kırılgan hâle gelmesi
- Engelli şahısların kardeşlerinde görünmez yük, erken sorumluluk alma, duygusal ihmal ve sosyal geri çekilme sorunlarının ortaya çıkması
- Ailelerin sosyal yaşamdan uzaklaşması ve damgalanma korkusu nedeniyle toplumsal ilişkilerini sınırlandırması
- Zorbalık, dışlanma, acıma dili ve ayrımcı toplumsal tutumların engelli şahısların ve ailelerinin toplumsal katılımını zayıflatması
- Eğitim, sağlık, sosyal hizmet, belediye ve sivil toplum mekanizmaları arasında veri paylaşımı ve yönlendirme sistemlerinin yetersiz kalması
- Kurumlar arası kopukluk nedeniyle ailelerin hizmet sisteminde kendi başına yön bulmak zorunda kalması
- Bürokratik süreçlerin, sağlık kurulu işlemlerinin ve sosyal yardım mekanizmalarının aileler üzerinde ek yük oluşturması
- Evde bakım, palyatif bakım ve sosyal bakım hizmetlerinde kurumlar arası entegrasyon eksikliğinin devam etmesi
- Yerel sosyal destek ağlarının yetersizliği nedeniyle ailelerin sosyal dayanışma mekanizmalarından yeterince yararlanamaması

- Aile merkezli, hak temelli, erken müdahaleye dayalı ve sürdürülebilir sosyal politika mekanizmalarının kurumsal kapasite bakımından yetersiz kalması

3. STRATEJİK HEDEFLER

Aile ve sağlık alanında ortaya çıkan çok boyutlu sorunların azaltılması, kırılgan aile yapılarının korunması ve insan haysiyetini esas alan sürdürülebilir bir sosyal destek sisteminin oluşturulabilmesi için uzun vadeli, bütüncül ve aile merkezli stratejik hedeflerin belirlenmesi gerekmektedir. Bu hedefler, yalnızca sağlık hizmetlerinin geliştirilmesini değil; aynı zamanda toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesini, bakım yükünün adil şekilde paylaşılmasını, sosyal adaletin korunmasını ve aile kurumunun desteklenmesini esas almaktadır.

Bu kapsamda temel stratejik hedefler şunlardır:

- Aile merkezli sağlık ve sosyal destek politikalarının güçlendirilmesi
- Kırılgan aile yapılarının erken müdahale mekanizmalarıyla desteklenmesi
- Engelli şahıslar ve bakım yükü taşıyan ailelerin sosyal, ekonomik ve psikolojik açıdan güçlendirilmesi
- Sağlık, sosyal hizmet, eğitim ve yerel yönetim mekanizmaları arasında koordinasyonun artırılması
- Erken çocukluk, aile danışmanlığı ve psikososyal destek hizmetlerinin yaygınlaştırılması
- Evde bakım, palyatif bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinin erişilebilir ve sürdürülebilir hale getirilmesi
- Dijitalleşmenin aile yapısı ve çocuk gelişimi üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması
- Toplumsal dayanışma, merhamet ve sosyal sorumluluk kültürünün güçlendirilmesi
- Ailelerin sosyal dışlanmışlıktan korunması ve toplumsal katılım mekanizmalarının artırılması
- Hak temelli, insan haysiyetini esas alan ve sürdürülebilir sosyal politika modellerinin geliştirilmesi

4. POLİTİKA ÖNERİLERİ

4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Kırılgan aile yapılarının korunması, bakım yükü altında bulunan ailelerin desteklenmesi ve sağlık-sosyal hizmet alanındaki acil risklere hızlı müdahale edilmesi

- Aileyi merkeze alan bütüncül destek mekanizmaları güçlendirilmelidir. Özellikle engellilik, kronik hastalık, yaşlılık, yoksulluk ve bakım yükü altında bulunan ailelerin yalnız bırakılmaması için sağlık, sosyal hizmet ve yerel yönetim destekleri eşgüdümlü hâle getirilmelidir.
- Erken müdahale ve erken yönlendirme sistemleri yaygınlaştırılmalıdır. Risk altındaki çocukların, psikososyal desteğe ihtiyaç duyan şahısların ve kırılgan aile yapılarının sorunları derinleşmeden destek mekanizmalarına erişmesi sağlanmalıdır.
- Aile danışmanlığı ve psikososyal destek hizmetleri güçlendirilmelidir. Özellikle bakım yükü taşıyan aile üyelerinin tükenmişlik, yalnızlaşma ve sosyal dışlanma süreçlerine karşı düzenli destek almaları sağlanmalıdır.
- Engelli şahısların sağlık hizmetlerine erişimini kolaylaştıracak uygulamalar yaygınlaştırılmalıdır. Hastaneler, aile sağlığı merkezleri ve kamu kurumlarında fiziksel erişilebilirlik ve yönlendirme sistemleri güçlendirilmelidir.

- Sağlık personeline yönelik engellilik farkındalığı eğitimleri artırılmalıdır. Engelli şahısların ihtiyaçlarını anlayan, insan haysiyetini esas alan ve merhamet merkezli hizmet anlayışı yaygınlaştırılmalıdır.
- Evde bakım hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır. Bakıma muhtaç şahısların ailelerinden ve sosyal çevrelerinden kopmadan desteklenmesini sağlayacak modeller geliştirilmelidir.
- Ailelerin sağlık ve sosyal hizmet süreçlerinde yalnız bırakılmasının önüne geçilmelidir. Rehberlik, yönlendirme ve takip mekanizmaları oluşturularak ailelerin kurumsal süreçlerde kaybolması engellenmelidir.
- Göçmen ve mülteci ailelerin sağlık hizmetlerine erişiminde dil ve iletişim engellerini azaltacak destek mekanizmaları kurulmalıdır.
- Dijital bağımlılık ve ekran temelli yaşam biçimlerine karşı aile temelli bilinçlendirme çalışmaları artırılmalıdır. Çocukların ve gençlerin kontrolsüz dijital içeriklere maruz kalmasının önüne geçilmelidir.
- Çocukların sosyal, ahlaki ve psikolojik gelişimini destekleyen güvenli sosyal alanlar yaygınlaştırılmalıdır. Aileyi ve toplumsal dayanışmayı güçlendiren sosyal faaliyetler desteklenmelidir.
- Bağımlılıkla mücadelede aile temelli yaklaşım güçlendirilmelidir. Alkol, madde ve davranışsal bağımlılıkların yalnızca şahsi değil, aileyi etkileyen toplumsal bir sorun olduğu anlayışıyla hareket edilmelidir.
- Sağlık, sosyal hizmet, eğitim ve belediye mekanizmaları arasında veri paylaşımı ve koordinasyon güçlendirilmelidir. Hizmet süreçlerinin parçalı değil, bütüncül şekilde yürütülmesi sağlanmalıdır.
- Sosyal yardım süreçlerinde insan haysiyetini koruyan ve aile mahremiyetini gözetken uygulamalar esas alınmalıdır. Yardım mekanizmaları yalnızca maddi destek değil; aileyi ayakta tutan dayanışma sistemi olarak yapılandırılmalıdır.
- Engelli şahısların kardeşleri ve bakım sürecinden etkilenen diğer aile şahısları için psikososyal destek programları geliştirilmelidir. Görünmeyen bakım yüklerinin aile içi kırılmalara dönüşmesi engellenmelidir.
- Yerel dayanışma ağları güçlendirilmelidir. Mahalle, cami, vakıf, dernek ve sivil toplum yapılarının aileyi destekleyen sosyal dayanışma mekanizmalarındaki rolü artırılmalıdır.

4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Aileyi merkeze alan kurumsal destek mekanizmalarının güçlendirilmesi ve sürdürülebilir sosyal hizmet altyapısının oluşturulması

- Sağlık, sosyal hizmet ve eğitim sistemleri arasında aile merkezli koordinasyon modeli oluşturulmalıdır. Ailelerin farklı kurumlar arasında yönsüz kalmasının önüne geçilecek bütüncül hizmet sistemi kurulmalıdır.
- Evde bakım ve palyatif bakım sistemleri kurumsal olarak güçlendirilmelidir. Özellikle uzun süreli bakım ihtiyacı bulunan şahısların insan haysiyetine uygun şartlarda desteklenmesi sağlanmalıdır.
- Engelli şahıslar ve ailelerine yönelik bütüncül destek merkezleri yaygınlaştırılmalıdır. Bu merkezlerde sağlık, rehabilitasyon, danışmanlık ve sosyal destek hizmetleri birlikte sunulmalıdır.
- Aile sağlığı alanında çalışan personelin mesleki ve manevi yeterliliklerini güçlendirecek eğitim programları oluşturulmalıdır. Hizmet anlayışında merhamet, sabır, emanet bilinci ve insan haysiyetine saygı temel yaklaşım hâline getirilmelidir.

- Aileyi ekonomik, sosyal ve psikolojik açıdan destekleyen sosyal politika araçları geliştirilmelidir. Özellikle bakım yükü taşıyan ailelerin ekonomik kırılganlıklarının azaltılması sağlanmalıdır.
- Kırılgan ailelere yönelik veri temelli izleme ve yönlendirme sistemleri kurulmalıdır. Riskli süreçlerin erken tespit edilmesi ve koruyucu mekanizmaların zamanında devreye girmesi sağlanmalıdır.
- Çocuk koruma mekanizmaları güçlendirilmelidir. İhmal, istismar, suça sürüklenme ve sosyal dışlanma riski altındaki çocuklara yönelik aile merkezli destek modelleri yaygınlaştırılmalıdır.
- Dijitalleşmenin aile yapısı üzerindeki etkilerini azaltmaya yönelik ulusal politika çerçevesi oluşturulmalıdır. Aileyi ve çocuk gelişimini koruyan dijital güvenlik ve medya politikaları geliştirilmelidir.
- Toplum temelli rehabilitasyon ve sosyal destek modelleri yaygınlaştırılmalıdır. Ailelerin yalnızca kurumsal destekle değil, toplumsal dayanışma ağlarıyla da güçlendirilmesi sağlanmalıdır.
- Yerel yönetimlerin aile ve sağlık alanındaki sosyal sorumluluk kapasitesi artırılmalıdır. Belediyelerin aile destek merkezleri, psikososyal hizmetler ve sosyal dayanışma faaliyetleri güçlendirilmelidir.

4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: İnsan haysiyetini, merhameti, dayanışmayı ve aile merkezli toplumsal yapıyı esas alan sürdürülebilir bir sağlık ve sosyal politika modeli oluşturulması

- Aileyi merkeze alan bütüncül sosyal devlet modeli güçlendirilmelidir. Sosyal politikalar şahsı yalnızlaştıran değil, aileyi ve toplumsal dayanışmayı güçlendiren bir anlayışla yeniden yapılandırılmalıdır.
- Sağlık politikaları yalnızca tedavi odaklı değil; koruyucu, önleyici ve aileyi güçlendirici bir yaklaşımla yeniden düzenlenmelidir. Hastalık ortaya çıktıktan sonra müdahale eden sistem yerine, aileyi koruyan ve güçlendiren yaklaşım benimsenmelidir.
- Toplumsal dayanışmayı güçlendiren vakıf, dernek, mahalle ve cami merkezli sosyal destek mekanizmaları desteklenmelidir. Geleneksel dayanışma kültürünün yeniden güçlendirilmesi sağlanmalıdır.
- İnsan haysiyetini esas alan bakım ve sosyal destek anlayışı kurumsallaştırılmalıdır. Bakıma muhtaç şahısların yalnızca hizmet alan kişiler değil; toplumsal hayatın haysiyetli şahsiyetleri olarak görülmesi sağlanmalıdır.
- Aileyi yalnızlaştıran ferdi sosyal yapı yerine dayanışma ve sorumluluk merkezli toplumsal yaklaşım güçlendirilmelidir. Aile bağlarını ve nesiller arası dayanışmayı koruyan sosyal politikalar yaygınlaştırılmalıdır.
- Engelli şahısların toplumsal yaşama tam ve haysiyetli katılımını sağlayacak sürdürülebilir sosyal politikalar geliştirilmelidir. Eğitim, istihdam, ulaşım ve sosyal yaşam alanlarında erişilebilirlik kalıcı şekilde sağlanmalıdır.
- Nesiller arası dayanışmayı güçlendiren aile politikaları yaygınlaştırılmalıdır. Yaşlıların, çocukların ve bakım ihtiyacı bulunan şahısların aile içinde korunmasını destekleyen modeller geliştirilmelidir.
- Merhamet, emanet, sorumluluk ve sosyal adalet eksenli İslam'ın medeniyet perspektifi sağlık ve sosyal politika sisteminin temel yaklaşımı hâline getirilmelidir. Sağlık ve sosyal hizmet politikaları yalnızca teknik değil; aynı zamanda ahlaki ve insani sorumluluk alanı olarak ele alınmalıdır.

6) AİLE VE GENÇLİK DOSYASI

1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM

Bu dosya, aile kurumunun güçlendirilmesi ve gençliğin sağlıklı, bilinçli ve değer temelli bir şekilde yetiştirilmesi amacıyla Türkiye’de mevcut durumun çok boyutlu olarak analiz edilmesi ve karşılaşılan sorunlara yönelik bütüncül politika önerilerinin geliştirilmesi hedefiyle hazırlanmıştır.

Aile, toplumun en temel yapı taşı olup şahsın kimlik inşasının, değer kazanımının ve sosyal uyumunun gerçekleştiği ilk ve en önemli kurumdur. Gençlik ise bu yapının dinamizmini, geleceğini ve sürekliliğini temsil etmektedir. Bu nedenle aile ve gençlik alanında yaşanan dönüşümler, yalnızca şahsi değil aynı zamanda toplumsal, kültürel ve medeniyet düzeyinde etkiler üretmektedir.

Günümüz dünyasında hızlı teknolojik gelişmeler, küreselleşme, şahsileşme eğilimleri, dijitalleşme, göç hareketleri ve ekonomik değişimler aile yapısını ve gençliğin yaşam biçimini doğrudan etkilemektedir. Bu değişim süreci içerisinde aile içi ilişkiler, değer aktarımı, gençlerin kimlik gelişimi, bağımlılık türleri, eğitim, istihdam ve sosyal uyum gibi alanlarda yeni sorun alanları ortaya çıkmaktadır.

Bu çerçevede dosya; bağımlılık, teknoloji kullanımı, maneviyat, eğitim, istihdam, evlilik, aile içi iletişim, kuşak çatışması, sivil toplum algısı ve cinsiyet meseleleri gibi geniş bir perspektifte aile ve gençlik konusunu ele almakta ve çok boyutlu bir değerlendirme sunmaktadır.

2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER

Aile yapısı ve gençlik, günümüzde ekonomik, teknolojik, sosyal ve kültürel dönüşümlerin etkisiyle çok boyutlu ve çok katmanlı bir değişim sürecinden geçmektedir. Bu süreçte ortaya çıkan sorunlar birbirinden bağımsız değil; aksine birbirini besleyen yapısal dinamikler olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum, aile kurumunun işlevlerini zayıflatmakta ve gençliğin gelişim süreçlerinde çok yönlü kırılmalar üretmektedir.

Bu çerçevede öne çıkan temel riskler şunlardır:

- Aile kurumunun işlevlerinde zayıflama ve geleneksel dayanışma mekanizmalarının çözülmesi, aileyi şahsın temel destek alanı olmaktan uzaklaştırmakta ve sosyal koruma işlevini zayıflatmaktadır.
- Aile içi iletişim sorunlarının artması ve kuşaklar arası çatışmanın derinleşmesi, ortak değer ve anlayış zeminini zayıflatarak aile içi uyumu olumsuz etkilemektedir.
- Gençlerin kimlik arayışı sürecinde değer erozyonu ve aidiyet problemleri yaşaması, şahsi yönelimlerde belirsizliklere ve toplumsal bağların zayıflamasına yol açmaktadır.
- Alkol, madde ve teknoloji bağımlılığı başta olmak üzere farklı bağımlılık türlerinin yaygınlaşması, şahsın yanı sıra aile yapısını da doğrudan etkileyen çok boyutlu bir risk alanı oluşturmaktadır.

- Dijitalleşme ile birlikte gençlerin sosyal dışlanmışlığa yönelmesi ve iletişim becerilerinin zayıflaması, aile içi etkileşimi ve yüz yüze ilişkileri azaltmaktadır.
- Dijital ve davranışsal bağımlılıkların artması, şahısların psikolojik dengelerini bozmakta ve aile içi iletişim kopukluklarını derinleştirmektedir.
- Medya içeriklerinde aile yapısının çoğunlukla sorun ve kriz üzerinden temsil edilmesi, aile kurumuna yönelik olumsuz algıların yaygınlaşmasına neden olmaktadır.
- Gençlerin sosyal medya ve dijital platformlar üzerinden maruz kaldığı içeriklerin değer dünyasını etkilemesi, kimlik ve davranış süreçlerinde dış yönlendirmeleri artırmaktadır.
- Ailelerin çocuklar üzerinde örnek olma fonksiyonunun zayıflaması, değer aktarım süreçlerini sekteye uğratmakta ve kimlik gelişiminde boşluklar oluşturmaktadır.
- Eğitim sistemi ile gençlerin beklentileri ve piyasa ihtiyaçları arasındaki uyumsuzluk, gençlerin gelecek planlamasında belirsizlikler oluşturmaktadır.
- Eğitim süreçlerinin uzaması ve istihdama geçişte yaşanan belirsizlikler, evlilik kararlarının ertelenmesine ve aile kurma eğilimlerinin zayıflamasına yol açmaktadır.
- Evliliğin ekonomik, sosyal ve psikolojik açıdan maliyetli ve riskli bir süreç olarak algılanması, evlilik yaşının yükselmesine ve evlilik motivasyonunun azalmasına neden olmaktadır.
- İşsizlik ve ekonomik belirsizliklerin gençlerin gelecek algısını olumsuz etkilemesi, şahsi ve toplumsal güvensizlik ortamı oluşturmaktadır.
- Boşanma oranlarının artması, aile içi sorunların çeşitlenmesi ve nafaka belirsizliği, aile kurumunun sürdürülebilirliğini zayıflatmaktadır.
- Göç, kentleşme ve sosyoekonomik farklılıkların aile yapısı üzerinde baskı oluşturmaları, geleneksel aile yapılarının çözülmesine ve yeni uyum sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır.
- Manevi ve kültürel değerlerin yeni nesillere aktarımında yaşanan zorluklar, toplumsal sürekliliği zayıflatan önemli bir risk alanı oluşturmaktadır.
- Sivil toplum ile gençlik arasındaki bağın zayıflaması ve toplumsal katılımın sınırlı kalması, gençlerin toplumsal sorumluluk ve aidiyet duygusunu zayıflatmaktadır.
- Cinsiyet, kimlik ve toplumsal roller konularında artan tartışmaların gençler üzerinde kafa karışıklığı oluşturmaları, kimlik gelişim süreçlerinde belirsizlikler üretmektedir.
- Aileyi destekleyen sosyal politika araçlarının yetersiz kalması, gençlerin yaşam geçiş süreçlerinde karşılaştıkları riskleri artırmaktadır.

3. STRATEJİK HEDEFLER

Aile ve gençlik alanında sağlıklı, dengeli ve sürdürülebilir bir toplumsal yapı oluşturulabilmesi için aşağıdaki stratejik hedeflerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir:

- Aile kurumunun sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan güçlendirilmesi
- Gençlerin fiziksel, zihinsel, sosyal ve manevi açıdan sağlıklı şahıslar olarak yetiştirilmesi
- Değer temelli eğitim anlayışının yaygınlaştırılması ve kimlik gelişim süreçlerinin desteklenmesi
- Eğitim-istihdam-aile ilişkilerinin dengeli şekilde yeniden yapılandırılması
- Evlilik ve aile kurma süreçlerinin desteklenmesi ve teşvik edilmesi
- Bağımlılıkla mücadelede etkin ve bütüncül politikaların geliştirilmesi
- Dijitalleşmenin aile ve gençlik üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması
- Medya içeriklerinin aile yapısını destekleyecek şekilde düzenlenmesi
- Aile içi iletişimin güçlendirilmesi ve kuşaklar arası uyumun artırılması
- Sosyal politikalar yoluyla ailelerin ekonomik ve sosyal açıdan desteklenmesi
- Gençlerin toplumsal katılımının artırılması ve sivil toplumla ilişkilerinin güçlendirilmesi

- Kültürel ve manevi değerlerin yeni nesillere sağlıklı bir şekilde aktarılması
- Kurumlar arası koordinasyonun artırılması ve bütüncül politika yaklaşımının benimsenmesi
- Uzun vadeli ve sürdürülebilir aile ve gençlik politikalarının oluşturulması

4. POLİTİKA ÖNERİLERİ

4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Aileyi zayıflatan güncel riskleri kontrol altına almak ve acil sorunlara hızlı ve etkili müdahale etmek

- Aile ve gençlik alanında faaliyet gösteren kurumlar arasında koordinasyon artırılmalıdır. Parçalı yapı yerine eşgüdümlü politika üretimi sağlanmalıdır.
- Eğitim, istihdam ve evlilik süreçleri arasındaki kopuklukları azaltacak mekanizmalar oluşturulmalıdır. Gençlerin hayatlarında özellikle geçiş aşamalarında karşılaştıkları belirsizlikler azaltılmalıdır.
- Aile içi iletişimi güçlendirmek amacıyla rehberlik, danışmanlık ve psikososyal destek hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır. Ailelerin sorunlara erken müdahale kapasitesi artırılmalıdır.
- Okullarda rehberlik ve psikososyal destek mekanizmaları etkin hale getirilmelidir. Risk altındaki gençlerin erken tespiti sağlanmalıdır.
- Bağımlılıkla mücadeleyle yönelik farkındalık çalışmaları yaygınlaştırılmalı ve erken müdahale mekanizmaları güçlendirilmelidir.
- Dijital bağımlılık ve medya etkilerine karşı toplum genelinde bilinçlendirme çalışmaları yürütülmelidir.
- Medya içerikleri denetlenerek aile yapısını zedeleyici içeriklere karşı düzenleyici tedbirler alınmalıdır.
- Gençlerin sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlere yönlendirilmesi sağlanmalıdır. Alternatif sosyalleşme alanları oluşturulmalıdır.
- Risk altındaki gençlere yönelik erken müdahale programları geliştirilmelidir.
- İzcilik faaliyetleri ve gençlik kampları gibi etkinliklerle kültürel ve manevi merkezleri ziyaret programları artırılmalıdır.

4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Aile yapısını güçlendiren ve gençlerin gelişimini destekleyen kurumsal ve yapısal mekanizmalar oluşturmak

- Eğitim sistemi, şahısları yalnızca akademik başarıya değil; aynı zamanda yaşam becerilerine, değerler eğitimine, aile hayatına ve toplumsal sorumluluklara hazırlayacak şekilde yeniden yapılandırılmalıdır.
- Gençlerin istihdamını artıracak mesleki eğitim programları yaygınlaştırılmalıdır.
- İş-aile dengesini gözeterek istihdam politikaları geliştirilmelidir.
- Evliliği teşvik eden ve aile kurma süreçlerini kolaylaştıran ekonomik ve sosyal destek mekanizmaları oluşturulmalıdır.
- Aileyi güçlendiren sosyal politika araçları geliştirilmelidir.
- Gençlik merkezleri ve sosyal destek mekanizmaları yaygınlaştırılmalıdır.
- Üniversite, kamu ve sivil toplum iş birliği güçlendirilmelidir.
- Dijitalleşmenin aile yapısı üzerindeki etkilerini azaltmaya yönelik ulusal politika çerçevesi oluşturulmalıdır.

- Bağımlılıkla mücadelede kurumlar arası koordinasyon güçlendirilerek bütüncül bir sistem kurulmalıdır.
- Dijital içerik üretiminde milli ve kültürel perspektif güçlendirilmelidir.

4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Güçlü aile yapısı ve bilinçli gençlik üzerine kurulu sürdürülebilir bir toplumsal model oluşturmak

- Aile merkezli bir toplumsal kalkınma modeli oluşturulmalıdır.
- Aile politikaları uzun vadeli stratejik bir çerçevede ele alınarak kurumsallaştırılmalıdır.
- Gençlerin kimlik, değer ve aidiyet süreçlerini destekleyen bütüncül politikalar uygulanmalıdır.
- Bağımlılıkla mücadelede kalıcı ve kurumsallaşmış bir sistem kurulmalıdır.
- Eğitim ve kültür politikalarıyla medeniyet perspektifi güçlendirilmelidir.
- Aileyi destekleyen sosyal, ekonomik ve kültürel mekanizmalar kalıcı hale getirilmelidir.
- Aile ve gençlik alanında veri temelli politika üretim mekanizmaları oluşturulmalıdır.
- Türkiye, güçlü aile yapısı ve bilinçli gençliği ile sosyal dayanışma temelli bir toplum modeline dönüştürülmelidir.

7) ŞEHİR VE MEDENİYET DOSYASI

1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM

Bu dosya, Türkiye’de şehirleşme olgusunu İslam’ın medeniyet perspektifiyle ele alarak mevcut şehir yapısını, karşı karşıya olunan temel sorunları ve geleceğe yönelik dönüşüm ihtiyacını analiz etmek ve insan merkezli, değer temelli ve sürdürülebilir şehir anlayışının inşasına yönelik politika önerileri geliştirmek amacıyla hazırlanmıştır.

Şehir, yalnızca fiziksel bir yerleşim alanı değil; insanın kimliğini, kültürünü, değerlerini ve yaşam biçimini şekillendiren çok boyutlu bir medeniyet alanıdır. Bu bağlamda şehirlerin inşası, yalnızca teknik ve mühendislik meselesi değil; aynı zamanda sosyolojik, kültürel, ekonomik ve felsefi bir meseledir.

İslam’ın medeniyet perspektifinden şehir; insanın güvenlik, aidiyet, adalet, üretim, dayanışma ve anlam arayışının mekâna yansıdığı bir alandır. Bu nedenle şehir politikaları yalnızca yapılaşmayı ve fiziksel çevreyi değil; komşuluk ilişkilerine dayalı toplumsal münasebetleri, ekonomik faaliyetleri, kültürel sürekliliği, çevresel dengeyi ve kuşaklar arası sorumluluğu da kapsamalıdır.

Günümüzde şehirler; hızlı nüfus artışı, göç hareketleri, plansız büyüme, ekonomik baskılar, teknolojik dönüşümler, afet riskleri ve iklim değişikliğinin etkileri nedeniyle ciddi bir değişim süreci yaşamaktadır. Bu süreç, şehirlerin kimliğini zayıflatmakta, insan-şehir ilişkisini dönüştürmekte ve şehirleri giderek daha karmaşık yapılar haline getirmektedir.

Şehirleşme meselesi yalnızca şehir merkezleriyle sınırlı değildir. Kırsal alanların dönüşümü, tarım arazilerinin korunması, su havzalarının sürdürülebilirliği, bölgesel kalkınma farklılıkları, lojistik ağlar ve göçler de şehirlerin geleceğini etkileyen unsurlar arasında yer almaktadır.

Bu çerçevede dosya; şehirlerin fiziksel yapısı, toplumsal dokusu, kültürel kimliği, ekonomik işleyişi, yönetim biçimi ve geleceğe yönelik dönüşüm dinamiklerini birlikte ele almakta ve medeniyet perspektifinden bütüncül bir şehir anlayışı ortaya koymayı amaçlamaktadır.

2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER

Türkiye’de şehirleşme süreci, tarihsel olarak güçlü bir medeniyet birikimine dayanmakla birlikte, modern dönemde yaşanan hızlı ve kontrolsüz dönüşüm nedeniyle ciddi yapısal sorunlar üretmiştir. Geleneksel şehir dokusunun çözülmesi, hızlı nüfus hareketliliği, nüfus yoğunlaşması ve ekonomik odaklı planlama anlayışı şehirlerin insanî ve kültürel boyutunu zayıflatmıştır.

Son yıllarda yaşanan depremler, özellikle 2023 Kahramanmaraş depremi, afet risklerinin şehirleşme politikalarının merkezinde ele alınması gerektiğini açık biçimde ortaya koymuştur. Zira sürdürülebilir ekonomik gelişimin önündeki en büyük engellerden biri afetlerdir. Bunun yanında kentsel dönüşüm uygulamaları, konut piyasasındaki dengesizlikler, göç hareketleri,

büyük ölçekli altyapı projeleri ve çevresel baskılar şehirlerin geleceğini doğrudan etkileyen temel dinamikler haline gelmiştir.

Bu çerçevede öne çıkan temel riskler şunlardır:

- Şehirlerin tarihî ve kültürel kimliğini kaybetmesi ve birbirine benzeyen kimliksiz kentlerin ortaya çıkması
- Şehirlerin medeniyet üretim alanı olmaktan çıkarak rant ve ekonomik kazanç merkezlerine dönüşmesi
- Aşırı nüfus yoğunlaşması nedeniyle şehirlerde altyapı, ulaşım, konut ve çevre sorunlarının artması
- Kırsal alanlardan şehirlere yoğun göçün şehirlerin sosyal ve kültürel yapısını dönüştürmesi ve uyum sorunları oluşturmaları
- Kırsal çözülmenin hızlanması, tarım alanlarının daralması ve bölgesel gelişmişlik farklarının derinleşmesi
- Mahalle kültürünün zayıflaması ve toplumsal dayanışma mekanizmalarının çözülmesi
- Kapalı siteleşme ve mekânsal ayrışma nedeniyle toplumun farklı kesimleri arasında sosyal mesafenin artması
- Kamusal alanların azalması, betonlaşma, cam ve çelik binaların artması ve ticarileşmesi nedeniyle şehirlerin ortak hayat kültürünün zayıflaması
- Kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler açısından kamusal mekânların erişilebilirlik ve güvenlik sorunları taşıması
- Şehirlerde ekonomik ve sosyal eşitsizliklerin derinleşmesi ve mekânsal ayrışmanın artması
- Barınma maliyetlerinin yükselmesi ve konuta erişimin giderek zorlaşması
- İmar süreçlerinde rant odaklı kararların ön plana çıkması ve adalet duygusunun zedelenmesi
- Kentsel dönüşüm süreçlerinin bazı bölgelerde toplumsal aidiyeti ve mahalle ilişkilerini zayıflatması
- Yerel yönetimlerde planlama ve denetim mekanizmalarının yetersiz kalması
- Ulaşım sorunlarının artması ve şehir içi hareketliliğin verimsiz hale gelmesi
- Şehir ekonomilerinin üretimden uzaklaşarak tüketim merkezli bir yapıya yönelmesi
- Teknolojik dönüşüm süreçlerinin insan ve toplum üzerindeki etkilerinin yeterince dikkate alınmaması
- Şehirlerin çevre üzerindeki baskısının artması, su kaynaklarının azalması ve doğal kaynakların sürdürülebilirliğinin tehlikeye girmesi
- Afet risklerine karşı dirençli şehirleşme anlayışının yeterince gelişmemiş olması
- Kültürel mirasın korunmasında yetersizlikler ve bu alanda kurumsal dağınıklık yaşanması
- Kültürel mirasın yalnızca tarihî yapılarla sınırlandırılması; yerel hafıza, üretim biçimleri ve geleneksel yaşam pratiklerinin yeterince korunamaması
- Şehir planlamasında bütüncül yaklaşım yerine parçalı ve kısa vadeli çözümlerin tercih edilmesi
- Şehirleşme politikalarında hukuki ve kurumsal çerçevenin sık sık değişmesi nedeniyle öngörülebilirliğin azalması

3. STRATEJİK HEDEFLER

Şehirlerin İslam'ın medeniyet perspektifiyle yeniden inşa edilebilmesi için insan, toplum, çevre ve değerler arasında denge kuran bütüncül bir yaklaşımın benimsenmesi gerekmektedir.

Bu çerçevede stratejik hedefler şunlardır:

- Şehirlerin kimlikli, özgün ve İslam'ın medeniyet değerleriyle uyumlu yapılar haline getirilmesi
- İnsan merkezli ve yaşanabilir şehir anlayışının geliştirilmesi
- Şehirlerde sosyal adaletin ve toplumsal bütünleşmenin güçlendirilmesi
- Mekânsal adaletin sağlanması ve şehir hizmetlerine erişimde fırsat eşitliğinin geliştirilmesi
- Mahalle kültürünün ve toplumsal dayanışmanın yeniden ihya edilmesi
- Şehir planlamasında bütüncül ve uzun vadeli yaklaşımların benimsenmesi
- Afetlere dirençli, güvenli ve dayanıklı şehirleşme modelinin oluşturulması
- Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması ve doğal kaynakların korunması
- Su havzalarının, tarım alanlarının ve doğal ekosistemlerin korunması
- Ulaşım, altyapı ve konut politikalarının insan odaklı şekilde geliştirilmesi
- Konuta erişimin kolaylaştırılması ve barınma hakkının güçlendirilmesi
- Kültürel mirasın korunması ve şehir kimliğinin güçlendirilmesi
- Yerel hafızanın, geleneksel üretim biçimlerinin ve kültürel sürekliliğin desteklenmesi
- Şehir ekonomilerinde üretim, istihdam ve yerel kalkınma kapasitesinin artırılması
- Teknolojik dönüşümün insanî değerlerle uyumlu şekilde yönetilmesi
- Yerel yönetimlerin kurumsal kapasitesinin ve yönetim mekanizmalarının güçlendirilmesi

4. POLİTİKA ÖNERİLERİ

4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Şehirlerde mevcut yapısal sorunları kontrol altına almak ve insanî yaşam kalitesini hızla iyileştirecek acil düzenlemeleri hayata geçirmek

- İmar ve şehir planlama süreçleri gözden geçirilerek rant odaklı uygulamaların önüne geçilmeli ve kamu yararı esas alınmalıdır.
- Deprem başta olmak üzere afet riskleri açısından yüksek risk taşıyan alanlarda hızlı tarama ve güçlendirme programları uygulanmalıdır.
- Şehirlerdeki aşırı yoğunluk ve kontrolsüz yapılaşmayı sınırlandıracak düzenlemeler yapılmalıdır.
- Kamusal alanların artırılması ve mevcut alanların insan odaklı şekilde yeniden düzenlenmesi sağlanmalıdır.
- Konuta erişimi kolaylaştıracak ve barınma maliyetlerini dengeleyecek tedbirler geliştirilmelidir.
- Ulaşım sistemlerinde verimliliği artıracak acil iyileştirmeler yapılmalı, metro ve banliyö hatları ile toplu taşıma teşvik edilmelidir.
- Şehirlerde dezavantajlı grupların erişimini kolaylaştıracak uygulamalar hayata daha fazla geçirilmelidir.
- Yerel yönetimlerde şeffaflık ve denetim mekanizmaları güçlendirilmelidir.
- Kentsel dönüşüm uygulamalarında sosyal dokunun korunmasına yönelik tedbirler alınmalıdır.

4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Şehirlerin fiziksel, sosyal ve kurumsal yapısını dönüştürerek sürdürülebilir ve dengeli bir şehirleşme modeli oluşturmak

- Şehir planlamasında havza, bölge ve şehir ölçeklerini birlikte ele alan bütüncül planlama anlayışı benimsenmelidir.
- Su havzaları, tarım alanları ve doğal koridorlar şehirleşme baskısına karşı korunmalıdır.
- Mahalle kültürünü güçlendirecek ve toplumsal etkileşimi artıracak mekânsal tasarımlar teşvik edilmelidir.
- Kapalı siteleşme ve mekânsal ayrışmayı azaltacak düzenlemeler yapılmalıdır.
- Kırsal alanların cazibesi artırılarak göç baskısı dengelenmeli ve nüfus dağılımı daha dengeli hale getirilmelidir.
- Bölgesel kalkınma politikaları güçlendirilerek büyük şehirler üzerindeki nüfus baskısı azaltılmalıdır.
- Kültürel mirasın korunmasına yönelik kurumsal kapasite güçlendirilmeli ve bu alanda koordinasyon sağlanmalıdır.
- Yerel hafızayı, geleneksel üretim biçimlerini ve şehir kültürünü yaşatacak programlar geliştirilmelidir.
- Şehir yönetiminde kamu, özel sektör, üniversite ve sivil toplum iş birliği artırılmalıdır.
- Ulaşım politikaları, konut politikaları ve ekonomik gelişme stratejileri birlikte ele alınmalıdır.

4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Şehirleri medeniyet değerleriyle uyumlu, sürdürülebilir ve insan merkezli bir yapıya kavuşturarak geleceğin şehir modelini inşa etmek

- Şehirler, insan-toplum-çevre-değer dengesi gözetilerek İslam'ın medeniyet perspektifiyle yeniden tasarlanmalıdır.
- Şehir planlamasında adalet, aidiyet, dayanışma, estetik, ahlak, sürdürülebilirlik ve insan haysiyeti temel ilkeler olarak benimsenmelidir.
- Yatay mimari ve insan ölçekli şehirleşme anlayışı yaygınlaştırılmalıdır.
- Şehirlerde ekonomik, sosyal ve mekânsal adaleti sağlayacak kalıcı politikalar geliştirilmelidir.
- Teknolojik dönüşüm süreçleri insanî değerlerle uyumlu şekilde yönetilmelidir.
- Şehirlerin kendi kendine yetebilen, sürdürülebilir ve dirençli yapılar haline gelmesi sağlanmalıdır.
- Üretim, çevre ve yaşam kalitesi arasında denge kuran şehir ekonomileri geliştirilmelidir.
- Eğitim sistemi ve toplumsal bilinç yoluyla şehir kültürü ve aidiyet duygusu güçlendirilmelidir.
- Medeniyet perspektifini şehircilik politikalarına taşıyacak kurumsal, hukuki ve eğitimsel altyapı güçlendirilmelidir.
- Gelecek nesillerin haklarını gözetten uzun vadeli şehir vizyonu oluşturulmalıdır.

1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM

Bu dosya, Türkiye’de göç (hicret) olgusunu bütün boyutlarıyla ele alarak mevcut durumun tespit edilmesi, karşılaşılan temel sorunların analiz edilmesi ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirilmesi amacıyla hazırlanmıştır.

Göç, insanlık tarihi boyunca toplumları, devletleri ve medeniyetleri şekillendiren en temel dinamiklerden biri olmuştur. O kadarki insanlık tarihinin insan&toplum, bilgi&fikir ve malların hareketliliği şeklinde üç temel hareketliliğinden birisi olarak tarihi şekillendirmeye devam etmektedir. Bu yönüyle insanlığın toplum, devlet ve imparatorluk aşamalarına gelmesi kadar göç de tarihsel sürecin belirleyici unsurlarından biridir. Bu bağlamda göç; yalnızca demografik bir hareketlilik değil, aynı zamanda sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal dönüşümleri beraberinde getiren çok boyutlu bir olgudur. Türkiye’nin coğrafi konumu itibariyle mezkur üç hareketliliğin merkezi ve kavşak noktasında olması itibariyle göçe dair iyi bir yönetim sergilendiği takdirde büyük bir gücün yönetilmesi imkanını sunduğu dikkatten kaçırılmamalıdır.

Göç hareketleri gönüllü veya zorunlu olarak gerçekleşebilmekte olup, özellikle savaşlar, siyasi istikrarsızlıklar, ekonomik krizler, iklim değişiklikleri ve güvenlik tehditleri zorunlu göçlerin temel sebeplerini oluşturmaktadır. Bu kapsamda özellikle 2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş, Türkiye’nin karşı karşıya kaldığı en büyük kitlesel göç hareketlerinden birine yol açmıştır.

Türkiye, göç bağlamında hem kaynak, hem hedef hem de transit ülke konumundadır. Açık kapı politikası doğrultusunda milyonlarca göçmene ev sahipliği yapmış ve bu süreçte önemli bir İslami ve insani sorumluluk üstlenmiştir. Tüm göçler beraberinde ekonomik, sosyal ve yönetsel birçok sorunu da imkanı da ortaya çıkardığı gibi Türkiye’de göçlerin etkisi altında pek çok imkan ve sorun ile yüz yüze gelmiştir. Ancak dünya tarihsel bir gerçektir ki göçler kısa vadeli toplumlarda belirli problemler doğursa da iyi yönetildiğinde uzun vadede yen insan kaynağının devreye konulması ile toplumun tüm alanlarında bir dinamizm sağlaması itibariyle büyük faydalar ortaya çıkarmaktadır. Nitekim Türkiye’de Suriyelilerin 8 Aralık 2024’te Suriye’de yönetimi üstlenmeleri bunun en somut örneklerinden birisidir.

Bu dosya, göç olgusunu uyum/kaynaşma, ekonomi ve eğitim başlıkları çerçevesinde ele almakta; özelde Suriyeli göçmenler ancak genelde bütün göçmenlerin durum tespiti, çözüm önerileri, eylem planları ve geleceğe yönelik hedefler üzerinden bütüncül bir yaklaşım sunmaktadır.

2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER

Türkiye’de göç süreci özellikle Suriye krizi sonrasında yeni bir boyut kazanmış ve yaklaşık 4 milyonluk bir göçmen nüfus ortaya çıkmıştır. Bu durum hem fırsatlar hem de ciddi riskler barındırmaktadır.

Bu çerçevede öne çıkan temel riskler şunlardır:

- Göçmenlerin hukuki statülerinin net olmaması ve uygulamada belirsizlikler yaşanması
- Vatandaşlık süreçlerinde nesnel kriterlerin eksikliği ve bu durumun toplumsal gerilimlere yol açması
- Uyum ve kaynaşma süreçlerinde dil, kültür ve kimlik temelli sorunların ortaya çıkması
- Göçmenlerin gettolaşması ve toplumdan mekânsal olarak ayrışması
- Medyada göçmenlere yönelik olumsuz algı üretimi ve bunun toplumsal gerilimleri artırması
- Kamu politikaları ile toplum algısı arasında uyumsuzluk bulunması
- Kayıt dışı ekonomi ve ucuz iş gücü nedeniyle emek piyasasında dengesizlikler oluşması
- Göçmenlerin eğitim sistemine uyumunda yaşanan sorunlar
- Dil yetersizliği nedeniyle eğitim ve istihdam süreçlerinde dezavantaj oluşması
- Göçmen çocukların eğitim kayıpları ve geleceğe yönelik risklerin artması
- Kadınların ve dezavantajlı grupların toplumsal hayata katılımında sınırlılıklar bulunması
- Göçmen nüfus artışının uzun vadede istihdam ve sosyal yapı üzerinde baskı oluşturması
- Kamu güvenliği konusunda oluşan algısal riskler ve spekülasyonlar
- Göç yönetiminde kurumsal dağınıklık ve koordinasyon eksikliği
- Uluslararası sistemin göç yükünü adil paylaşmaması ve Türkiye'nin yükünün artması

3. STRATEJİK HEDEFLER

Göç sürecinin sağlıklı yönetilebilmesi için insan merkezli, adaletli ve sürdürülebilir bir yaklaşımın benimsenmesi gerekmektedir.

Bu çerçevede stratejik hedefler şunlardır:

- Göç yönetiminde hukuki ve kurumsal çerçevenin güçlendirilmesi
- Göçmenlerin topluma uyumunun sağlanması ve toplumsal bütünleşmenin güçlendirilmesi
- Sosyal gerilimlerin azaltılması ve toplumsal kabulün artırılması
- Göçmenlerin ekonomik hayata düzenli ve adil şekilde dahil edilmesi
- Eğitim sisteminin göç olgusuna uygun şekilde yeniden yapılandırılması
- Göçmenlerin insan haysiyetine yakışır hayat koşullarına erişiminin sağlanması
- Kamu güvenliği ile insan hakları arasında denge kurulması
- Medya ve kamuoyu yönetimi ile sağlıklı bir toplumsal algı oluşturulması
- Uluslararası iş birliklerinin güçlendirilmesi ve yük paylaşımının artırılması
- Geri dönüş süreçlerinin uygun koşullar altında desteklenmesi

4. POLİTİKA ÖNERİLERİ

4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Mevcut kriz alanlarını kontrol altına almak ve toplumsal gerilimi azaltmak

- Göçmenlerin hukuki statülerine ilişkin belirsizlikler giderilmeli ve net mevzuat oluşturulmalıdır.
- Dil eğitimi ve uyum programları zorunlu ve yaygın hale getirilmelidir.
- Medyada yanlış, tahrik edici ve ayrıştırıcı içeriklerin önüne geçecek mekanizmalar güçlendirilmelidir.
- Kayıt dışı istihdamın önüne geçmek için denetimler artırılmalıdır.
- Yerel yönetimlerin uyum ve kaynaşma projeleri desteklenmelidir.

- Kamuoyunda doğru bilgilendirme ve farkındalık çalışmaları yapılmalıdır.

4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Göçün sosyal ve ekonomik etkilerini dengelemek ve sistematik bir yapı kurmak

- Göç yönetimi için kurumsal yapı güçlendirilmeli ve koordinasyon artırılmalıdır.
- Göçmenlerin eğitim sistemine dahil edilmesi güçlendirilmelidir.
- Mesleki eğitim ve istihdam programları yaygınlaştırılmalıdır.
- Nitelikli göçmenlerin ekonomiye ve akademiye kazandırılması için özel politikalar geliştirilmelidir.
- Toplumsal uyumu artıracak kültürel ve sosyal projeler desteklenmelidir.
- Göç ve göçmenlerle ilgili medya, akademi ve sivil toplum iş birliği güçlendirilmelidir.

4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Sürdürülebilir, dengeli ve medeniyet perspektifine uygun bir göç yönetimi modeli oluşturmak

- Göç yönetimi için bakanlık düzeyinde bağımsız ve güçlü bir kurumsal yapı oluşturulmalıdır.
- Göç politikaları uluslararası düzeyde yeniden ele alınmalı ve Türkiye'nin yükü paylaşılmalıdır.
- Geri dönüş süreçleri için güvenli ve sürdürülebilir politikalar geliştirilmelidir.
- Göçmenlerin toplumsal, ekonomik ve kültürel uyumu kalıcı şekilde sağlanmalıdır.
- Eğitim, ekonomi ve sosyal politikalar göç gerçeğine göre yeniden yapılandırılmalıdır.
- Toplumsal birlik ve kardeşlik anlayışı güçlendirilmelidir.

1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM

Bu dosyanın amacı, Türkiye’de sinema sektörünün mevcut durumunu çok boyutlu bir perspektifle değerlendirmek, sektörün karşı karşıya olduğu yapısal sorunları ve potansiyelleri ortaya koymak ve kültürel, ekonomik ve sanatsal açıdan güçlü, sürdürülebilir ve rekabetçi bir sinema ekosisteminin oluşturulmasına yönelik politika önerileri geliştirmektir.

Sinema; yalnızca bir sanat formu değil, aynı zamanda kültürel üretim, toplumsal etkileşim, ekonomik faaliyet ve uluslararası etki gücü olan stratejik bir alandır. Görsel-işitsel üretim yoluyla toplumların hafızasını şekillendiren, değerlerini aktaran ve küresel düzeyde etki oluşturan sinema sektörü, günümüzde dijital platformların yükselişiyle birlikte yeni bir dönüşüm sürecine girmiştir.

Bu çerçevede dosya; ekonomik yapı, üretim süreçleri, dağıtım ve gösterim mekanizmaları, dijitalleşme, kültürel boyut ve insan kaynağı gibi alanları birlikte ele almakta ve sektörün bütüncül bir yaklaşımla yeniden yapılandırılmasına yönelik politika önerileri sunmaktadır.

2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER

Türkiye’de sinema sektörü önemli bir birikime ve potansiyele sahip olmakla birlikte, ekonomik, kurumsal ve kültürel boyutlarda çeşitli yapısal sorunlar barındırmaktadır. Üretimden dağıtıma, finansmandan insan kaynağına kadar birçok alanda yaşanan sorunlar, sektörün sürdürülebilir ve rekabetçi bir yapıya kavuşmasını zorlaştırmaktadır.

Bu çerçevede öne çıkan temel riskler şunlardır:

- Sinema sektöründe sivil fonların yetersiz olması ve finansman kaynaklarının sınırlı kalması, film üretim süreçlerini zorlaştırmakta ve sektöre katılımı daraltmaktadır.
- Film yapım maliyetlerinin yüksek olması ve finansman bulma süreçlerinin zorluğu, birçok projenin yarım kalmasına veya düşük prodüksiyon kalitesiyle tamamlanmasına neden olmaktadır.
- Gişe gelirlerinin belirli yapımcılar ve popüler filmler etrafında yoğunlaşması, bağımsız sinemacıların sürdürülebilir üretim yapmasını zorlaştırmaktadır.
- Dağıtım ve gösterim alanında yaşanan tekelleşme, özellikle yapımcı-dağıtımcı-salon işletmecisi ilişkilerindeki yoğunlaşma nedeniyle alternatif filmlerin seyirciyle buluşmasını engellemekte ve sinema kültüründe çeşitliliği azaltmaktadır.
- Sinema salonlarının büyük ölçüde alışveriş merkezlerinde yoğunlaşması ve bağımsız salonların azalması, sektörde eşitsiz rekabet ortamı oluşturmaktadır.
- Tarım gibi diğer sektörlerde olduğu gibi sinemada da kurumsallaşma eksikliği, sektörel refleks geliştirme ve uzun vadeli politika üretme kapasitesini sınırlamaktadır.
- Set çalışanlarının uzun çalışma saatleri, güvencesiz istihdam ve düzensiz ücret gibi sorunlarla karşı karşıya olması, sektörde sosyal sürdürülebilirliği zayıflatmaktadır.

- Meslek standartlarının ve sertifikasyon sistemlerinin yeterince gelişmemiş olması, insan kaynağı niteliğinin sürdürülebilir biçimde artırılmasını zorlaştırmaktadır.
- Sektörde örgütlenme ve sendikalaşma düzeyinin düşük olması, çalışanların haklarının korunmasını güçleştirmektedir.
- Dijital platformların yaygınlaşmasıyla birlikte izleme alışkanlıklarının değişmesi, sinema kültürünü kamusal bir deneyim olmaktan çıkararak şahsi tüketime dönüştürmektedir.
- Dijital platformların üretim ve dağıtım alanında sunduğu yeni imkânlar yeterince değerlendirilememekte; veri sahipliği, algoritmik görünürlük ve telif şeffaflığı gibi yeni nesil sorun alanlarında düzenleyici kapasite sınırlı kalmaktadır.
- Dijital platform içeriklerinin kültürel etkileri, yerli değerlerin aşınmasına ve ulusal sinema üretiminin zayıflamasına yol açabilecek riskler barındırmaktadır.
- Senaryo üretiminde özgünlük ve derinlik eksikliği, sinemanın anlatı gücünü zayıflatmakta ve uluslararası rekabet kapasitesini sınırlamaktadır.
- Üniversitelerde verilen sinema eğitimi ile sektörün ihtiyaçları arasındaki uyumsuzluk, nitelikli insan kaynağının yetiştirilmesini güçleştirmektedir.
- Sinema üretiminin büyük ölçüde İstanbul merkezli olması, Anadolu'nun kültürel ve ekonomik potansiyelinin sektöre yeterince yansımamasına neden olmaktadır.
- Sektörde oluşturulan “Kast Sistemi” kültürel yozlaşmayı artırmakta, milli ve manevi değerleri tahrip etmektedir.
- Türk sinemasının endüstriyel bir yapı kazanamamış olması, üretim, dağıtım ve pazarlama süreçlerinde sistematik bir gelişim sağlanmasını engellemektedir.

3. STRATEJİK HEDEFLER

Türkiye’de sinema sektörünün güçlü, sürdürülebilir ve etkili bir yapıya kavuşabilmesi için ekonomik, kurumsal ve kültürel boyutları birlikte ele alan bir dönüşüm gerekmektedir.

Bu çerçevede stratejik hedefler şunlardır:

- Sinema sektörünün sürdürülebilir finansman yapısına kavuşturulması
- Yerli ve özgün içerik üretiminin artırılması
- Sinema sektörünün kurumsallaşmasının sağlanması
- Dağıtım ve gösterim alanında rekabetçi ve adil bir yapı oluşturulması
- Dijital dönüşümün kültürel denge gözetilerek yönetilmesi
- Uluslararası alanda rekabet gücünün artırılması
- Sinema kültürünün toplum genelinde yaygınlaştırılması
- Nitelikli insan kaynağının geliştirilmesi
- Meslek standartlarının oluşturulması ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi
- Senaryo ve anlatı dilinin güçlendirilmesi
- Bölgesel üretim kapasitesinin geliştirilmesi
- Milli ve kültürel değerleri yansıtan sinema üretiminin teşvik edilmesi

4. POLİTİKA ÖNERİLERİ

4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Sinema sektöründe mevcut aksaklıkları gidermek ve üretim süreçlerini destekleyecek acil iyileştirmeleri sağlamak

- Film yapım süreçlerinde finansman erişimini kolaylaştıracak destek mekanizmaları geliştirilerek üreticilerin ekonomik yükü azaltılmalıdır.
- Bu kapsamda film projelerine yönelik proje geliştirme hibeleri ve özel sektör eş finansman modelleri hayata geçirilmelidir.
- Bağımsız sinemacıların film gösterimine erişimini kolaylaştıracak düzenlemeler yapılmalı ve alternatif filmlere salon erişimi sağlanmalıdır.
- Sinema salonlarında yerli ve bağımsız filmler için belirli oranlarda gösterim kotası uygulanmalıdır.
- Bağımsız sinema salonlarına yönelik vergi indirimi, kira desteği ve işletme teşvikleri sağlanmalıdır.
- Belediye kültür merkezleri, üniversiteler ve yerel kültür kurumları aracılığıyla alternatif gösterim ağları oluşturulmalıdır.
- Set çalışanlarının çalışma koşulları iyileştirilmeli, sosyal hakları güvence altına alınmalı ve çalışma saatlerine ilişkin düzenlemeler yapılmalıdır.
- Sinema sektöründe temel meslek standartları belirlenmeli ve kritik meslek grupları için sertifikasyon sistemi oluşturulmalıdır.
- Sinema bilet fiyatlarının erişilebilir seviyede tutulmasına yönelik politikalar geliştirilerek seyirci ile sinema arasındaki bağ güçlendirilmelidir.
- Dijital platformlara yönelik düzenlemeler güncellenerek yerli içerik üretimi, telif şeffaflığı ve veri paylaşımı konularında asgari yükümlülükler tanımlanmalıdır.
- İhracat adına göz yumulan ve özellikle yurtdışına yönelik hazırlanan ancak toplumun ahlaki yapısına, tarihine, kültürüne ve manevi değerlerine uymayan özel yapımların ihracatı belirli kurallar içinde denetlenmelidir.

4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Sinema sektöründe yapısal dönüşümü sağlayarak kurumsal ve ekonomik kapasiteyi güçlendirmek

- Sinema sektörüne yönelik sivil ve kamusal fon mekanizmaları çeşitlendirilerek sürdürülebilir finansman yapısı oluşturulmalıdır.
- Bu kapsamda ulusal sinema fonu, vergi iade sistemleri ve özel sektör katılımını teşvik eden eş finansman modellerinden oluşan karma bir finansman yapısı geliştirilmelidir.
- Sinema sektörünün kurumsallaşmasını sağlamak amacıyla politika geliştiren, veri üreten ve sektörel araştırmalar yürüten bir Sinema Araştırma ve Geliştirme Kurumu oluşturulmalıdır.
- Bu kurum; ilgili kamu kurumları, sektör temsilcileri ve akademik çevrelerle iş birliği içerisinde çalışmalı; sektörün uzun vadeli stratejik planlamasına katkı sağlamalıdır.
- Dağıtım ve gösterim alanındaki tekelleşmeyi önleyecek rekabet düzenlemeleri hayata geçirilmelidir.
- Yapımcı, dağıtımçı ve salon işletmecileri arasındaki dikey bütünleşmenin sektörde rekabeti bozucu etkileri izlenmeli ve gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- Yerel yönetimlerin sinema üretim süreçlerine aktif katılımı sağlanarak film üretimi desteklenmelidir.
- Anadolu'nun farklı bölgelerinde bölgesel film ofisleri kurulmalı ve yerel yapımları destekleyen teşvik mekanizmaları geliştirilmelidir.
- Film festivalleri ve uluslararası organizasyonlara katılım desteklenerek Türk sinemasının küresel görünürlüğü artırılmalıdır.
- Üniversite-sektör iş birlikleri güçlendirilmeli; uygulamalı eğitim programları, senaryo geliştirme laboratuvarları ve sektörel staj mekanizmaları yaygınlaştırılmalıdır.

- Sektörde sendikal örgütlenme kapasitesi güçlendirilerek çalışanların haklarının korunması desteklenmelidir.

4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Sinema sektörünü kültürel, ekonomik ve sanatsal açıdan güçlü bir endüstri haline getirmek

- Türk sinemasının endüstriyel bir yapıya kavuşması sağlanarak üretim, dağıtım ve pazarlama süreçleri sistematik hale getirilmelidir.
- Milli sinema anlayışı doğrultusunda, yerli kültür ve değerleri yansıtan özgün içerik üretimi teşvik edilmelidir.
- Sinema kültürünün toplum genelinde yaygınlaştırılması amacıyla eğitim ve farkındalık programları geliştirilmelidir.
- İlköğretimden yükseköğretime kadar farklı eğitim kademelerinde sinema okuryazarlığını geliştiren programlar desteklenmelidir.
- Uluslararası iş birlikleri artırılarak Türk sinemasının küresel pazardaki etkinliği güçlendirilmelidir.
- Avrupa fonları, uluslararası ortak yapım mekanizmaları ve yabancı yapımları Türkiye'ye çekmeye yönelik teşvik sistemleri geliştirilmelidir.
- Dijital platformlarla sinema arasındaki denge gözetilerek kültürel çeşitliliği koruyan sürdürülebilir bir model oluşturulmalıdır.
- Yerli dijital içerik ekosisteminin geliştirilmesine yönelik stratejiler oluşturulmalı; algoritmik görünürlük, veri yönetimi ve içerik dolaşımı konularında ulusal kapasite güçlendirilmelidir.
- Sinema aracılığıyla kültürel üretim ve aktarım güçlendirilerek toplumsal kimlik ve değerlerin korunması sağlanmalıdır.
- Türkiye'nin farklı bölgelerini üretim merkezlerine dönüştüren çok merkezli bir sinema ekosistemi oluşturularak sektörel çeşitlilik ve sürdürülebilirlik artırılmalıdır.

10) KÜLTÜR VE SANAT DOSYASI

1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM

Türkiye'nin kültür ve sanat alanındaki gelecek tasavvuru, yalnızca ahlaki üretimi değil; aynı zamanda din, dil birliği olan tüm toplumlarda birleştirici ve bütünleştirici medeniyet inşasını hedefleyen bir perspektife dayanmalıdır. Bunun için öncelikle kendi içinde kültürel ve sanatsal bağları yerli ve milli değerlere ulaştırmak önem arz etmektedir. Bu bağlamda temel ilkeler şunlar olmalıdır:

- Kültür ve sanat alanında farklı düşünce ve üretim biçimlerine adil temsil imkânı sağlanmalı; belirli ideolojik grupların tekelinde bir yapı oluşmasının önüne geçilmelidir.
- Sanat üretimi ve destek mekanizmalarında kalite, yetkinlik ve ahlaki değer öncelik olmalıdır. Yerli ve milli duruş desteklenirken sanatsal yeterlilikten taviz verilmemelidir.
- Sanat yalnızca ahlaki değil; anlam, derinlik ve hakikat arayışı taşıyan bir alan olarak ele alınmalıdır. Kültürel ve sanatsal üretim, topluma yön veren bir bilinç taşımalıdır.
- Sanat politikaları, toplumsal duyarlılıkları, Selçuklu–Osmanlı mirasını ve İslam medeniyet birikimini referans alan, sürekliliği esas alan bir anlayışla yapılandırılmalıdır. Bu politikalar dünya medeniyetlerine yön vererek ve Müslüman toplumlarda birleştirici güç olmayı şiar edinmeli

2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER

Türkiye'de kültür ve sanat alanı, çok katmanlı sorunlar içermektedir:

- Sanat üretimi büyük ölçüde kendi medeniyet köklerinden kopuk bir yapı sergilemektedir.
- Batı merkezli ahlaki anlayış, sanat eğitimi ve üretiminde belirleyici konumdadır.
- Kültür ve sanat alanında yerli ve muhafazakâr perspektifin temsili sınırlıdır.
- Sinema, dizi, müzik ve sosyal medya içerikleri toplumsal değerleri bozmaya yönelik bilinçli, planlı ve kasıtlı hareketler sergilemektedir.
- Sanatsal ve kültürel üretim alanı büyük ölçüde küresel güçlerin kontrolünde ve kültür endüstrisinin etkisi altındadır.
- Sanat, toplumun geniş kesimleriyle bağ kurmakta zorlanmakta; toplumdan kopuk, elit bir grubun uğraş alanı olarak algılanmaktadır.
- Sinema sektörünün bir kısmı ve bazı dijital mecralar başta olmak üzere bazı sanat alanları toplumsal mühendislik yaparak, istendik insan tipini oluşturmak için çocuklar ve gençleri kültürüne kendi yabancı dijital platformlara, farklı yaşam tarzlarına yönlendirmektedir.
- Kamu kaynakları ve kültürel yatırımlar her zaman nitelik odaklı kullanılmamaktadır.

Mevcut durumun devam etmesi halinde ortaya çıkabilecek başlıca riskler şunlardır:

1. Toplumsal Yozlaşma ve Kültürel Kimlik Aşınması: Toplumun kendi tarihsel ve kültürel değerlerinden uzaklaşması ve aidiyet duygusunun zayıflaması.
2. Ahlaki değerlerin aşınması, tüketim ve haz odaklı yaşam biçiminin yaygınlaşması.
3. Aile ve Geleneksel Yapının Zayıflaması: Aile yapısının bozulması, örf, adet ve gelenek bağlarının çözülmesi; kuşaklar arası kültürel aktarımın kopması.
4. Küresel Kültürel Hegemonya ve Çocukların-Gençliğin Yönlendirilmesi: Kültür ve sanat aracılığıyla dış kaynaklı değer sistemlerinin topluma yerleşmesi.
5. Sübliminal içeriklerle ve örnek olarak sunulan figürler üzerinden gençliğin kimlik ve değer dünyasının dönüşmesi.
6. Sanatın Araçsallaşması: Sanatın ahlak ve anlam üretme işlevinden uzaklaşıp ekonomik ve ideolojik araç haline gelmesi.

3. STRATEJİK HEDEFLER

Öngörüler:

- Kültür ve sanat alanı, gelecekte daha fazla dijitalleşecek ve küresel etkiler artacaktır.
- Kültürel rekabet, askeri ve ekonomik rekabet kadar belirleyici hale gelecektir.
- Toplumların kimlik mücadelesi kültürel alanda yoğunlaşacaktır.

Stratejik Hedefler:

1. Yerli ve milli medeniyet temelli bir kültür-sanat ekosistemi oluşturmak
2. Kültürel bağımsızlığı güçlendirmek
3. Gençliği kendi değerleriyle buluşturan üretim modelleri geliştirmek
4. Ulusal ve uluslararası etkili sanat platformları kurmak
5. Nitelikli ve rekabetçi sanat üretimini teşvik etmek

4. POLİTİKA ÖNERİLERİ

4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler

- Kültür, sanat, sinema, dizi ve dijital içeriklerin denetim mekanizmaları güçlendirilmelidir.
- Mevcut içerik üreticileri bilinçlendirilmeli ve yönlendirilmelidir.
- Yerli ve milli üretim yapan sanatçılar desteklenmelidir.
- Kamu projelerinde nitelik ve seçicilik kriterleri uygulanmalıdır.
- Sanatçılar ve fenomenler aracılığıyla toplumsal farkındalık kampanyaları artırılmalıdır.

4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler

- Yerli perspektife sahip ajanslar, birlikler ve kültürel organizasyonlar kurulmalıdır.
- STK'lar aracılığıyla alternatif sanat platformları oluşturulmalıdır.
- Sanat eğitimi kendi medeniyetimiz temelli yeniden yapılandırılmalıdır.
- Ulusal ve uluslararası saygın sanat ödülleri ve platformları geliştirilmelidir.
- Gençlere yönelik nitelikli kültürel içerik üretim merkezleri kurulmalıdır.

4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler

- Müslüman ve Türk coğrafyasında; medeniyet perspektifine dayalı bütüncül bir kültür politikası inşa edilmelidir.
- Türkiye küresel ölçekte kültürel üretim merkezi haline getirilmelidir.
- Geleneksel sanatlarla modern sanat arasında sürdürülebilir bir sentez kurulmalıdır.
- Kültür ve sanat alanında bağımsız ve güçlü bir ekosistem oluşturulmalıdır.
- Kültürel bilinç ve kimlik temelli toplumsal dönüşüm sağlanmalıdır.

11) MEDYA VE İLETİŞİM DOSYASI

1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM

Bu dosya, Türkiye'nin medya ve iletişim alanındaki tarihsel tecrübesini, mevcut yapısını ve temel sorun alanlarını analiz etmek; çalıştay metnine de bağlı kalarak stratejik hedefler ve politika önerileri geliştirmek amacıyla hazırlanmıştır.

Türkiye, tarihsel olarak geniş bir medeniyet coğrafyasının merkezinde yer almakta; bu durum iletişim, kültür ve anlatı üretimi açısından güçlü bir birikim oluşturmaktadır. Ancak modern dönemde yaşanan meydan okumalar ve kırılmalar, özellikle küresel medya sistemlerinin etkisiyle bu birikimin sürekliliğini zayıflatmış; hakikatin üretimi ve dolaşımı büyük ölçüde dış merkezlerin kontrolüne geçmiştir.

Bu çerçevede medya, salt bilgi aktaran bir araçtan öte; sermaye, medya düzeni ve üst söylem üreten, iktidar ve medeniyet perspektifine sahip stratejik bir alan haline gelmiştir. Türkiye'nin bu alandaki temel meselesi, internet merkezli iletişim araçları ve yeni medeniyet imkânı olması ile içerik üretiminin ötesine geçerek hakikati inşa eden, yönlendiren ve küresel ölçekte dolaşıma sokabilen bir sistem kurma ihtiyacıdır.

2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER

Türkiye'nin medya ve iletişim yapısı, medya çeşitliliği ve yayın ekosisteminin genişlemesi, medya sahipliği, güç ilişkileri ve yapısal dönüşüm, devlet merkezli yayıncılıktan özel sektörleşme ile oradan dijitalleşmeye uzanan çok katmanlı bir dönüşüm süreci yaşamıştır. Bu dönüşüm üretim kapasitesini artırmış olmakla birlikte, yeni bağımlılık ilişkileri, yön eksiklikleri ve yapısal kırılmalıklar da üretmiştir.

Bu çerçevede öne çıkan temel riskler şunlardır:

- Kimlik temelli kutuplaşma ve dijital ötekileştirme
- Küresel medya sistemlerinin içerik dolaşımı ve görünürlük üzerindeki belirleyici etkisi sonucunda bilgi üretiminin dış merkezlere bağımlı hâle gelmesi
- Dijital platformların süreç kontrolünün küresel aktörlerin tasarrufunda bulunması nedeniyle içeriklerin görünürlüğünün sınırlandırılması ve yönlendirilmesi
- Yerli içerik üretiminde artış yaşanmasına rağmen bu içeriklerin küresel dolaşımda kalıcı ve yön verici etki oluşturamaması
- Medya alanında kamu, özel sektör ve akademi arasında kurumsal koordinasyon eksikliği nedeniyle stratejik eşgüdümün sağlanamaması
- İçerik üretiminin büyük ölçüde piyasa dinamikleriyle şekillenmesi sonucu stratejik istikamet eksikliğinin ortaya çıkması
- Dijital altyapı ve veri yönetiminde dışa bağımlılığın devam etmesiyle dijital egemenliğin zayıf kalması

- Küresel medya hegemonik yapısının alternatif anlatıların görünürlüğünü sınırlaması ve seçici bilgi dolaşımı üretmesi
- Medya üretiminin yüksek hacme ulaşmasına rağmen uzun vadeli hafıza ve kimlik inşasına katkı sağlayacak stratejik içerik eksikliğinin devam etmesi
- Dijital medya alanında yanlış bilgi, bilgi kirliliği ve algı yönetimi süreçlerinin yaygınlaşmasıyla kamuoyu yönlendirme riskinin artması
- Dezenformasyonun toplumsal hafıza ve birlik üzerindeki etkilerin yoğunlaşması
- Yapay zekâ kaynaklı bilgi kirliliği ve güven erozyonu
- Ekran süresi artışı ve medya okuryazarlığı aşınması
- Toplumsal kutuplaşma ve dijital medya okuryazarlığı sorunu
- Medya sahipliğinin belirli gruplarda yoğunlaşması nedeniyle çoğulculuğun zayıflaması
- Yerel ve bağımsız medya kuruluşlarının ekonomik sürdürülebilirlik sorunu yaşaması
- Haber üretim hızının artmasıyla doğrulama süreçlerinin zayıflaması
- Dijital platformlarda veri güvenliği ve kişisel mahremiyet risklerinin artması
- İçerik üretiminde telif hakları ihlallerinin yaygınlaşması
- Kamuoyunun haber kaynaklarına duyduğu güvenin azalması
- Çocukların ve gençlerin zararlı dijital içeriklere maruz kalma riskinin artması
- Dijital bağımlılık ve dikkat dağınıklığının toplumsal ölçekte yaygınlaşması
- Kripto medya ağları, anonim hesaplar ve bot faaliyetleri yoluyla yapay gündem oluşturulması
- Ulusal medya arşivleme ve dijital hafıza politikalarının yetersiz kalması
- Yerel kültürel üretimlerin küresel popüler kültür karşısında görünürlük kaybetmesi
- Afet, kriz ve olağanüstü durumlarda bilgi akışının sağlıklı yönetilememesi

3. STRATEJİK HEDEFLER

- Hakikat merkezli, bütüncül ve sürdürülebilir bir medya ve iletişim sisteminin inşa edilmesi
- Dijital egemenliğin sağlanması ve veri, algoritma ve içerik dolaşımı üzerinde millî kontrolün tesis edilmesi
- Teknolojik egemenlik ve veri bağımsızlığı
- Küresel medya düzenine alternatif anlatı ağlarının oluşturulması ve uluslararası medya kapasitesinin güçlendirilmesi
- Kültürel ve stratejik medya ekosistemi
- Stratejik içerik üretimi ile kültürel hafıza ve kimlik inşasının derinleştirilmesi
- Alternatif dijital mecraların güçlendirilmesi
- Medya alanında kurumsal koordinasyonun sağlanarak parçalı yapının ortadan kaldırılması
- Nitelikli, çok yönlü ve uygulama temelli insan kaynağının yetiştirilmesi
- Türkiye'nin uluslararası medya sahasında yön tayin edici ve belirleyici bir aktör hâline gelmesi
- Medeniyet temelli dijital iletişim vizyonu üretilmesi
- Toplumun tüm katmanlarında duyu-duygu ve bilinç okuryazarlığı farkındalığının oluşturulması
- Yerli sosyal medya ve dijital platform ekosisteminin geliştirilmesi
- Medya sahipliğinde çoğulculuk ve şeffaflığın güçlendirilmesi
- Yerel medya kuruluşlarının sürdürülebilirliğinin desteklenmesi
- Dijital medya alanında ahlak standartların ve denetim mekanizmalarının geliştirilmesi
- Bilgi yanlışlığı ve kirliliğine karşı ulusal direnç kapasitesinin artırılması

- Kamuoyunun medya kurumlarına duyduğu güvenin yeniden inşa edilmesi
- Yerli yapay zekâ destekli medya teknolojilerinin geliştirilmesi
- Ulusal dijital arşiv ve medya hafızası altyapısının oluşturulması
- Kriz, afet ve olağanüstü durumlarda stratejik iletişim kapasitesinin güçlendirilmesi

4. POLİTİKA ÖNERİLERİ

4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Mevcut kırılanlıkları azaltmak ve hakikat üretimi süreçlerinde hızlı, koordineli ve etkili müdahale kapasitesi oluşturmak

- Küresel medya akışını anlık izleyen ve kriz anlarında hızlı, doğrulanmış içerik üreten kurumsal yapılar oluşturulmalıdır. Bu sayede hakikat üretimi savunmacı bir süreç olmaktan çıkarılarak aktif ve sürekli bir yapıya kavuşturulmalıdır.
- Dijital platformlarda içerik görünürlüğünü artırmaya yönelik stratejik yayın politikaları geliştirilmelidir. Yerli içeriklerin sistemli süreç filtreler içerisinde kaybolmasının önüne geçilerek küresel dolaşımda etkinliği artırılmalıdır.
- Bilgi yanlışlığı ile mücadele ve doğrulama mekanizmaları güçlendirilmelidir. Veri analizi, içerik doğrulama ve karşı anlatı üretimi süreçleri kurumsal bir yapı içerisinde sistematik hâle getirilmelidir.
- Kriz dönemlerinde koordineli kamu iletişimi sağlanmalıdır.
- Çok dilli yayıncılık kapasitesi artırılmalıdır. Uluslararası kamuoyuna doğrudan ulaşabilen, süreklilik arz eden ve farklı coğrafyalara hitap eden yayın stratejileri geliştirilmelidir.
- Medya okuryazarlığı ve toplumsal dayanıklılık programları yapılmalıdır.
- Medyanın yapısal özelliklerine yönelik farkındalık programları hazırlanmalıdır.
- Medya profesyonelleri, kamu kurumları ve vatandaşlara yönelik eğitim programları verilmelidir.

4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Yapısal bağımlılıkları azaltmak ve medya alanında stratejik üretim ve yönlendirme kapasitesini güçlendirmek

- Yerli dijital platformlar ve veri altyapıları geliştirilmelidir. Veri depolama, içerik dolaşımı ve süreç kontrolü millî bir zemine taşınarak dijital egemenlik güçlendirilmelidir.
- Hikmet temelli dijitalleşme politikaları üretilmelidir.
- Stratejik içerik üretim politikaları oluşturulmalıdır. Kültürel üretim, medeniyet perspektifi, tarihsel hafıza ve kimlik inşası ile bütünleştirilerek uzun vadeli anlatı sürekliliği sağlanmalıdır.
- Kamu, özel sektör ve akademi arasında kurumsal koordinasyon mekanizmaları tesis edilmelidir. Dağınık yapı ortadan kaldırılarak ortak hedefler doğrultusunda bütüncül bir medya sistemi kurulmalıdır.
- İletişim eğitimi uygulama temelli hale getirilmelidir. Yeni medya becerileri, veri analizi, yapay zekâ uygulamaları ve dijital üretim süreçleri eğitim sistemine dahil edilmelidir.
- Dijital-medya okuryazarlığının eğitim sisteminde zorunlu hale getirilmelidir.
- Liyakat temelli dijital insan kaynağı stratejisi oluşturulmalıdır.
- Sivil toplumun bilgi yanlışlığı ile mücadele kapasitesi güçlendirilmelidir.
- Stratejik iletişim ve kamu diplomasisi kapasitesinin güçlendirilmesi gerekmektedir.

4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Türkiye'nin medya ve iletişim alanında bağımsız, kurucu ve yönlendirici bir aktör hâline gelmesini sağlamak

- Hakikat ve hikmet merkezli küresel medya ağları kurulmalıdır. Türkiye, yalnızca içerik üreten değil; anlatıyı inşa eden ve küresel ölçekte yönlendiren bir merkez hâline gelmelidir.
- Dijital egemenlik tam anlamıyla tesis edilmelidir. Veri, algoritma ve içerik dolaşımı üzerinde ulusal kontrol sağlanarak stratejik bağımsızlık güçlendirilmelidir.
- Türkiye kaynaklı küresel dijital platformların inşası tamamlanmalıdır.
- Millî yapay zekâ, veri bankaları ve kuantum teknolojileri merkezleri kurulmalıdır.
- Kültür endüstrileri stratejik bir araç olarak yeniden yapılandırılmalıdır. İçerik üretimi, kimlik ve hafıza inşası ile bütünleştirilerek kalıcı kültürel etki oluşturulmalıdır.
- Türkiye merkezli küresel medya ve kültür ekosistemi altyapısı kurulmalıdır.
- Dijital hafıza sistemleri kurulmalıdır. Kriz bölgeleri, tarihsel süreçler ve toplumsal deneyimler sistematik biçimde kayıt altına alınarak geleceğe aktarılmalıdır.
- Yapay zekâ ve veri teknolojileri medya sistemine uyumlu hale getirilmelidir. Hakikat üretimi, doğrulama ve içerik dolaşımı süreçleri teknolojik altyapı ile desteklenmelidir.
- Adalet odaklı yapay zekâ ve medeniyetçi teknoloji anlayışı benimsenmelidir.

12) ULUSLARARASI İLİŞKİLER DOSYASI

1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM

Bu dosyanın temel amacı, Türkiye'nin değişen uluslararası sistem içerisinde yalnızca bölgesel bir aktör değil; kanun üreten, kriz yöneten, arabuluculuk kapasitesi yüksek ve çok kutuplu düzenin inşasında belirleyici bir küresel güç olarak konumlandırılmasına yönelik stratejik bir çerçeve ortaya koymaktır.

Dosya, klasik statüko koruyuculuğu anlayışının ötesine geçen, “stratejik otonomi” merkezli yeni bir dış politika paradigmasını esas almaktadır. Bu yaklaşım, Türkiye'nin tarihsel ve medeniyet birikimini çağın jeopolitik gerçeklikleriyle sentezleyen “Cihannüma Siyaseti” kavramı etrafında şekillenmektedir.

Temel yaklaşım; askeri, ekonomik, teknolojik ve diplomatik bağımsızlığını tahkim etmiş bir Türkiye'nin, uluslararası sistemde baskılara karşı dirençli, karar alma süreçlerinde bağımsız ve küresel krizlerde güvenilir bir dengeleyici güç olabileceği varsayımına dayanmaktadır. Bu nedenle “kendi kendine yeterlilik” anlayışı, içe kapanmacı bir perspektif değil; küresel düzeyde adalet, hakkaniyet ve barış üretebilmenin ön koşulu olarak değerlendirilmektedir.

Dosya aynı zamanda Türkiye'nin “Doğu ile Batı arasında köprü” şeklindeki edilgen rol tanımından çıkarılarak, kendi çekim merkezini oluşturan bağımsız bir jeopolitik eksen haline gelmesini hedeflemektedir. Bunun için yerel, bölgesel ve küresel ittifad adımları stratejik bir şekilde sürdürülmelidir. Bu çerçevede Türkistan coğrafyası, Balkanlar, Afrika ve Küresel Güney ile geliştirilecek çok boyutlu ilişkiler üzerinden adil temeller üzerine kurulu yeni bir dünya perspektifi önerilmektedir.

2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER

Uluslararası sistem, Soğuk Savaş sonrası dönemin tek kutuplu yapısından uzaklaşarak çok merkezli ve yüksek rekabet içeren bir yapıya dönüşmektedir. Küresel güç rekabeti; enerji hatları, ticaret koridorları, teknoloji savaşları, finansal bağımlılık mekanizmaları ve bölgesel vekâlet çatışmaları üzerinden derinleşmektedir.

Bu süreçte; Birleşmiş Milletler sistemi temsil krizine sürüklenmiş, uluslararası hukuk seçici uygulanır hale gelmiş, Batı merkezli güvenlik mimarileri etkinliğini kaybetmeye başlamış, ekonomik yaptırımlar yeni nesil jeopolitik baskı araçlarına dönüşmüştür.

Türkiye açısından ise temel riskler şu şekilde özetlenebilir:

- Enerji ve teknoloji alanlarında dışa bağımlılığın stratejik kırılganlık oluşturmaları,
- Doğu Akdeniz, Karadeniz ve Orta Doğu ekseninde artan jeopolitik baskılar, küresel finans sistemindeki tek taraflı bağımlılık ilişkileri, bölgesel çatışmaların Türkiye'nin güvenlik çevresini doğrudan etkilemesi,

- Göç, terör, enerji güvenliği ve deniz yetki alanları gibi başlıklarda artan kırılganlıklar, küresel sistemde oluşan yeni bloklaşmalar karşısında stratejik sıkışma riski,
- Uluslararası sistemde kanun koyma ve düzen üretme kapasitesinin zayıflaması;
- İnsani krizlerin, soykırım suçlamalarının ve kitlesel göç hareketlerinin yaygınlaşmasına neden olmaktadır.

Bu tablo, Türkiye'nin sadece güvenlik merkezli değil; bununla birlikte vicdan ve meşruiyet eksenli yeni bir diplomatik kapasite geliştirmesini zorunlu hale getirmektedir.

3. STRATEJİK HEDEFLER

Türkiye'nin yeni küresel dış politika tasavvurunun stratejik hedefleri şu başlıklar altında şekillenmektedir:

- Stratejik otonomi kapasitesini artırmak, savunma sanayi, enerji, teknoloji ve finans alanlarında bağımsızlığı güçlendirmek
- Terörsüz Türkiye hedefini Terörsüz Bölge ve Terörsüz Dünya aşamasına taşımak
- Türkiye merkezli çok taraflı yeni diplomatik ağlar oluşturmak
- Türkistan coğrafyası ile Balkanlar, Afrika ve Asya arasında çok boyutlu ittifadı sağlamak
- Yeni bir dünya perspektifi yaklaşımı üzerinden küresel meşruiyet üretmek
- BM sistemindeki temsil krizine alternatif diplomatik mekanizmalar geliştirmek
- “Beş deniz” havzasında (Karadeniz, Hazar, Basra, Kızıldeniz ve Akdeniz) istikrar sağlayıcı ve dengeleyici aktör olmak
- Küresel krizlerde hızlı müdahale kapasitesine sahip insani diplomasi altyapısı kurmak
- Yerel para birimleri ve alternatif finans mekanizmalarıyla ekonomik kırılganlıkları azaltmak
- Türkiye'yi yalnızca bölgesel güç değil, kanun ve düzen üreten küresel stratejik merkez haline getirmek

4. POLİTİKA ÖNERİLERİ

4.1. Kısa Vadede Yapılması Gerekenler

- Savunma sanayinde kritik alt sistemlerde yerlilik oranı artırılmalıdır.
- Enerji arz güvenliği için alternatif tedarik ve depolama kapasitesi güçlendirilmelidir.
- Türk Devletleri, Balkan ülkeleri ve Afrika devletleriyle diplomatik koordinasyon mekanizmaları daha da geliştirilmelidir.
- İnsani kriz bölgelerinde hızlı müdahale sağlayacak sivil-asker koordinasyon merkezleri oluşturulmalıdır.
- Yerel para birimleriyle ticaret anlaşmaları yaygınlaştırılmalıdır.
- Türkiye'nin küresel kamu diplomasisi kapasitesi daha da güçlendirilmelidir.
- Deniz yetki alanları, enerji koridorları ve lojistik hatlara yönelik stratejik koruma doktrinleri güncellenmelidir.
- İslam ülkeleri arasında ekonomik, siyasi, askeri ve kültürel işbirliklerini artıracak mekanizmalar hayata geçirilmeli, İİT, D-8 ve Türk Devletleri Teşkilatı gibi potansiyel barındıran ancak yeterince işlevsel çalıştırılmayan kuruluşlar aktifleştirilmelidir.
- Çok taraflı platformlarda “Dünya Beşten Büyüktür” yaklaşımını destekleyen diplomatik girişimler yoğunlaştırılmalıdır.

4.2. Orta Vadede Yapılması Gerekenler

- Yeni bir dünya perspektifi çerçevesinde kurumsal bir diplomatik platform oluşturulmalıdır.
- Balkanlar, Kafkasya, Orta Asya ve Afrika ekseninde ekonomik işbirliği projeleri geliştirilmelidir.
- Türkiye merkezli alternatif kalkınma ve yatırım fonları kurulmalıdır.
- Türkiye'nin dış politika kapasitesini desteklemek amacıyla, belirli bölge ve uzmanlık alanlarına odaklanan, nitelikli araştırma üreten bağımsız ve uzmanlaşmış düşünce kuruluşlarının sayısı ve etkinliği artırılmalıdır.
- Üniversiteler, düşünce kuruluşları ve stratejik araştırma merkezleri arasında küresel vizyon odaklı ağlar oluşturulmalıdır.
- Beş deniz havzasında ortak güvenlik ve deniz diplomasisi mekanizmaları geliştirilmelidir.
- Türkiye'nin teknoloji bağımsızlığı için yapay zekâ, siber güvenlik ve yarı iletken alanlarında milli programlar hızlandırılmalıdır.
- Türk dünyası ve Küresel Güney arasında kültürel ve akademik etkileşim artırılmalıdır.
- Kriz bölgelerinde Türkiye öncülüğünde çok taraflı arabuluculuk platformları oluşturulmalıdır.
- Türkiye'nin stratejik teknoloji kapasitesini derinleştirmek amacıyla uydu sistemleri, uzay gözlem teknolojileri, fırlatma altyapıları ve milli uzay programı çerçevesinde uluslararası iş birlikleri güçlendirilmelidir.
- Kızıldeniz üzerinden Hint Okyanusu ve Afrika hattına uzanan ticaret, enerji, lojistik ve deniz güvenliği ağları güçlendirilerek Türkiye'nin küresel deniz bağlantı kapasitesi artırılmalıdır.

4.3. Uzun Vadede Yapılması Gerekenler

- Türkiye merkezli çok kutuplu yeni diplomatik mimari kurumsallaştırılmalıdır.
- Yeni bir dünya perspektifi, alternatif küresel meşruiyet ve koordinasyon zemini haline getirilmelidir.
- Türkiye, küresel enerji, ticaret ve lojistik koridorlarının ana merkezlerinden biri haline dönüştürülmelidir.
- Uluslararası sistemde reform taleplerini destekleyen geniş ölçekli diplomatik bloklar oluşturulmalıdır.
- Savunma, enerji, finans ve teknoloji alanlarında tam stratejik bağımsızlık hedeflenmelidir.
- Türkiye'nin kriz çözümü, insani diplomasi ve barış inşası alanlarında küresel referans aktör olması sağlanmalıdır.
- Küresel Güney'in temsil kapasitesini artıracak alternatif uluslararası kurumların oluşumu desteklenmelidir.
- Türkiye'nin medeniyet perspektifini uluslararası kanun üretme ve düzen kurma kapasitesine dönüştürecek uzun vadeli kültürel ve akademik stratejiler uygulanmalıdır.

1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM

Bu dosyanın amacı, Türkiye ekonomisinin karşı karşıya bulunduğu yapısal sorunları bütüncül bir perspektifle analiz etmek ve sürdürülebilir kalkınmayı destekleyecek politika önerileri sunmaktır. Çalışma, ekonomik büyümenin yalnızca niceliksel göstergelerle değil; fiyat istikrarı, gelir dağılımı, üretim kapasitesi, kurumsal kalite ve toplumsal refah unsurlarıyla birlikte değerlendirilmesi gerektiği anlayışına dayanmaktadır.

Dosyada önerilen politika çerçevesi; kısa vadede makroekonomik istikrarın yeniden tesis edilmesini, orta vadede ekonomik dayanıklılığın güçlendirilmesini ve uzun vadede yüksek katma değerli, kapsayıcı ve sürdürülebilir bir ekonomik yapının inşa edilmesini hedeflemektedir. Bu doğrultuda para politikası, maliye politikası, sanayi politikası, eğitim sistemi, finansal yapı ve kurumsal reformlar birbirini tamamlayan unsurlar olarak ele alınmıştır.

2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER

Türkiye ekonomisi son yirmi yılda önemli dönüşümler geçirmiş; büyüme performansı, finansal derinleşme ve dışa açıklık bakımından kayda değer ilerlemeler kaydetmiştir. Bununla birlikte bu ilerleme süreci yapısal kırılganlıklarla birlikte seyretmiş; özellikle fiyat istikrarı, dış denge, gelir dağılımı, tasarruf oranları, verimlilik artışı ve kurumsal yapı alanlarında önemli sorunlar varlığını sürdürmüştür.

Son dönemde yüksek enflasyon, kur oynaklığı, artan yaşam maliyetleri ve finansmana erişim sorunları ekonomik istikrar üzerinde baskı oluşturmaktadır. Üretim yapısının ara malı ve enerji ithalatına bağımlı olması cari denge üzerinde kırılganlık yaratırken, düşük tasarruf oranları yatırım finansmanında dış kaynak bağımlılığını artırmaktadır.

Küresel ölçekte yaşanan dijitalleşme, yapay zekâ uygulamaları, yeşil dönüşüm, finansallaşma ve tedarik zincirlerinin yeniden şekillenmesi gibi gelişmeler, Türkiye ekonomisi açısından hem fırsatlar hem de riskler ortaya çıkarmaktadır. Bu dönüşüm sürecinde gerekli yapısal reformların hayata geçirilememesi durumunda büyüme performansının zayıflaması, rekabet gücünün gerilemesi ve gelir dağılımındaki bozulmanın derinleşmesi riski bulunmaktadır.

3. STRATEJİK HEDEFLER

Türkiye ekonomisinin uzun vadeli dönüşüm sürecinde aşağıdaki stratejik hedefler esas alınmalıdır:

- Fiyat istikrarını kalıcı biçimde tesis etmek ve makroekonomik öngörülebilirliği artırmak
- Üretim yapısını yüksek katma değerli ve teknoloji yoğun sektörlere dönüştürmek
- Cari açığı azaltarak dış finansman bağımlılığını düşürmek
- Tasarruf oranlarını artırmak ve yatırımların sürdürülebilir finansmanını sağlamak
- Gelir dağılımını iyileştirmek ve kapsayıcı büyümeyi güçlendirmek

- Genç nüfusun üretkenliğini artıracak nitelikli istihdam imkanları oluşturmak
- Finansal sistemi derinleştirmek ve risk paylaşımına dayalı alternatif faizsiz finansman modellerini geliştirmek
- Hukukun üstünlüğü, kurumsal güven ve ekonomik öngörülebilirliği güçlendirmek
- Dijitalleşme, yeşil dönüşüm ve teknolojik yenilikleri ekonomik kalkınmanın temel unsurları hâline getirmek

4. POLİTİKA ÖNERİLERİ

4.1 Kısa Vadeli Yapılması Gerekenler

- Kısa vadede temel amaç, makroekonomik istikrarın yeniden tesisi ve beklentilerin yönetilmesidir. Bu kapsamda öncelikle fiyat istikrarına odaklanılmalı; para politikasında öngörülebilirlik ve güven artırılmalıdır. Enflasyonla mücadelede kararlılık vurgulanmalı ve piyasaya güven verecek güçlü bir iletişim stratejisi uygulanmalıdır.
- Maliye politikası tarafında ise harcama disiplini sağlanmalı, vergi adaleti hem fiilen sağlanmalı hem de toplumsal düzeyde güçlü biçimde hissettirilerek, kayıt dışılık ve vergi kaçakçılığına karşı caydırıcı ve tutarlı yaptırımlar uygulanmalı, kamu maliyesinde şeffaflık artırılmalı ve böylece vergiye gönüllü uyum ile sistemin meşruiyeti güçlendirilmelidir. Kamu fiyat ayarlamaları ve vergi politikaları, enflasyonist baskıları artırmayacak şekilde koordineli yürütülmelidir.
- Cari işlemler dengesini desteklemek amacıyla enerji bağımlılığını azaltan, yüksek katma değerli ihracatı teşvik eden ve döviz rezervlerini güçlendiren kısa vadeli politika araçları etkin şekilde kullanılmalıdır.
- İstihdam tarafında, özellikle gençler için aktif işgücü programları yaygınlaştırılmalı; KOBİ'ler üzerinden hızlı istihdam oluşturacak teşvik mekanizmaları uygulanmalıdır.
- Finansal piyasalarda ise oynaklığı azaltmaya yönelik makro ihtiyati tedbirler güçlendirilmeli ve finansal istikrar korunmalıdır.
- Siyasi kaygılar ve kısa vadeli sosyal memnuniyet gerekçesiyle piyasa mekanizmalarına aşırı müdahale edilmesi, orta ve uzun vadede kaynak tahsisini bozarak toplam refahı aşındırmaktadır. Bu nedenle, konjonktürel ve popülist müdahalelerden vazgeçilmeli; tüm ekonomik kararlar ile teşvik mekanizmaları, genel geçer yaklaşımlar yerine yerli üretimi merkeze alan, seçici, dinamik ve kurala dayalı bir program çerçevesinde kurgulanmalıdır.
- Kısa vadeli istikrar adına devreye alınan ve yapısal olarak sermaye transferine yol açan geçici araçlar terk edilmeli; gelir dağılımındaki makası açan politikalar yerine, toplumsal refahı ve adil bölüşümü kalıcı olarak tesis edecek kapsayıcı adımlar atılmalıdır.
- Finansal kapsayıcılığın tam anlamıyla sağlanabilmesi adına, kamu destekli yeni finansal enstrümanlar tasarlanırken toplumun inanç ve faiz hassasiyetleri gözetilmelidir. Düşük maliyetli konut edindirme gibi sosyal politikalarda, risk ve kazanç paylaşımına dayalı faizsiz finansman kanalları da etkin bir araç olarak kullanılmalıdır.
- Özellikle genç nesilde kolay ve zahmetsiz kazanç arzusunu tetikleyerek büyük finansal kayıplara yol açan sanal kumar, şans oyunları ve yüksek riskli kripto varlık spekülasyonlarına karşı toplumsal farkındalık artırılmalıdır. Bu amaçla, finansal okuryazarlık eğitimleri yaygınlaştırılmalı ve şahısların yüksek riskli dijital mecralardaki kırılganlıklarını azaltacak koruyucu mekanizmalar devreye alınmalıdır.

4.2 Orta Vadeli Yapılması Gerekenler

- Orta vadede temel hedef, ekonomik yapının dayanıklılığını artırmak ve yapısal dönüşümü başlatmaktır. Bu çerçevede para politikası ile maliye politikası arasında kurumsal uyum sağlanmalı ve fiyat istikrarı kalıcı hale getirilmelidir.
- Sanayi politikası, ithalata bağımlı üretim yapısını dönüştürecek şekilde yeniden kurgulanmalıdır. Ara malı üretimi desteklenmeli, stratejik sektörler belirlenerek hedefli teşvikler uygulanmalıdır. Aynı zamanda yenilenebilir enerji yatırımları artırılarak dışa bağımlılık azaltılmalıdır.
- Eğitim ve işgücü piyasası arasındaki uyumsuzluk giderilmeli; mesleki eğitim sistemi reel sektörle uyumlu hale getirilmelidir.
- Vergi sisteminde reform yapılarak dolaylı vergilerin payı azaltılmalı ve daha adil bir vergi yapısı oluşturulmalıdır. Sosyal politika araçları daha hedefli ve etkin hale getirilmelidir.
- Kurumsal yapı açısından düzenleyici ve denetleyici kurumların bağımsızlığı güçlendirilmeli; hukuki süreçlerin etkinliği artırılmalıdır. Ekonomik verilerin güvenilirliği ve şeffaflığı sağlanmalıdır.
- Finansal sistemde ise sermaye piyasaları derinleştirilmeli, alternatif finansman araçları (özellikle katılım finansı ve risk paylaşımına dayalı modeller) geliştirilmelidir.
- Zekât, hac fonu ve vakıflar gibi sosyal finans araçları kurumsallaştırılarak kamu mali yükünün azaltılmasına ve sosyal refahın güçlendirilmesine katkı sağlayacak şekilde etkin hale getirilmelidir.

4.3 Uzun Vadeli Yapılması Gerekenler

- Uzun vadede temel amaç, yüksek katma değerli üretime dayalı, kapsayıcı ve sürdürülebilir bir ekonomik yapı inşa etmektir. Bu doğrultuda Türkiye ekonomisinin üretim ve ihracat yapısı düşük teknolojiden yüksek teknolojiye dönüştürülmelidir.
- Milli yenilenme sistemi kurulmalı; AR-GE yatırımları artırılmalı ve üniversite-sanayi işbirliği kurumsallaştırılmalıdır. Dijitalleşme ve yeni nesil teknolojiler ekonomik yapının merkezine yerleştirilmelidir.
- Ekonomik dönüşümün desteklenmesi amacıyla eğitim sistemi köklü bir reforma tabi tutulmalı; analitik düşünme, problem çözme ve teknik becerileri önceleyen nitelikli insan sermayesi yetiştirilmelidir. Bu doğrultuda, erken yaşlardan itibaren beceri temelli eğitim modeli benimsenmelidir.
- Gelir dağılımını kalıcı biçimde iyileştirmek amacıyla fırsat eşitliği sağlayan politikalar uygulanmalı; bölgesel kalkınma farkları azaltılmalıdır.
- Kurumsal yapı uzun vadede güven esaslı bir ekonomik sistem oluşturacak şekilde yeniden inşa edilmeli; hukukun üstünlüğü, mülkiyet hakları ve sözleşme güvenliği tam anlamıyla tesis edilmelidir.
- Tasarruf oranlarını artıracak kültürel ve kurumsal dönüşüm sağlanmalı; uzun vadeli yatırım finansmanını destekleyen mekanizmalar oluşturulmalıdır.

1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM

Bu dosya, Türkiye'nin mevcut hukuk sistemindeki aksaklıkları tespit etmek, toplumsal güveni yeniden tesis etmek ve liyakat esaslı bir adalet mekanizması inşa etmek amacıyla hazırlanmıştır. Temel yaklaşım; “adalet, ehliyet, şeffaflık ve hesapverilebilirlik” ilkelerini sadece kurumsal birer söylem olmaktan çıkarıp, uygulamanın her safhasına dahil etmektir. Hedef, dijitalleşen ve küreselleşen dünyanın ihtiyaçlarına cevap veren, hızlı, öngörülebilir ve tarafsız bir hukuk düzeni oluşturmaya katkı sunmaktır.

2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER

Türkiye’de hukuk sistemi, kurumsal işleyiş, adliye altyapısının güçlendirilmesi, dijitalleşme (UYAP) ve alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin yaygınlaşması konularında önemli bir mesafe kat etmiş olmasına rağmen, uygulama safhasında ciddi problemlerle karşı karşıyadır.

- **Liyakat ve Güven Sorunu:** Hukuk sisteminin etkinliği, verilen kararların toplum tarafından meşru kabul edilmesiyle doğrudan ilişkilidir. Türk hukuk sisteminde kurumsal yapılar mevcut olsa da, atama ve karar süreçlerinde özellikle liyakat ilkesinin zayıfladığı, adam kayırmacılığın esas alındığı yönünde genel bir toplumsal algının mevcut olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum, devlet organlarına karşı kamuoyunda güveninin aşınmasına yol açmaktadır.
- **Yargı Bağımsızlığı Tartışmaları:** Yargının tarafsızlığına ve kurumsal bağımsızlığına dair algı, toplumsal güven seviyesini aşağı çekmektedir.
- **İş Yüğü ve Yargılama Süreleri:** Mahkemelerdeki yoğun dosya yükü, karar süreçlerini uzatmakta ve adalet hizmetlerinin etkinliğini azaltmaktadır. Davaların sonuçlanma sürelerinin uzunluğu, “geç gelen adalet, adalet değildir” ilkesini doğrular nitelikte bir risk alanı oluşturmaktadır. Bu durum, makul sürede yargılanma hakkı ihlallerinin artmasına neden olmaktadır.
- **Öngörülebilirlik Eksikliği:** Mevzuat değişikliklerinin sıklığı ve benzer uyuşmazlıklarda ortaya çıkabilen farklı uygulamalar hukuki güvenliği zayıflatmaktadır.
- **Hesap Verebilirlik Eksikliği:** İdari ve hukuki mekanizmalarda standartlaşmanın tam sağlanamaması, ahlak denetim ve şeffaflık sorunlarını beraberinde getirmektedir. Hukuk sisteminin başarısı büyük ölçüde insan kaynağının niteliğine bağlıdır. Hakim, savcı ve avukatların sürekli mesleki gelişim programlarına erişiminin artırılması gerekmektedir.

- Kurumsal Koordinasyon Eksikliği: Yüksek yargı organları, ilk derece mahkemeleri ve düzenleyici kurumlar arasında uygulama birliğinin her zaman sağlanamaması hukuk sisteminin bütüncül işleyişini zorlaştırmaktadır.

3. STRATEJİK HEDEFLER

- Hukuki Öngörülebilirlik ve Güvenlik: Hukuki öngörülebilirliğin geliştirilmesi, tüm şahsiyetler ve kurumlar için hukukun eşit, tarafsız ve tahmin edilebilir şekilde uygulanmasını sağlayarak toplumun hukuk sistemine duyduğu güvenin artırılması
- Yargı Bağımsızlığının Tahkimi: Yargı kurumlarının kurumsal ve tarafsız yapısını güçlendirecek yapısal reformları gerçekleştirmek.
- Modernizasyon ve Uzmanlaşma: UYAP vb. dijital yargı araçlarının (siber güvenliğini sağlayarak) etkinliğini artırmak, yargı süreçlerinde hız, kalite ve verimliliği artırmak, ihtisas mahkemelerini yaygınlaştırmak ve alternatif çözüm yöntemlerini (arabuluculuk, ve tahkim) güçlendirmek.
- Hukuk Kültürünün Yaygınlaştırılması: Toplumun her kesiminde güçlü bir hukuk devleti bilinci oluşturmak, temel hak ve özgürlüklerin korunmasına yönelik standartların yükseltilmesi.

4. POLİTİKA ÖNERİLERİ

4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler

- Kapasite Artırımı: Yargılamaların kalitesi arttırılmalı ve yargılama sürelerini kısaltacak tedbirler daha etkili uygulanmalı; basit uyuşmazlıklar için hızlandırılmış yargılama usulleri geliştirilmelidir.
- Dijital Altyapı ve Şeffaflık: UYAP ve benzeri dijital yargı uygulamalarının mevcut altyapısı geliştirilerek daha etkin kullanımı sağlanmalı; yargı süreçlerine ilişkin performans ve istatistik verileri düzenli olarak kamuoyuyla paylaşılmalıdır.
- Alternatif Çözümler: Arabuluculuk ve uzlaştırma mekanizmaları geliştirilerek daha etkin uygulanması sağlanmalı; İstanbul'da *İslam İşbirliği Teşkilatı Üye Ülkeleri Tahkim Merkezi* faaliyete geçirilmelidir.
- Önceliklendirme: Hukuktaki kronik sorunlu alanlar hızlıca belirlenip önem sırasına göre acil eylem planları oluşturulmalı; yapay zeka ve bilişim/dijital hukuk teknolojileri konusunda uzmanlık programları oluşturulmalıdır.

4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler

- Liyakat Reformu: Atama sistemleri tamamen şeffaf ve denetlenebilir kriterlere bağlanmalıdır.

- **Hukuk Eğitimi:** Hukuk fakültelerindeki eğitim kalitesi yükseltilmeli, uygulamalı eğitim oranı artırılmalı, mesleğe giriş süreçlerinde ve yeterlilik sınavlarında kalite standartları artırılmalı; hukuk devleti ve anayasal vatandaşlık bilinci, eğitimin ilk kademesinden itibaren verilmelidir.
- **Yargı Bağımsızlığı ve Tarafsızlığının Objektif Ölçütler Temelinde İzlenmesi:** Yargı bağımsızlığı ve güvenliği için geri bildirim alan bir ölçüm ve değerlendirme sistemi kurulmalıdır.
- **Ahlaki Denetim:** Kamu yönetiminde ve yargıda ahlaki denetim mekanizmaları etkinleştirilerek hesap verebilirlik artırılmalıdır.
- **Yeni ve Sivil bir Anayasa:** Askeri darbe mahsülü olan anayasa yerine, milli ve manevi değerleri önceleyen, toplumsal sözleşme niteliğinde yeni ve sivil niteliği öne çıkan anayasa hazırlanmalıdır.

4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler

- **Hukuk Devleti Kültürünün Güçlendirilmesi:** Vatandaşlık ve hukuk okuryazarlığı eğitimleri yaygınlaştırılmalı; yargıya olan güvenin en üst seviyeye çıkarıldığı, hukukun üstünlüğünün bir yaşam kültürü haline geldiği “Milli Hukuk Sistemi” kalıcı hale getirilmelidir.
- **Kurumsal Bağımsızlığın Güçlendirilmesi:** Hakim ve savcıların atanma, terfi ve disiplin süreçlerinde liyakat ve kurumsal bağımsızlığı önceleyen modeller geliştirilmelidir.
- **Sürdürülebilir Adaletin İnşası:** Hızlı, öngörülebilir, hesap verebilir, ekonomik gelişmeyi destekleyen ve uluslararası yatırımlar için güvenli liman teşkil eden bir yargı sistemi tüm kurumlarıyla yerleşmelidir.
- **Uluslararası İslam İnsan Hakları Mahkemesi:** Aynı dinin ve medeniyetin mensupları olan Müslüman toplumlar İslam’ı dikkate alan uluslararası bir hukuk kurumu kurmalıdır.

15) SAĞLIK SANAYİMİZİN GELECEĞİ DOSYASI

1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM

Bu dosyanın amacı, Türkiye’de sağlık sanayi alanının mevcut durumunu bütüncül bir çerçevede değerlendirmek, sektörün karşı karşıya olduğu yapısal sorunları ortaya koymak ve sürdürülebilir, rekabetçi ve yerli üretim odaklı bir sağlık sanayi ekosistemi için politika önerileri geliştirmektir.

Türkiye’nin sağlık alanındaki gelecek tasavvuru, yalnızca hastalıkların tedavisine odaklanan bir sistem yerine, insanı merkeze alan, koruyucu ve bütüncül bir sağlık anlayışı ile sadece insanın bedeninin sağlık bulması için değil aynı zaman da ruhunun da şifa bulması üzerine kendi medeniyet değerlerimize uygun bir şekilde inşa edilmelidir. Ayrıca adalet ilkesi çerçevesinde, sağlık hizmetlerine erişimde fırsat eşitliğini sağlayarak tüm toplum kesimlerinin nitelikli hizmete ulaşması güvence altına alınmalıdır.

Uzun vadede Türkiye’nin sağlık alanındaki hedefi, tam anlamıyla koruyucu, bilimsel veri temelli, teknoloji ile uyumlu ve geleneksel sağlık kültürümüze uyumlu bir sağlık ekosisteminin kalıcı hale getirilmesi olmalıdır. Bu doğrultuda, sağlıklı doğal gıda üretimini ve buna bağlı olarak sağlıklı beslenmeyi temel alan, obezite ve kronik hastalıkların toplum genelinde belirgin şekilde azaldığı, hareketliliğin ve sağlıklı yaşam kültürünün davranışsal düzeyde toplumda yerleştiği bir yapı oluşturulmalıdır. Türkiye, sahip olduğu biyolojik zenginlik ve bilimsel kapasiteyi kullanarak doğal ürünler, fonksiyonel gıdalar ve nanoformülasyon teknolojilerinde küresel ölçekte üretim ve ihracat yapan öncü ülkelerden biri haline gelmelidir. Aynı zamanda yapay zeka ve veri bilimi destekli kişiselleştirilmiş sağlık ve beslenme sistemleri yaygınlaştırılarak, insanlarda hastalık riski oluşmadan ve dolayısı ile sağlık hizmetlerine yönelik aşırı yükler oluşmadan süreç aktif bir şekilde yönetilmelidir.

Bu yönde yapılan çalışmalar ile birlikte, dünyada hızla gelişen sağlık sanayisine paralel olarak ülkemizde; üniversite-sanayi iş birliklerinin güçlü olduğu, yüksek katma değerli sağlık teknolojilerinin geliştirildiği ve sürdürülebilir ekonomik çıktılarının oluştuğu, yapay zeka, veri bilimi ve nano-teknoloji gibi ileri teknolojilerle uyumlu bir sağlık ekosistemi de oluşturulmalıdır. Böylece Türkiye, yalnızca hastalıkları tedavi eden değil, sağlıklı toplum inşa eden ve sağlık teknolojilerinde küresel ölçekte söz sahibi olan bir ülke konumuna ulaşmalıdır.

Dosyamızın ana konusu olan sağlık sanayi; ilaç, tıbbi cihaz ve sağlık teknolojilerini kapsayan stratejik bir alan olup, hem sağlık hizmetlerinin sürdürülebilirliği hem de ekonomik kalkınma açısından kritik öneme sahiptir. Bu nedenle sektör, yalnızca üretim boyutuyla değil; Ar-Ge, regülasyon, finansman ve insan kaynağı boyutlarıyla birlikte ele alınmalıdır.

Bu çerçevede dosya, sağlık sanayimizin mevcut yapısının analizine dayanarak kısa, orta ve uzun vadeli somut ve uygulanabilir politika önerilerini sistematik bir şekilde ortaya koymayı amaçlamaktadır.

2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER

Türkiye’de sağlık sanayi son yıllarda belirli bir gelişim göstermiş olmakla birlikte, özellikle ilaç ve tıbbi cihaz sektörlerinde dışa bağımlılık ve yapısal sorunlar devam etmektedir. Üretim kapasitesinin artmasına rağmen yüksek teknolojlili ürünlerde yeterli yerli üretim sağlanamamakta, Ar-Ge faaliyetleri ekonomik değere dönüşmekte zorlanmakta ve düzenleyici süreçler sektörün gelişimini sınırlayan unsurlar arasında yer almaktadır.

Bu çerçevede öne çıkan temel riskler şunlardır:

- İlaç ve tıbbi cihaz sektöründe ithalata dayalı yapının devam etmesi, yerli üretimin gelişimini sınırlamakta ve sektörün dış şoklara karşı kırılganlığını artırmaktadır.
- Yüksek teknolojlili ürünlerde üretim kapasitesinin sınırlı olması, katma değerli üretime geçişi zorlaştırmakta ve küresel rekabet gücünü zayıflatmaktadır.
- Ar-Ge faaliyetlerinin artmasına rağmen bu faaliyetlerin ticarileştirilmesinde yaşanan sorunlar, üretilen bilginin ekonomik değere dönüşmesini engellemektedir.
- Ruhsatlandırma süreçlerinin uzun ve karmaşık olması, yeni ürünlerin pazara giriş süresini uzatarak yatırım ortamını olumsuz etkilemektedir.
- Fiyatlandırma ve geri ödeme mekanizmalarının mevcut yapısı, üretim ve yatırım süreçleri üzerinde baskı oluşturarak sektörün gelişimini sınırlamaktadır.
- Nitelikli insan kaynağı eksikliği, özellikle ileri teknoloji alanlarında üretim ve Ar-Ge kapasitesinin gelişimini yavaşlatmaktadır.
- Üniversite-sanayi işbirliğinin yeterince gelişmemiş olması, bilgi üretimi ile üretim süreçleri arasındaki bağın zayıf kalmasına neden olmaktadır.
- Yerli üretimde ölçek ekonomisinin sağlanamaması, maliyetlerin yüksek kalmasına ve uluslararası rekabet gücünün sınırlı olmasına yol açmaktadır.
- Sağlık veri altyapısının ve dijital sistemlerin yetersizliği, teknoloji geliştirme ve veri temelli üretim süreçlerini olumsuz etkilemektedir.

3. STRATEJİK HEDEFLER

Sağlık sanayinin sürdürülebilir ve rekabetçi bir yapıya kavuşturulabilmesi için üretim, teknoloji, insan kaynağı ve kurumsal kapasiteyi birlikte geliştiren çok boyutlu bir dönüşüm gerekmektedir.

Bu çerçevede stratejik hedefler şunlardır:

- Yerli üretim kapasitesinin artırılması ve ithalata bağımlılığın azaltılması
- Yüksek katma değerli ürün üretimine geçişin sağlanması
- Ar-Ge ve yenilenme kapasitesinin güçlendirilmesi
- Üniversite-sanayi işbirliğinin geliştirilmesi
- Ruhsatlandırma süreçlerinin iyileştirilmesi
- Fiyatlandırma ve geri ödeme sistemlerinin üretimi destekleyecek şekilde yeniden düzenlenmesi
- Nitelikli insan kaynağının artırılması
- Sağlık teknolojilerinde dijital dönüşümün sağlanması
- Küresel rekabet gücünün artırılması

4. POLİTİKA ÖNERİLERİ

4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Mevcut sistemdeki aksaklıkları gidererek üretim ve erişim süreçlerini hızlandırmak

- Ruhsatlandırma süreçleri sadeleştirilmeli ve hızlandırılmalı, başvuru ve değerlendirme mekanizmaları daha şeffaf ve öngörülebilir hale getirilmelidir.
- Fiyatlandırma ve geri ödeme mekanizmaları gözden geçirilerek, üretim ve yatırım süreçlerini destekleyen bir yapıya kavuşturulmalıdır.
- Kritik ilaç ve tıbbi cihazlarda yerli üretim kapasitesi artırılmalı, kamu alımları yoluyla yerli üreticilere öncelik verilerek üretim ölçeği büyütülmelidir.
- Ar-Ge destek mekanizmaları daha etkin ve sonuç odaklı hale getirilmeli, sağlık veri altyapısının güçlendirilmesine yönelik çalışmalar başlatılmalıdır.
- Sağlık sektörünün ihtiyaçlarını karşılayabilecek organize sanayi bölgesi bir an önce hayata geçirilmelidir.

4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Sağlık sanayinde yapısal dönüşümü sağlayarak sürdürülebilir üretim ve yenilenme kapasitesi oluşturmak

- Sağlık sanayinin bütüncül bir şekilde yönetilmesi amacıyla, bakanlıklarla ilişkili özerk ve stratejik karar alma yetkisine sahip bir Sağlık Endüstrileri Başkanlığı kurulmalıdır. Bu yapı; fiyatlandırma, geri ödeme, kamu alımları ve üretim politikalarını eşgüdüm içerisinde yönetecek merkezi bir otorite olarak konumlandırılmalıdır.
- Sağlık sanayinde Ar-Ge, üretim ve ticarileştirme süreçlerini sürdürülebilir şekilde desteklemek amacıyla Sağlık Sanayi Destekleme Fonu kurulmalıdır. Bu fon aracılığıyla dağıtık teşvik yapısı sadeleştirilmeli ve kaynakların etkin kullanımı sağlanmalıdır.
- Biyoteknoloji ve ilaç üretim altyapıları güçlendirilmeli, tıbbi cihaz üretiminde yerlileşme artırılmalı ve üretim süreçlerinde teknoloji kullanımı yaygınlaştırılmalıdır.
- Üniversite-sanayi işbirliği mekanizmaları güçlendirilmeli, nitelikli insan kaynağı yetiştirilmesine yönelik programlar yaygınlaştırılmalı ve klinik araştırma kapasitesi artırılmalıdır.

4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Sağlık sanayinde sürdürülebilir, yüksek teknoloji üretimine dayalı ve küresel rekabet gücüne sahip bir yapı oluşturmak

- Yüksek katma değerli ve ileri teknoloji sağlık ürünlerinin yerli üretimi sağlanmalı, biyoteknoloji ve ileri tedavi alanlarında uzmanlaşma geliştirilmelidir.
- Ar-Ge ve yenilenme ekosistemi güçlendirilerek, bilgi üretiminin ekonomik değere dönüşmesi sağlanmalıdır.
- Sağlık sanayi ihracatı artırılmalı, uluslararası pazarlarda rekabet edebilecek marka ve ürünler geliştirilmelidir.
- Dijital ve yapay zekâ temelli sağlık teknolojileri geliştirilerek sektörün teknolojik kapasitesi artırılmalıdır.

16) SAĞLIK OKURYAZARLIĞI DOSYASI

1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM

Bu dosyanın amacı, Türkiye’de sağlık okuryazarlığı düzeyinin mevcut durumunu ortaya koymak, bu alanda karşılaşılan temel sorunları tespit etmek ve kişilerin sağlık bilgisine erişim, anlama ve kullanma becerilerini geliştirmeye yönelik politika önerileri oluşturmaktır.

Sağlık okuryazarlığı; kişilerin sağlıkla ilgili bilgiye ulaşma, bu bilgiyi doğru şekilde değerlendirme ve günlük yaşamda uygulayabilme kapasitesini ifade etmektedir. Bu kapasitenin yetersiz olması, hem kişisel sağlık sonuçlarını hem de sağlık sisteminin etkinliğini doğrudan etkilemektedir.

Bu çerçevede dosya, sağlık hizmetlerinin kullanımı, bilgiye erişim, eğitim, iletişim ve toplumsal farkındalık boyutlarını birlikte ele almakta, kısa, orta ve uzun vadeli politika önerilerini sistematik bir şekilde ortaya koymayı amaçlamaktadır.

2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER

Türkiye’de sağlık okuryazarlığı düzeyi, fertlerin sağlık hizmetlerinden etkin şekilde yararlanabilmesi ve doğru sağlık davranışları geliştirebilmesi açısından önemli eksiklikler barındırmaktadır. Sağlık bilgisinin doğru anlaşılması ve uygulanamaması, sağlık sisteminin verimli kullanılmasını engellemekte ve hizmet sunumunda çeşitli aksaklıklara neden olmaktadır.

Bu çerçevede öne çıkan temel riskler şunlardır:

- Toplumun sağlık bilgisine erişim ve bu bilgiyi anlama düzeylerinin yetersiz olması, doğru sağlık kararlarının alınmasını zorlaştırmakta ve tedavi süreçlerini olumsuz etkilemektedir.
- Sağlıkla ilgili bilgilerin doğru değerlendirilmemesi ve yanlış bilgilerin yaygınlaşması, toplumların hatalı sağlık uygulamalarına yönelmesine neden olmaktadır.
- Sağlık hizmetlerinin gereksiz veya yanlış kullanımı, sağlık sisteminde yoğunluğa ve kaynakların verimsiz kullanımına yol açmaktadır.
- Sağlık çalışanları ile vatandaşlar arasındaki iletişim sorunları, tedavi süreçlerinde uyumsuzluklara ve hizmet kalitesinin düşmesine neden olmaktadır.
- Koruyucu sağlık hizmetlerine ilişkin bilgi ve farkındalık eksikliği, hastalıkların önlenabilir olmasına rağmen geç müdahalelere neden olmaktadır.
- Afet ve kriz durumlarında sağlık bilgisine ilişkin eksiklikler, yanlış davranışların yaygınlaşmasına ve risklerin artmasına yol açmaktadır.
- Kronik hastalıkların yönetiminde toplumun bilgi ve bilinç düzeyinin yetersiz olması, tedavi süreçlerinin etkinliğini azaltmakta ve sağlık maliyetlerini artırmaktadır.
- Sağlık hizmetlerine erişimde bilgi temelli eşitsizlikler, toplumun farklı kesimleri arasında sağlık sonuçlarında farklılıklar oluşmasına neden olmaktadır.
- Toplumun Aile Hekimliği’ne başvurmadan arzu ettiği zaman sağlık kurumlarına erişimi iş yükünü gereksiz yere artırdığı için poliklinik hizmetlerinde kademe uygulaması yaygınlaştırılmalı, acil durumlar dışında katkı payı alınmalıdır.

3. STRATEJİK HEDEFLER

Sağlık okuryazarlığının geliştirilmesi, toplumun kişisel sağlık bilincini artıracak ve etkin kararlar almasını sağlayarak hem kişisel sağlık düzeyini hem de sağlık sisteminin etkinliğini artıracaktır.

Bu çerçevede stratejik hedefler şunlardır:

- Sağlık okuryazarlığı düzeyinin toplum genelinde artırılması
- Toplumun sağlık bilgisine erişim, anlama ve değerlendirme becerilerinin geliştirilmesi
- Sağlık hizmetlerinin doğru ve etkin kullanımının sağlanması
- Koruyucu sağlık hizmetleri konusunda farkındalığın artırılması
- Sağlık çalışanları ile vatandaş arasındaki iletişimin güçlendirilmesi
- Afet ve kriz durumlarında sağlık bilincinin artırılması
- Eğitim süreçlerinde sağlık okuryazarlığının yaygınlaştırılması
- Toplumsal sağlık farkındalığının geliştirilmesi

4. POLİTİKA ÖNERİLERİ

4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Sağlık okuryazarlığı eksikliğinden kaynaklanan temel sorunları azaltmak ve toplumun doğru bilgiye erişimini hızla artırmak

- Sağlık okuryazarlığına yönelik farkındalık çalışmalarının artırılması ve toplumun doğru sağlık bilgisine erişiminin kolaylaştırılması sağlanmalıdır.
- Sağlık hizmeti sunulan ortamlarda kişilerin anlayabileceği sade ve açık bir iletişim dili kullanılmalı, bilgilendirme süreçleri güçlendirilmelidir.
- Sağlıkla ilgili yanlış bilgilerin yayılmasını önlemeye yönelik bilgilendirme ve yönlendirme mekanizmaları oluşturulmalıdır.
- Birinci basamak sağlık hizmetlerinde toplumun bilgilendirilmesine yönelik uygulamalar yaygınlaştırılmalıdır.
- Afet ve kriz durumlarında temel sağlık bilgilerine erişimi kolaylaştıracak bilgilendirme faaliyetleri artırılmalıdır.

4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Sağlık okuryazarlığını sistematik hale getirerek eğitim ve sağlık hizmetleriyle bütünleşik bir yapı oluşturmak

- Eğitim süreçlerinde sağlık okuryazarlığına yer verilerek şahısların erken yaşlardan itibaren sağlık bilinci kazanması sağlanmalıdır.
- Sağlık okuryazarlığını geliştirmeye yönelik kurumlar arası işbirliği güçlendirilmelidir.
- Toplumun doğru sağlık bilgisine erişimini kolaylaştıracak dijital platformlar oluşturulmalıdır.
- Toplum temelli sağlık eğitim programları yaygınlaştırılmalıdır.
- Sağlık çalışanlarının iletişim becerilerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Sağlık okuryazarlığını toplumsal bir kültür haline getirerek sürdürülebilir ve bilinçli bir sağlık sistemi oluşturmak

- Sağlık okuryazarlığını kapsayan ulusal politika ve stratejiler oluşturulmalıdır.
- Sağlık bilgisine erişim ve kullanım süreçlerini destekleyen dijital sistemler yaygınlaştırılmalıdır.
- Koruyucu sağlık yaklaşımı toplum genelinde yaygınlaştırılmalıdır.
- Sağlık okuryazarlığı toplumun tüm kesimlerine ulaşacak şekilde yaygınlaştırılmalıdır.
- Sağlıklı yaşam bilincinin toplum genelinde yerleşmesi sağlanmalıdır.

17) YAPAY ZEKA VE İNSANLIĞIN GELECEĞİ DOSYASI

1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM

Bu dosya, yapay zekâ teknolojilerinin insanlık üzerindeki etkilerini çok boyutlu bir perspektifle değerlendirmek, mevcut durumda ortaya çıkan fırsat ve tehditleri analiz etmek ve bu doğrultuda insan merkezli, değer temelli ve sürdürülebilir politika önerileri geliştirmek amacıyla hazırlanmıştır.

Yapay zekâ; düşünme, öğrenme, muhakeme etme, karar verme ve yorumlama gibi insana ait bilişsel süreçlerin teknik sistemler tarafından taklit edilmesini esas alan bir teknoloji alanıdır. Günümüzde sağlık, eğitim, üretim, güvenlik, şehir yönetimi, veri işleme, hukuk, finans ve savunma gibi hemen her alanda etkisini artıran yapay zekâ, yalnızca teknolojik değil; aynı zamanda felsefi, ahlaki, sosyolojik, hukuki ve stratejik sonuçlar doğuran bir dönüşüm alanı haline gelmiştir.

İnsanlığı hızla etkisi altına alan yapay zeka gibi ürünleri olan teknolojiye günümüzde sırt dönmek ya da potansiyel tehlikelerini gerekçe göstererek onu tümüyle yasaklamak, ilk emri “oku” olan bir teolojik gelenekten beslenen bizler açısından makul bir yöntem değildir. “Ahlaki bilgi rahmet, ahlaktan arındırılmış bilgi vahşet üretir.” bilinciyle kaynağını derin bir tarihsel mirastan alan kadim değerlerimiz doğrultusunda teknolojiye yön vermek zorundayız. İhtiyacımız olan asıl şey, bizi durmaksızın nesneleştiren her türlü ilişki biçiminden sıyrılarak bu dünyanın gerçek öznesi olduğumuzu yeniden hatırlamak ve kendimizden başlayarak tüm varlığa bu nazarla bakabilmektir. Çok çeşitli, sorunlu ve bilgi güvenliği henüz test edilmemiş enformasyonun dolaşıma sokulduğu bir siber evrende, şahısları sapmalardan ve dezenformasyona dayalı hatalardan koruyarak sahipsiz inancı olabildiğince ikrar etmenin nesnel imkânını teminat altına almak gerekir. Aynı zamanda hakikati arayan insan, onu kuşatan teknolojik kölelikten özgür bir bilinç düzeyine taşınmalıdır. Zira günümüz yapay zeka dünyası, açık ya da örtük biçimde işleyen bir otorite cangılına dönüşmüş durumdadır. Siber âlem için sıklıkla dile getirilen “otoritesiz, serbest bir dünya” vaadinin, tehlikeli bir illüzyondan ibaret olduğu görülmelidir.

Bu çerçevede dosya; yapay zekânın kavramsal ve felsefi boyutunu, teknik ve mühendislik altyapısını, savunma ve ulusal güvenlik alanındaki etkilerini, eğitim ve istihdam üzerindeki sonuçlarını, yönetim ve verimlilik boyutunu, veri yönetimi meselelerini ve ahlaki-hukuki-toplumsal yansımalarını birlikte ele alan bütüncül bir yaklaşımı esas almaktadır.

2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER

Yapay zekâ teknolojileri son yıllarda çok hızlı gelişmekte ve küresel ölçekte büyük bir dönüşüm meydana getirmektedir. Bu gelişim, insanlık için önemli fırsatlar sunduğu gibi, aynı zamanda ciddi tehdit ve belirsizlikler de oluşturmaktadır.

Ülkemizde yapay zeka alanında stratejik bağımsızlığı sağlayacak yerli ve milli yapay zekâ çalışmaları geliştirilmeye çalışılmaktadır. Yapay zekâda gerçek bağımsızlık, büyük dil modeli ile bu modeli çalıştıran GPU/ekran kartı altyapısı üzerinde egemenlik kurmakla mümkündür.

Türkiye’de güçlü, yerli ve yaygın kullanılabilir büyük dil modeli kapasitesi ile yüksek performanslı GPU üretim altyapısı yeterince gelişmediği sürece, geliştirilen çözümlerin ekranı ve arayüzü yerli görünse bile, sistemi besleyen “akıl katmanı” ve hesaplama gücü dışa bağımlı kalacaktır. Bu nedenle yapay zekâ stratejisi; sadece yazılım geliştirme olarak değil, aynı zamanda dil modeli, veri ve GPU/hesaplama donanımı egemenliği meselesi olarak ele alınmalıdır.

Türkiye açısından en kritik meselelerden biri, ulusal ölçekte güçlü, sürdürülebilir, güncellenebilir ve yaygın kullanıma açılabilen bir yerli büyük dil modeli ekosisteminin yeterli olgunluğa ulaşmasıdır. Bu dil modeli kamu, üniversite ve özel sektör tarafından güvenle kullanılabilmesi, düzenli güncellenmeli, Türkçe hukuk dilinin, kamu dilinin, akademik dilin ve diğer sektör terminolojilerini mahiyetinde bulundurmalıdır. Büyük dil modeli kurumsal hafızayı işler, belge okur, karar destek üretir, eğitim içerikleri hazırlar, kod yazar, mevzuat yorumlar, vatandaş hizmetlerini hızlandırır ve kurumların bilgi üretme biçimini değiştirir. Bu nedenle büyük dil modeli meselesi bilgi egemenliği meselesidir. Yerli büyük dil modeli yeterince güçlü değilse ya da ulusal ölçekte kullanılmıyorsa, kurumlar yabancı modellerin semantik evreni içinde üretim yapar. Bu durum uzun vadede kavramsal bağımsızlığı, veri güvenliğini, karar destek güvenilirliğini ve stratejik bilgi üretimini zayıflatır. Yapay zekâda stratejik bağımsızlığın temel şartlarından biri, Türkçe ve Türkiye bağlamını güçlü biçimde taşıyan, sektörel veriyle beslenen, güvenli ve denetlenebilir yerli büyük dil modeli ekosisteminin kurulmasıdır.

Ülkemizde yapay zeka ekosistemini ulusal ölçekte taşıyacak kadar erişilebilir, ekonomik, sürekli güncellenen ve geniş kullanıcı kitlesine açılmış bir GPU/hesaplama altyapısı hâlâ kritik bir darboğazdır. GPU kapasitesi sınırlı olduğunda üniversiteler, girişimler ve kamu kurumları büyük modelleri eğitmekte, hassas verilerle güvenli ince ayar yapmakta ve kritik yapay zekâ servislerini ülke içinde çalıştırmakta zorlanır. Bu durum yapay zekâ çalışmalarının merkezini yabancı bulut ve altyapı sağlayıcılarına taşınmasına sebebiyet verir. Yerli büyük dil modeli ve yeterli GPU altyapısı olmadan geliştirilen yapay zekâ uygulamaları, yerli arayüze sahip olsa bile model aklı, veri işleme katmanı ve hesaplama gücü bakımından gayri millî bir hüviyet kazanma riski taşır. Bu risk çoğu zaman doğrudan fark edilmez. Çünkü dışa bağımlılık, uygulamanın görünen yüzünde değil, alttaki teknik katmanlarda ortaya çıkar. Kurumlar kendi ihtiyacına göre hazırlanmış bir arayüz kullanabilir; fakat model yabancıysa, veri yabancı bulutta işleniyorsa ve hesaplama yabancı GPU merkezlerinde yapılıyorsa, sistemin stratejik aklı dışarıdadır.

Bu çerçevede öne çıkan temel riskler şunlardır:

- Yapay zekânın insan benzeri kavramlarla tanımlanması, insan ile makine arasındaki ayrımın bulanıklaşmasına ve insanın ontolojik konumunun tartışmalı hale gelmesine yol açmaktadır.
- Zekâ, akıl, bilinç, öğrenme ve yorumlama gibi kavramların makine ile ilişkilendirilmesi, felsefi ve epistemolojik düzeyde yeni tartışmalar ve kırılmalar doğurmaktadır.
- Yapay zekâ sistemlerinin özerklik düzeyinin artması, insan kontrolü ile makine kararları arasındaki dengenin zayıflamasına neden olabilecek riskler barındırmaktadır.
- Kişisel, kurumsal ve kamusal verilerin büyük ölçekli işlenmesi, veri güvenliği, gizlilik ve mahremiyet alanlarında ciddi tehditler doğurmaktadır.

- Yapay zekâ destekli sistemlerin algı yönetimi, toplumsal yönlendirme ve dezenformasyon amacıyla kullanılabilmesi, toplumların sürüleştirilmesi ve manipülasyona açık hale gelmesi riskini artırmaktadır.
- İş gücü piyasalarında yapay zekâ kaynaklı dönüşüm, bazı mesleklerin ortadan kalkmasına, işsizliğin artmasına ve sosyal eşitsizliklerin derinleşmesine neden olabilecek potansiyeller taşımaktadır.
- Yapay zekâ destekli savunma sistemleri ve tam otonom silahlar, insanlık açısından ahlaki ve stratejik bakımdan ağır sonuçlar doğurabilecek tehditler içermektedir.
- Yapay zekâ alanındaki gelişmelerin belirli ülkeler ve büyük teknoloji şirketleri elinde yoğunlaşması, küresel güç dengesizliğini daha da artırmaktadır.
- Ülkemizde güçlü, yerli ve yaygın kullanılabilir büyük dil modeli kapasitesi ile yüksek performanslı GPU üretim altyapısı yeterince gelişmediğinden bu alanda stratejik bağımsızlığı riskli hale getirmektedir.
- Transhümanizm ve posthümanizm gibi yaklaşımlar üzerinden insan doğasının dönüştürülmesi, insanın araçsallaştırılması ve nesneleştirilmesi riski doğmaktadır.
- Eğitim, hukuk ve yönetim sistemlerinin bu hızlı dönüşüme yeterince hazırlıklı olmaması, yapay zekâ çağında kurumsal kırılganlıkları artırmaktadır.

3. STRATEJİK HEDEFLER

Yapay zekâ alanındaki gelişmelerin insanlık yararına yönetilebilmesi için teknik ilerlemeyi insan haysiyeti, toplumsal adalet ve ahlaki sorumlulukla dengeleyen bir stratejik yaklaşım gerekmektedir.

Bu çerçevede stratejik hedefler şunlardır:

- Yapay zekâ alanında ulusal kapasitenin ve stratejik bağımsızlığın güçlendirilmesi amacı ile ulusal büyük dil modeli, veri ve GPU/hesaplama donanımı alt yapısının güçlendirilmesi
- Finansal teknolojiler, akıllı sağlık tanı sistemleri, otonom ulaşım ve tarım teknolojileri gibi sektörel yapay zeka girişimlerinin oluşturulması
- Yapay zekâ teknolojilerinin insan haysiyetini ve toplumsal değerleri koruyacak şekilde yönlendirilmesi
- Ahlaki, hukuki ve kurumsal çerçevenin güçlendirilmesi
- Veri güvenliği ve mahremiyetin korunması
- Eğitim sisteminin yapay zekâ çağının ihtiyaçlarına göre dönüştürülmesi
- İstihdam ve ekonomik dönüşüm süreçlerinin sosyal adalet ekseninde yönetilmesi
- Yapay zekânın kamu yararına kullanımının yaygınlaştırılması
- Ulusal güvenlik alanında yapay zekâ kapasitesinin geliştirilmesi
- Küresel düzeyde adil ve insan merkezli bir yapay zekâ yönetişimine katkı sunulması
- Medeniyet perspektifine dayalı, insan merkezli bir teknoloji anlayışının geliştirilmesi

4. POLİTİKA ÖNERİLERİ

4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Yapay zekâ alanında ortaya çıkan acil riskleri kontrol altına almak, hukuki ve ahlaki boşlukları azaltmak ve ortaya çıkan yeni fırsatları değerlendirmek, toplumsal farkındalığı hızla artırmak.

- Yapay zekâ kullanımına ilişkin temel hukuki çerçeve hızla oluşturulmalı ve özellikle veri güvenliği, kişisel verilerin korunması ve sorumluluk alanları netleştirilmelidir.
- Yapay zekâ uygulamalarında ahlaki ilkeler belirlenmeli; kamu kurumları, özel sektör ve akademi için ortak asgari standartlar oluşturulmalıdır.
- Kişisel, kurumsal ve kamusal verilerin işlenmesine ilişkin güvenlik ve denetim mekanizmaları güçlendirilmelidir. Kamu ve stratejik sektör verilerinin güvenli, izinli, denetlenebilir ve anonimleştirilmiş biçimde yapay zekâ eğitiminde kullanılabilme imkanları oluşturulmalıdır.
- Yapay zekâ destekli bilgi yanlışlığı ve kirliliği ile algı yönetimi faaliyetlerine karşı önleyici ve denetleyici mekanizmalar kurulmalıdır.
- Toplum genelinde yapay zekâ farkındalığını artıracak bilgilendirme ve bilinçlendirme programları başlatılmalıdır.
- Araştırma, uygulama, veri erişimi ve ürün geliştirme faaliyetlerini birlikte yürütecek Üniversite-Sanayi-Kamu Yapay Zekâ Konsorsiyumu şeklinde kalıcı bir yapı kurulmalıdır. Bu yapı aracılığı ile büyük dil modelleri için "Milli Türkçe Veri Seti" havuzu oluşturulmalıdır.
- Yapay zeka alanında yapılan araştırma ve geliştirme çalışmalarına yapılan teşvikler artırılmalıdır.
- Eğitim kurumlarında yapay zekâ okuryazarlığına yönelik içerikler yaygınlaştırılmalıdır.
- Kamuda ve kritik sektörlerde kullanılan yapay zekâ uygulamaları envanterlenmeli ve risk düzeylerine göre izleme sistemi kurulmalıdır.

4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Yapay zekânın eğitim, ekonomi, kamu yönetimi ve üretim alanlarındaki etkilerini sistematik biçimde yönetmek ve ulusal kapasiteyi güçlendirmek.

- Yapay zekâ alanında nitelikli insan kaynağı yetiştirilmesine yönelik eğitim programları, uzmanlık alanları ve mesleki dönüşüm modelleri geliştirilmelidir. GPU programlama, veri mühendisliği, model eğitimi, MLOps, yapay zekâ güvenliği ve doğal dil işleme alanlarında insan kaynağı geliştirilmelidir.
- Eğitim sistemi, yapay zekâ çağının gerektirdiği bilgi, beceri ve yetkinlikleri kazandıracak şekilde yeniden yapılandırılmalıdır.
- Mesleklerin dönüşümü dikkate alınarak yeni istihdam politikaları, yeniden beceri kazandırma programları ve geçiş mekanizmaları oluşturulmalıdır.
- Kamu kurumlarının ve özel sektörün dijital dönüşüm süreçleri yapay zekâ tabanlı verimlilik ve kalite anlayışıyla desteklenmelidir.
- Yerli ve milli yapay zekâ teknolojilerinin geliştirilmesine yönelik Ar-Ge, girişimcilik ve yenilikçilik ekosistemi güçlendirilmelidir.
- Büyük veri altyapıları, veri etiketleme kapasitesi ve veri yönetim sistemleri geliştirilerek yapay zekâ uygulamalarının nitelikli veriyle beslenmesi sağlanmalıdır.
- Yapay zekâ alanında üniversite, kamu, özel sektör ve sivil toplum iş birliğini artıracak kurumsal modeller oluşturulmalıdır.
- Savunma, güvenlik, sağlık, eğitim ve üretim gibi stratejik alanlarda yapay zekâ kullanımına yönelik ulusal öncelikler belirlenmelidir.
- Yapay zekayı tüm boyutlarıyla inceleyen, araştıran, gelecek vizyonu oluşturan, topluma tüm boyutlarında rehberlik yapan enstitüler kurulmalıdır. Bu enstitülerde siber güvenlik sistemlerine, uydularının veri işlemelerine ve biyoteknoloji alanındaki ilaç keşif süreçlerine yapay zeka algoritmalarının entegrasyonunu sağlayan disiplinler arası ortak laboratuvarlar kurulmalıdır.

4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: İnsan merkezli, ahlak temelli, stratejik bağımsızlığa sahip ve İslam'ın medeniyet perspektifiyle şekillendirilen sürdürülebilir bir yapay zekâ ekosistemi kurmak.

- Yapay zekâ alanında güçlü, kalıcı ve bağımsız kurumsal yapılar oluşturularak ulusal yapay zekâ yönetim modeli kurulmalıdır.
- GPU bağımlılığını azaltacak uzun vadeli çip tasarımı ve kritik donanım tedarik stratejileri hazırlanmalıdır. Klasik GPU mimarilerinin ötesine geçerek kuantum yapay zeka algoritmaları ve nöromorfik (beyin yapısını taklit eden) çip tasarımlarına yönelik projeler geliştirilmelidir.
- Yapay zekâ politikaları ulusal güvenlik, kalkınma, eğitim, hukuk ve toplumsal yapı ile uyumlu bir biçimde uzun vadeli stratejik plana bağlanmalıdır.
- İnsan–makine ilişkisini, insan haysiyetini ve ahlaki sınırları koruyan ahlak ve felsefi çerçeve derinleştirilmelidir.
- Yapay zekâ alanında küresel rekabette güçlü ve bağımsız bir konum elde etmek için yerli teknoloji üretim kapasitesi kalıcı biçimde artırılmalıdır.
- Yapay zekânın insanlığın hayrına kullanılmasını esas alan uluslararası iş birlikleri ve norm üretim süreçlerinde aktif rol alınmalıdır.
- Transhümanizm ve benzeri akımların doğurabileceği ontolojik ve toplumsal risklere karşı insan kimliğini, aileyi, toplumsal ahlakı ve İslam'ın medeniyet değerlerini koruyan stratejiler geliştirilmelidir.
- Yapay zekâ destekli sistemlerin insan kontrolü dışında otonom tehdit üretmesini engelleyecek ulusal ve uluslararası koruma mekanizmaları oluşturulmalıdır.

18) İLERİ TEKNOLOJİLER VE SANAYİ DOSYASI

1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM

Bu dosya, Türkiye'nin ileri teknolojiler ve sanayi alanındaki mevcut durumunu bütüncül bir perspektifle değerlendirmek, küresel rekabet koşulları içerisinde ülkenin konumunu analiz etmek ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda güçlü bir sanayi ve teknoloji ekosistemi oluşturulmasına yönelik stratejik politika önerileri geliştirmek amacıyla hazırlanmıştır.

Günümüz dünyasında ekonomik güç, yalnızca doğal kaynaklara sahip olmakla değil; bilgi üretme, bu bilgiyi teknolojiye dönüştürme ve yüksek katma değerli ürünler ortaya koyma kapasitesiyle belirlenmektedir. Bu bağlamda sanayi ve teknoloji, yalnızca ekonomik büyümenin değil, aynı zamanda toplumsal refahın, uluslararası rekabet gücünün ve stratejik bağımsızlığın temel unsuru haline gelmiştir.

Türkiye'nin sahip olduğu tarihsel birikim, insan kaynağı ve jeopolitik konum, ileri teknoloji üretimi ve sanayileşme açısından önemli fırsatlar sunmaktadır. Ancak bu potansiyelin etkin şekilde değerlendirilebilmesi için bilgi temelli, yenilenme odaklı ve sürdürülebilir bir kalkınma yaklaşımının benimsenmesi gerekmektedir. Bu çerçevede dosya; sanayi yapısı, teknoloji üretimi, Ar-Ge kapasitesi, eğitim sistemi, finansman mekanizmaları ve kurumsal dönüşüm gibi alanları birlikte ele alarak kapsamlı bir analiz sunmaktadır.

2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER

Türkiye'de Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ın başlatmış olduğu ve ülkenin ilk önemli sanayileşme süreci olan "Ağır Sanayi Hamlesi" günümüzde "Milli Teknoloji Hamlesi" olarak daha ileri bir aşamaya geçmiş durumdadır. Ülke yönetiminde sağlanan istikrar, bilimsel araştırma, AR-GE ve yenilikçi üretim alanlarında önemli bir sıçramayı beraberinde getirmiştir. Bu dönemde sanayi üretiminde artış yaşanmış, teknolojik kapasite gelişmiş ve Türkiye farklı bir kulvara girmeye başlamıştır. Bugün Türkiye; otomotiv, beyaz eşya, tekstil, kimya, enerji, yazılım, ulaşım, sağlık teknolojileri, biyoteknoloji, uzay teknolojileri ve savunma sanayisi gibi alanlarda güçlü bir üretim kapasitesine sahiptir. Özellikle savunma sanayisi ve uzay teknolojileri alanında son yıllarda önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. İleri teknoloji ürünlerinde ve elektronik devre üretiminde dışa bağımlılıktan kurtulma çabası ve yerleştirme projeleri ön plana çıkmaktadır. Üniversitelerin etkinliklerinin artması, teknokentlerin yaygınlaşması ve AR-GE desteklerinin artmasıyla birlikte nitelikli insan kaynağı da güçlenmiştir. Yenilenebilir enerji yatırımlarında Avrupa'nın önde gelen ülkeleri arasına girilmiş, nükleer enerji alanında da kritik adımlar atılmıştır.

Ayrıca sanayi ve ileri teknoloji üretimini önemli derecede etkileme potansiyeline sahip, 2053 net sıfır emisyon hedefi ülkemizde benimsemiş, yeni iklim kanunu ile yasal çerçeve oluşturulmuş ve Avrupa Birliği standartlarıyla uyumlu ulusal emisyon ticaret sisteminin pilot uygulamasına 2026 yılı itibarıyla başlanmıştır. Bu hususta yapılan düzenlemeler ülkemizin sanayi ve teknoloji üretiminde rekabet gücünü düşürmemeli, ülkemizin sanayi ve teknoloji

gelişimine engel olmamalıdır. Emisyon üretiminde en büyük paya sahip olan emperyalist ülkelerin bu hususta aldıkları sorumluluklar dikkatle izlenmeli ve buna göre ülkemizin sıfır emisyon stratejileri sürekli revize edilmelidir.

Türkiye son yıllarda sanayi ve teknoloji alanında meydana gelen bu olumlu gelişmeler ile makroekonomik istikrar, ihracat artışı ve sanayi üretimi açısından önemli mesafeler kat etmiş olmakla birlikte, ileri teknoloji üretimi, yüksek katma değerli sanayi yapısı, kısıtlı Ar-Ge bütçeleri ve sınırlı teşvikler, tüm ülke sathına yayılamamış güçlü eğitim yapısı, nitelikli mühendis ve teknik eleman açığı, teknoloji girişimleri ve sanayi yatırımları için girişim sermayesi ve finansman kaynaklarının kısıtlı olması gibi konularda yapısal sorunlar devam etmektedir.

Bu çerçevede öne çıkan temel riskler şunlardır:

- Türkiye'nin üretim ve ihracat yapısının halen büyük ölçüde düşük ve orta düşük teknolojiye dayanması, küresel rekabet gücünü sınırlamaktadır.
- Son yıllarda yüksek artış hızına rağmen yüksek teknoloji ürünlerin toplam ihracat içindeki payının oldukça düşük seviyelerde kalması, ekonomik büyümeyi zayıflatmaktadır.
- Ar-Ge faaliyetlerinin yeterince ticarileşememesi, bilgi üretiminin ekonomik değere dönüşmesini engellemektedir.
- İthal girdi bağımlılığının yüksek olması, cari açık ve ekonomik kırılganlık riskini artırmaktadır.
- Ara malı ve sermaye mallarında dışa bağımlılık, sanayi üretiminde sürdürülebilirliği zorlaştırmaktadır.
- Eğitim sisteminin oluşturduğu beşeri sermaye ile sanayinin ihtiyaç duyduğu nitelikli iş gücü arasındaki uyumsuzluk sanayinin nitelikli iş gücü açığını oluşturmaktadır.
- Mühendis ve teknik eleman ücretlerinin özellikle kur oranlarından kaynaklı olarak gelişmiş ülkelere göre düşük olması nitelikli iş gücünün göçü ile sonuçlanmaktadır.
- Üniversite-sanayi iş birliğinin yeterince etkin olmaması, akademisyenlerin sanayinin teknolojik sorunlarına odaklanmadan çok yayın yapmaya yönelmeleri bilgi üretimi ile üretim süreçleri arasındaki bağı zayıflatmaktadır.
- Firmaların yüksek risk içeren ileri teknoloji yatırımlarından kaçınması, teknoloji geliştirme kapasitesini sınırlamaktadır.
- Zaten sınırlı olan Ar-Ge desteklerinin etkin de kullanılmaması ve zaman zaman düşük katma değerli projelere yönelmesi, kaynak verimliliğini düşürmektedir.
- Bilgi ekonomisine geçiş sürecinde eğitim, yenilenme, patent üretimi ve dijital altyapı alanlarında yapısal eksiklikler devam etmektedir.
- Küresel rekabet koşullarının giderek sertleşmesi, düşük teknolojiye dayalı üretim yapan ekonomilerin sürdürülebilir büyüme sağlamasını zorlaştırmaktadır.
- Teknoloji girişimleri ve sanayi yatırımları için girişim sermayesi ve finansman kaynaklarının kısıtlı olması milli teknoloji hamlesinin çıktılarını zayıflatmaktadır.
- AB'nin sınırda karbon vergisi uygulaması yüksek emisyonlu üretim yapan sektörlerde ciddi ek maliyetler oluşturarak küresel değer zincirlerinde rekabet gücü ve pazar payı kaybı riski oluşturmaktadır.

3. STRATEJİK HEDEFLER

Türkiye'nin ileri teknolojiler ve sanayi alanında güçlü bir konuma ulaşabilmesi için ekonomik, teknolojik ve kurumsal boyutları birlikte ele alan uzun vadeli bir stratejiye ihtiyaç bulunmaktadır.

Bu çerçevede stratejik hedefler şunlardır:

- Yüksek ve orta yüksek teknolojiye dayalı üretim yapısının güçlendirilmesi
- İhracatın katma değerinin artırılması ve teknoloji yoğun ürünlerin payının yükseltilmesi
- Ar-Ge ve yenilenme kapasitesinin artırılarak ekonomik değere dönüştürülmesi
- İthalata bağımlılığın azaltılması ve yerli üretim kapasitesinin geliştirilmesi
- Üniversite-sanayi iş birliğinin güçlendirilmesi
- Nitelikli insan kaynağının geliştirilmesi ve tersine beyin göçünün sağlanması
- Bilgi ekonomisine geçiş sürecinin hızlandırılması
- Teknolojik üretimin ticarileştirilmesi ve markalaşmanın desteklenmesi
- Dijital ve kurumsal dönüşüm süreçlerinin hızlandırılması
- Küresel rekabet gücünün artırılması
- Girişim sermayesi ve finansman kaynaklarının artırılması
- Sanayinin temiz üretim teknolojilerine geçişini hızlandıracak, yeşil dönüşüm finansmanını oluşturacak kamu-özel sektör işbirliği stratejisinin kurulması

4. POLİTİKA ÖNERİLERİ

4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Mevcut sanayi yapısındaki kırılganlıkları azaltmak, üretim sürekliliğini sağlamak ve ileri teknolojiye geçiş için gerekli temel altyapıyı hızla güçlendirmek

- Ar-Ge ve yenilenme faaliyetlerine yönelik mevcut destek mekanizmalarının daha etkin hale getirilmeli ve kaynakların verimli kullanımı sağlanmalıdır.
- Yerli üretimi destekleyecek ve ithalata bağımlılığı azaltacak acil politika araçları devreye alınmalıdır.
- Sanayi üretiminde kullanılan kritik ara mallar için yerli üretimi teşvik eden düzenlemeler yapılmalıdır.
- Üniversite-sanayi iş birliğinin verimliliğini artıracak uygulamalar hayata geçirilmelidir.
- Nitelikli iş gücü ihtiyacını karşılamaya yönelik eğitim ve sertifikasyon programları oluşturulmalıdır.
- Ar-Ge desteklerinin düşük katma değerli projeler yerine yüksek teknoloji odaklı projelere yönlendirilmesi sağlanmalıdır.
- Sanayide özellikle KOBİ'lerin karbon ayak izini ölçebilmesi için yaygın finansal teşvikler sağlanmalı, emisyon raporlama altyapısı hızla dijitalleştirilmelidir.

4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Sanayi ve akademide gerekli yapısal dönüşümü gerçekleştirerek teknoloji yoğun üretim kapasitesini artırmak ve sürdürülebilir rekabet gücü oluşturmak

- Sanayi üretim yapısı, düşük ve orta düşük teknolojiden orta yüksek ve yüksek teknolojiye geçişi sağlayacak şekilde dönüştürülmelidir.
- Ar-Ge faaliyetlerinin ticarileştirilmesini sağlayacak ekosistem güçlendirilmelidir.
- Eğitim sistemi, teknoloji üretimini destekleyecek, sanayinin nitelikli eleman ihtiyacını karşılayacak şekilde yeniden yapılandırılmalıdır. Yapay zekâ, kuantum bilgisayarlar, genetik ve nanoteknoloji gibi ileri teknolojik konular ilgili müfredatların ana odağı haline getirilmelidir.
- Nitelikli mühendis ve teknik eleman ücretlerinin artmasını sağlayacak mekanizmalar oluşturulmalı ve tersine beyin göçüne yönelik yapılan teşvikler güçlendirilmelidir.

- Üniversitelerin teknik ve mühendislik alanındaki akademisyenlerin daha çok yenilenmeye ve üretime odaklanmalarını sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır. Akademik yayın sarmalı içinde kaybolmuş akademisyenlerin üzerinden uluslararası yayın yapma baskısı hafifletilmeli, akademisyenleri milli projelerle üretime katkı sağlayacak çalışmalara yönlendirecek düzenlemeler atama ve yükseltme kriterlerinde yapılmalıdır.
- Teknoloji geliştirme bölgeleri ve araştırma merkezleri güçlendirilerek nitelikli insan kaynağı bu alanlara yönlendirilmelidir.
- Yüksek teknoloji üretim kapasitesini artırmak amacıyla teknoloji geliştirme bölgeleri tematik hale getirilerek verimlilikleri arttırılmalı, oluşan sektör kümelenmeleri ile firmaların iş birlikleri geliştirilmelidir.
- Yerli ve yabancı yatırımların ileri teknoloji alanlarına yönlendirilmesi için uygun yatırım ortamı oluşturulmalıdır.
- Sanayi ve teknoloji alanında faaliyet gösteren firmaların uzun vadeli stratejik yatırımlara yönelmesi teşvik edilmelidir.
- Ulusal emisyon ticaret sisteminin tüm sektörlerde tam kapasiteyle işletilmesi sağlanarak toplanan karbon fonları, sanayinin temiz üretim teknolojilerine geçişi için teşviklere dönüştürülmelidir.

4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Türkiye’yi bilgi ekonomisine geçmiş, yüksek teknoloji üreten ve küresel rekabette güçlü bir sanayi ekosistemine dönüştürmek

- Türkiye’nin bilgi ekonomisine geçiş süreci tamamlanmalı ve teknoloji üretimi ekonomik yapının temel unsuru haline getirilmelidir.
- Yüksek teknoloji üretimi ve ihracatı, ekonomik büyümenin ana itici gücü haline getirilmelidir.
- Ar-Ge, yenilenme ve tasarım odaklı üretim anlayışı tüm sanayiye yaygınlaştırılmalıdır.
- Eğitim sisteminin ilgili programları, bilim ve teknoloji üretimini merkeze alan bir yapıya dönüştürülmelidir. STEM alanlarında eğitim ve istihdam politikaları güçlendirilmelidir.
- Yerli teknoloji geliştirme kapasitesi artırılarak dışa bağımlılık minimize edilmelidir.
- Sanayi ve teknolojik yatırımları ülke sathına dengeli yayılması ülke güvenliği açısından da stratejik bir önem kazanmıştır. Sanayinin ülkemizin bazı bölgelerine yoğunlaşmasını engelleyecek tedbirler alınmalıdır.
- Türkiye, küresel ölçekte rekabet edebilen bir teknoloji ve sanayi ekosistemine dönüştürülmelidir.
- Nükleer ve yenilenebilir enerji kaynaklarına olan yatırımlar artırılarak enerji tedariği karbonsuzlaştırılmalıdır. Verimlilik ve yenilenebilir enerji tedariği tüm imalat sanayiinin temel prensibi haline getirilerek 2053 net sıfır hedefinin altyapısı oluşturulmalıdır.

1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM

Bu dosyanın amacı, Türkiye’de tarım sektörünün mevcut durumunu bütüncül olarak değerlendirmek, sektörün sorunları ve risklerini ortaya koyarak; sürdürülebilir ve rekabetçi bir tarım sektörüne katkı sağlamak amacıyla politika önerileri geliştirmektir.

Tarım sektörü; önemli bir sektör başlığı olmakla birlikte gıda güvenliği, kırsal kalkınma ve istihdam konularında sürdürülebilirlik açısından stratejik öneme sahiptir. Bununla birlikte iklim değişikliği, tatlı su kaynaklarının azalması, üretim maliyetlerinin artması ve kırsal nüfusun azalması gibi faktörler, tarımın geleceğini doğrudan etkileyen risklerdir.

Bu çerçevede dosya; üretim planlaması, su kullanımı, hayvancılık, kırsal kalkınma, dijitalleşme ve pazarlama süreçlerini birlikte ele alan bütüncül bir yaklaşım benimsemekte ve kısa, orta ve uzun vadeli politika önerilerini sistematik bir şekilde ortaya koymayı amaçlamaktadır.

2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER

Türkiye’de tarım sektörü, iklim ve coğrafi özelliklerimiz nedeniyle üretim kapasitesi ve çeşitliliği açısından güçlü bir potansiyele sahip olmakla birlikte, yapısal sorunlar ve çevresel riskler nedeniyle sürdürülebilirlik açısından önemli kırılganlıklar barındırmaktadır. Tarımsal üretimin tarıma bağlı bir faaliyet olması nedeniyle planlama zorlukları içermesi, kaynak kullanımında verimsizlik ve piyasa dalgalanmaları sektörün istikrarını olumsuz şekilde etkilemektedir.

Bu çerçevede öne çıkan temel riskler şunlardır:

- İklim değişikliği ve kuraklık riskinin artması, tarımsal üretimde verim kayıplarına neden olmakta ve gıda arz güvenliğini tehdit etmektedir.
- Su kaynaklarının verimsiz kullanılması, özellikle sulama süreçlerinde yaşanan kayıplar nedeniyle üretim maliyetlerini artırmakta ve su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımını zorlaştırmaktadır.
- Tarımsal üretim planlamasının zor olması ve planlamadaki aksaklıklar, arz-talep dengesizliklerine ve fiyat dalgalanmalarına yol açmaktadır.
- Kırsal nüfusun azalması ve çiftçi yaş ortalamasının yükselmesi, üretim istikrarı ve sektördeki yeni işgücü girişini zorlaştırmaktadır.
- Girdi maliyetlerinin artması, üreticilerin ekonomik sürdürülebilirliğini olumsuz etkilemekte ve üretimden çekilmelere neden olabilmektedir.
- Hayvancılık sektöründe yem maliyetlerinin yüksek olması, üretim maliyetlerini artırmakta ve sektörün rekabet gücünü zayıflatmaktadır.
- Tarım arazilerinin parçalı yapısı, verimli üretim yapılmasını zorlaştırmakta ve ölçek ekonomisinin oluşmasını engellemektedir.
- Kooperatifleşme ve üretici örgütlenmesinin yetersiz olması, üreticilerin pazarlık gücünü azaltmakta ve piyasa erişimini sınırlamaktadır.

- Tarımsal pazarlama ve lojistik altyapısının yetersizliği, ürünlerin değerinde satılamamasına ve kayıpların artmasına neden olmaktadır.
- Tarımda dijitalleşme ve veri kullanımının sınırlı olması, verimlilik artışı sağlayacak teknolojilerin yeterince kullanılmamasına yol açmaktadır.

3. STRATEJİK HEDEFLER

Tarım sektörünün sürdürülebilir ve rekabetçi bir yapıya kavuşabilmesi için kaynak yönetimi, üretim planlaması ve piyasa yapısını birlikte ele alan ve serbest piyasa şartlarına uygun bir dönüşüm gerekmektedir.

Bu çerçevede stratejik hedefler şunlardır:

- Gıda arz güvenliğinin sağlanması ve sürdürülebilir üretim yapısının oluşturulması
- İklim değişikliğine hazırlık amacıyla tarımsal uygulamalarının geliştirilmesi
- Su kaynaklarının verimli ve sürdürülebilir kullanımının sağlanması
- Tarımsal üretimde planlama ve verimliliğin artırılması
- Hayvancılık sektörünün güçlendirilmesi ve yem arz güvenliğinin sağlanması
- Kırsal kalkınmanın desteklenmesi ve genç nüfusun tarıma yönlendirilmesi
- Tarımda dijital dönüşümün sağlanması
- Kooperatifleşme ve üretici örgütlenmesinin güçlendirilmesi
- Tarımsal pazarlama, markalaşma ve lojistik altyapısının geliştirilmesi
- Tarım sektörünün rekabet gücünün artırılması

4. POLİTİKA ÖNERİLERİ

4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Tarım sektöründe mevcut riskleri azaltmak ve üretimin sürdürülebilirliğini korumaya yönelik acil tedbirleri devreye almak

- Kuraklık riski yüksek bölgelerde su kullanımına yönelik öncelikli tedbirler alınmalı ve tarımsal üretimde su tasarrufuna yönelik uygulamalar hızla yaygınlaştırılmalıdır. Bu kapsamda tohum ve tarımsal sulama teknoloji alanlarında projelerin artırılması.
- Tarımsal üretim envanteri güncellenerek hangi ürünün nerede ve ne kadar üretileceğine ilişkin veri temelli planlama süreci başlatılmalıdır.
- Üreticilerin artan girdi maliyetlerinden olumsuz etkilenmesini azaltmak amacıyla destek mekanizmaları güçlendirilmeli ve erişilebilir finansman imkânları sağlanmalıdır.
- Hayvancılık sektöründe yem maliyetlerinin azaltılmasına yönelik kısa vadeli destekler sağlanmalı ve üreticilerin mali yükü hafifletilmelidir.
- Tarımsal veri toplama ve paylaşım süreçleri iyileştirilerek karar alma mekanizmalarının daha sağlıklı işlemesi sağlanmalıdır.
- Jeotermal seracılık ve topraksız tarım modellerine dönük teşvikler geliştirilmeli ve artırılmalıdır.

4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Tarım sektöründe yapısal dönüşümü sağlayarak verimliliği ve üretim kapasitesini artırmak

- Havza bazlı üretim planlaması hayata geçirilerek her bölgenin iklim, toprak ve su kaynaklarına uygun üretim modeli oluşturulmalı; verimli ve kaliteli üretim için AR-GE çalışmalarının sayısı artırılmalıdır.
- Modern sulama sistemleri yaygınlaştırılması ve geliştirilmesiyle su kullanımında verimlilik artırılmalı ve tarımsal üretimde sürdürülebilirlik sağlanmalıdır.
- Tarım arazilerinin toplulaştırılması hızlandırılarak ölçek ekonomisinin oluşması ve verim kayıplarının önüne geçecek önlemler artırılmalıdır.
- Kooperatifleşme ve üretici birlikleri güçlendirilmesinde ülkemiz sosyolojik yapısı dikkate alınarak yeni modeller geliştirilmeli ve üreticilerin pazarlama gücü artırılmalıdır.
- Kırsal kalkınma projelerindeki başarılı çalışmaların devamı niteliğinde markalaşma çalışmaları yapılmalı; tarımın ekonomik cazibesi yükseltilmeli ve genç nüfusun sektöre katılımı teşvik edilmelidir.
- Tarımda dijital teknolojilerin kullanımı yaygınlaştırılarak veri temelli üretim ve yönetim sistemleri artırılmalıdır. Yerli teknolojilerin geliştirilmesi teşvik edilmelidir.
- Hayvancılık sektöründe yem üretim kapasitesinin artırılması için hedef bölgelerde yeni projeler geliştirilmesi yoluyla dışa bağımlılık ve maliyetler azaltılmalıdır.

4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Tarım sektöründe sürdürülebilir, yüksek verimli ve rekabetçi bir üretim sistemini kalıcı hale getirmek

- İklim değişikliğine uyumlu tarım politikaları geliştirilerek uzun vadeli üretim güvenliği sağlanmalıdır.
- Tarımda dijital dönüşüm tamamlanarak akıllı tarım uygulamaları yaygınlaştırılmalı ve verimlilik artırılmalıdır.
- Su verimliliğini ve sürdürülebilir su kaynakları yönetimini esas alan üretim modelleri geliştirilerek doğal kaynakların verimli kullanımı sağlanmalıdır.
- Tarım-sanayi işbirliği güçlendirilerek katma değerli üretim artırılmalı ve ihracat kapasitesi geliştirilmelidir.
- Tarımsal AR-GE ve yenilenme faaliyetleri desteklenerek yeni üretim teknikleri ve ürün çeşitliliği geliştirilmelidir.
- Gıda arz güvenliğini sağlamak amacıyla stratejik ürünlere yönelik uzun vadeli üretim politikaları oluşturulmalıdır.

20) HAYVANCILIK DOSYASI

1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM

Hayvancılık, yalnızca hayvansal gıda üretimini sağlayan bir sektör değil; aynı zamanda gıda güvenliği, kırsal kalkınma, sanayi üretimi, istihdam, dış ticaret ve toplumsal refah açısından stratejik öneme sahip bir kalkınma alanıdır. Hayvansal ürünler, insan beslenmesinin vazgeçilmez unsurlarından biri olmasının yanı sıra yem, ilaç, makine, deri, tekstil ve gıda sanayi gibi çok sayıda sektör için temel üretim girdisi oluşturmaktadır. Bu yönüyle hayvancılık, tarımsal üretimin ötesinde ekonomik ekosistemin bütününe etkileyen stratejik bir faaliyet alanı niteliğindedir.

Türkiye, üzerinde durduğu coğrafi zenginlik ve çeşitlilik, iklim mutedillliği ve sahip olduğu mera varlığı, hayvancılık kültürü ve üretim potansiyeli sayesinde bölgesel ölçekte önemli bir üretim merkezi olabilecek imkânlara sahiptir. Ancak son yıllarda artan ithalat bağımlılığı, üretim maliyetleri, yem sorunu, işletme yapısındaki dengesizlikler, hayvan sağlığı problemleri, pazarlama sorunları ve kırsal nüfusun azalması gibi yapısal sorunlar sektörün sürdürülebilir gelişimini zorlaştırmaktadır.

Bu dosya; hayvancılık sektörünün mevcut durumunu, temel risk alanlarını ve yapısal sorunlarını ortaya koymak; üretim kapasitesini artıracak, üreticiyi güçlendirecek, ithalat bağımlılığını azaltacak ve hayvancılığı sürdürülebilir bir kalkınma alanına dönüştürecek politika önerilerini değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır.

2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER

Hayvancılık sektörü son yıllarda üretim kapasitesi, verimlilik ve modern işletmecilik alanlarında önemli gelişmeler göstermesine rağmen, üretim maliyetleri, işletme yapısı, ithalat bağımlılığı, hayvan sağlığı, pazarlama mekanizmaları ve kırsal nüfusun azalması gibi çok boyutlu sorunlarla karşı karşıyadır. Sektördeki yapısal sorunlar yalnızca üreticileri değil; gıda güvenliğini, fiyat istikrarını, kırsal kalkınmayı ve ülkenin dış ticaret dengesini de doğrudan etkilemektedir.

Bu çerçevede öne çıkan temel riskler şunlardır:

- Tarımsal bilgi ve veri sistemlerinin güncel ve düzenli biçimde işletilememesi nedeniyle stratejik planlama kapasitesinin zayıflaması
- Manda yetiştiriciliğinin sahip olduğu üretim potansiyeline rağmen sınırlı ölçekte kalması ve sektör içerisindeki payının düşük seyretmesi
- Az sayıdaki büyük işletmenin piyasa üzerinde belirleyici hâle gelmesi nedeniyle fiyat oluşum süreçlerinde dengesizliklerin ortaya çıkabilmesi
- Hayvan refahı standartlarının işletmeler arasında farklılık göstermesi ve refah odaklı üretim uygulamalarının yeterince yaygınlaşmaması
- Hayvancılık desteklerine ayrılan kaynakların önemli ölçüde ithalat harcamalarının gerisinde kalması nedeniyle sektörde dışa bağımlılığın derinleşmesi

- Hayvancılığa kullandırılan kredilerin hayvan fiyatlarını şişirdiği, damızlık hayvanların batıdan doğuya sürekli el değiştirdiği ve adeta ‘hayvan turizmi’ yaşanması
- Süt fiyatlarının düşük olması, zararına satmak zorunda kalınması ve fiyatlarda istikrar yakalanamaması, sütteki istikrarsızlığın et fiyatlarını da bozması. Bu durum süt/yem paritesi genel olarak 1.50’nin altında kalmış, 2021-22 yıllarında ise bazı dönemlerde 1.0’ın de altına düşmüştür.
- Sektörde kayıt ve istatistikle ilgili sorunların bulunması
- Kamu müdahalelerinin artan et ve süt fiyatlarını kontrol etmekte etkin olması ancak düşen fiyatlarda üreticiyi koruma yönünde refleks göstermede yetersiz kalınması, dolayısıyla kamusal müdahale dinamiklerinin üretici aleyhine işlemesi
- Ette sınıflandırma olmaması
- Meralara köylünün müsaade etmemesi, meraların verimsiz olması
- Tarıma aktarılan desteklerde kontrol ve denetimin artırılmaması
- Kırsal nüfusun azalması ve genç nüfusun tarım ve hayvancılıktan uzaklaşması nedeniyle işletmelerin küçülmesi ve üretim sürekliliğinin risk altına girmesi
- Çalıştıracak işgücü bulunamaması, yabancı işçilerde istikrar olmaması ve güven sorunu yaşanması
- Çobanlık ve hayvancılık mesleklerinin toplumsal itibar kaybına uğraması nedeniyle sektörde iş gücü açığının büyümesi
- Yem fiyatlarının çok pahalı olması
- Tarımsal örgütlerin işlevsiz kalması
- Dişi hayvan kesimlerinde kontrol ve denetimlerin zayıf olması
- Tarım arazilerinde (desteklerin hak eden üreticiye ulaşmasını engelleyen ve arazi kiralamalarını güçleştiren nitelikte) mülkiyet sorunları yaşanması
- Hayvancılığa kullandırılan kredilerin hayvan fiyatlarını şişirmesi, damızlık hayvanların batıdan doğuya sürekli el değiştirmesi ve adeta ‘hayvan turizmi’ yaşanması
- Aile işletmelerinin evrak, kayıt, proje, destek prosedürleri ile uğraşmak istememeleri, ekonomik ve yapısal baskılar altında zayıflaması ve kırsal üretim yapısının çözülmesi
- Kaliteli süt ile kalitesiz arasındaki fiyat farkının sınırlı kalması, kalitesi düşük sütün de bir şekilde pazar bularak piyasayı bozması
- Bazı sanayicilerin sütünü satın aldıkları çiftçileri kendi ürettikleri yemi satın almaya zorlamaları
- Hayvansal ürünlerde sürdürülebilirliğin ve fiyat istikrarının sağlanabilmesi için kırmızı et ve kasaplık hayvan ithalatına son verilmemesi
- Sözleşmeli üretim modellerinin büyükbaş ve küçükbaş hayvancılıkta yeterince yaygınlaşmaması
- Meraların verimsizleşmesi, kullanım sorunları ve mera kaynaklarının etkin değerlendirilememesi
- Koyun ve keçi eti tüketimine ilişkin önyargıların küçükbaş sektörünün gelişimini sınırlandırması
- Hayvan hareketleri ve hayvan pazarlarının yeterince denetlenememesi nedeniyle bulaşıcı hastalık risklerinin artması
- Veteriner hekimlerin koruyucu sağlık hizmetlerinden uzaklaşarak bürokratik işlerde yoğunlaşması nedeniyle sahadaki denetim ve koruma kapasitesinin zayıflaması

3. STRATEJİK HEDEFLER

Hayvancılık sektörünün sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması, gıda güvenliğinin sağlanması, kırsal kalkınmanın desteklenmesi ve dışa bağımlılığın azaltılması için uzun vadeli ve bütüncül bir stratejik yaklaşımın benimsenmesi gerekmektedir. Bu yaklaşım yalnızca üretim miktarının artırılmasını değil; üretim maliyetlerinin düşürülmesini, verimliliğin yükseltilmesini, hayvan sağlığının korunmasını, üretici gelirlerinin istikrara kavuşturulmasını ve kırsal yaşamın güçlendirilmesini de kapsamalıdır.

Diğer bir stratejik hedef Türkiye hayvancılığını daha verimli, ekonomik hale getirmek ve hayvansal ürünlerin insanlar tarafından kaliteli ve ucuz olarak sunmaktır. Hayvansal üretimin planlanarak gerçekçi projeksiyonlar ortaya konabilmesi, üretici ve tüketiciyi tatmin edecek fiyatlandırmalar yapılabilmesi, ihracat potansiyelimizin değerlendirilebilmesi için envanter, üretim ve üretici bilgilerimizin doğru rakamlara dayanması gerekmektedir. Bunun için de düzenli aralıklarla yapılan tarımsal envanter sayımlarına ve iyi işleyen bir tarımsal istatistik sistemine ihtiyaç vardır. FAO, ülkelere en fazla on yıllık aralıklarla yeni tarım sayımı yapmalarını tavsiye etmektedir. ABD’de her 5 yılda bir, AB ülkelerinde ise 10 yılda bir tarım sayımı yapılmaktadır. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelere demografik hareketlilik (kırsaldan kente göç) yüksek olduğundan tarımsal üretim dinamikleri gelişmiş ülkelere göre daha hızlı değişmekte, bu nedenle tarımda ölçüm ve analizlerin sık sık güncellenmesi gerekmektedir.

Bu kapsamda temel stratejik hedefler şunlardır:

- Düzenli tarımsal sayım ve bilgi sistemi oluşturularak hayvancılık politikalarının güncel ve güvenilir veriler üzerinden yürütülmesinin sağlanması
- Kanatlı hayvancılık, manda yetiştiriciliği ve küçükbaş hayvancılık gibi alt sektörlerin dengeli biçimde geliştirilmesi
- Hayvansal üretimde ihracat kapasitesinin artırılması ve Türkiye'nin bölgesel üretim merkezi hâline getirilmesi
- Hayvan refahı standartlarının üretim zincirinin bütün aşamalarında yaygınlaştırılması
- Hayvancılıkta ithalata bağımlı üretim yapısından yerli üretime dayalı sürdürülebilir üretim modeline geçilmesi
- Kırmızı et ve süt üretiminde arz güvenliğinin sağlanması
- Küçük ve orta ölçekli aile işletmelerinin korunması ve güçlendirilmesi
- Yem üretim kapasitesinin artırılması ve yem maliyetlerinin azaltılması
- Meraların korunması, ıslah edilmesi ve etkin kullanımının sağlanması
- Küçükbaş hayvancılığın stratejik üretim alanı olarak geliştirilmesi
- Hayvan sağlığı hizmetlerinin güçlendirilmesi ve bulaşıcı hastalıklarla etkin mücadele edilmesi
- Veterinerlik hizmetlerinin koruyucu sağlık yaklaşımı temelinde yeniden yapılandırılması
- Sözleşmeli üretim modellerinin yaygınlaştırılması

4. POLİTİKA ÖNERİLERİ

4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Üreticinin mevcut sorunlarını hafifletmek, üretim kayıplarını azaltmak ve sektördeki acil risk alanlarına hızlı müdahale etmek.

- Üreticilere yönelik yayın ve eğitim faaliyetleri güçlendirilmelidir. Bu kapsamda buzağı kayıplarının azaltılması, döl veriminin artırılması ve süt üretimindeki kalite kayıplarının önlenmesine yönelik eğitim programları yaygınlaştırılmalıdır.
- Hayvancılık ve hayvansal ürünlere ilişkin bilgi kirliliğiyle mücadele edilmelidir. Kamuoyunun doğru bilgilendirilmesini sağlayacak iletişim çalışmaları yürütülerek sektör hakkında oluşan yanlış algılar giderilmelidir.
- Aşılama programları yaygınlaştırılmalı ve hayvan pazarlarındaki hareketler sıkı bir denetimi tabi tutulmalıdır.
- Mezbahaların fiziki ve teknik altyapıları iyileştirilmelidir. Kesim süreçlerinde temizlik, izlenebilirlik ve gıda güvenliği standartlarının yükseltilmesi sağlanmalıdır.
- Hayvan refahı standartlarının uygulanması güçlendirilmelidir. Hayvanların yetiştirme, taşıma ve kesim süreçlerinde refah kriterlerine uygun uygulamalar yaygınlaştırılmalıdır.
- Koyun ve keçi eti tüketimine yönelik yanlış algı ve önyargıların giderilmesine yönelik tanıtım ve bilinçlendirme çalışmaları yürütülmelidir. Bu konuda mera hayvancılığının geliştirilmesiyle merayı en iyi değerlendiren koyun ve keçi yetiştiriciliği artırılmalıdır. Bu sayede küçükbaş hayvancılığın üretim ve tüketim boyutunda daha güçlü bir konuma ulaşması sağlanmalıdır.

4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Hayvancılık sektörünün yapısal sorunlarını azaltmak, üretim kapasitesini güçlendirmek ve sürdürülebilir üretim altyapısı oluşturmak.

- Kaba yem üretimi artırılmalı ve yem piyasasının daha etkin işlemlerini sağlayacak Kaba Yem Borsası gibi mekanizmalar geliştirilmelidir. Bu kapsamda kaliteli kaba yem üretimi desteklenerek maliyetler düşürülmeli, yem bitkileri üretimi su kısıtı göz önüne alınarak yaygınlaştırılmalı ve desteklenmelidir. Ayrıca sektörün ihtiyaçlarını karşılayacak piyasa araçları oluşturulmalıdır.
- Kayıt dışılık ve ürün tağşişi ile mücadele güçlendirilmelidir. Haksız rekabeti önleyecek denetim mekanizmaları etkinleştirilerek ve ağır yaptırımlar tam kapasite çalıştırılarak sektörün güvenilirliği artırılmalıdır.
- Bruselloz ve tüberküloz başta olmak üzere hayvan hastalıklarıyla mücadele kapsamında Ari İşletme sayısı artırılmalıdır. Hastalıktan Ari İşletmelerin yaygınlaştırılmasıyla hayvan sağlığı ve üretim verimliliği güçlendirilmelidir.
- Hayvan ithalatı yalnızca üretim ihtiyaçları doğrultusunda planlanmalıdır. Kasaplık hayvan ithalatı yerine verimliliği artıracak nitelikli damızlık hayvan teminine öncelik ve izin verilmelidir.
- Küçükbaş hayvancılıkta süt üretim sistemleri geliştirilmelidir. Koyun ve keçi işletme faaliyetlerinin yalnızca et üretimine dayanmaması, süt üretimi ve işlenmiş ürünlerle desteklenmesi sağlanmalıdır.
- Tarım ve hayvancılık alanında mesleki eğitim altyapısı güçlendirilmelidir. Özellikle kırsal gençlerin sektöre kazandırılması amacıyla tarım ve hayvancılık odaklı mesleki eğitim kurumları desteklenmelidir.
- Aile işletmelerinin sürdürülebilirliği desteklenmelidir. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin üretim faaliyetlerini devam ettirebilmeleri için özel destek programları uygulanmalıdır.
- Mevcut meraların rehabilitasyonu ve korunmasına yönelik projeler başlatılmalıdır. Bu kapsamda meraların ıslahı ve etkin kullanımı sağlanmalıdır. Mera kaynaklarının verimliliğini artıracak uzun vadeli uygulamalar hayata geçirilmelidir.

- Küçükbaş hayvancılığın geliştirilmesine yönelik özel programlar uygulanmalıdır. Türkiye'nin mera varlığı ve coğrafi yapısı dikkate alınarak koyun ve keçi işletmeciliği desteklenmelidir.
- Sözleşmeli üretim modelleri yaygınlaştırılmalıdır. Üretici ile sanayi arasında sürdürülebilir ve öngörülebilir ilişki kurulması sağlanmalıdır.
- Bakıcıların sosyal güvenlikleri teminat altına alınmalı ve istihdam sorununa yönelik teşvikler hayata geçirilmelidir. Hayvancılıkta yaşanan işgücü sorununun zamana yayılarak çözülebilmesi için üreticilerin çocukları ebeveynlerinin mesleğini devam ettirmeye özendirilerek tarım hayvancılık meslek liselerine yönlendirilmeli; bu okullar çeşitli burslar ve nitelikli barınma imkanları ile gençler için cazip hale getirilmelidir.
- Hayvan sağlığı hizmetlerinde koruyucu yaklaşım yaygınlaştırılmalıdır. Hastalık ortaya çıktıktan sonra müdahale eden yapı yerine hastalığı önleyen sistemler geliştirilmelidir.
- Et açığımızı en kısa şekilde küçükbaş hayvancılıktan sağlayabileceğimiz için, küçükbaş hayvancılık desteklenmelidir. Koyunculüğün gelir kalemi sadece kuzuya bağlanmamalıdır. Bu yüzden süt sağım sistemleri modernleştirilmeli ve sistem geliştirilmelidir.

4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Genetik ilerleme ve ekosistem değişikliği odaklı olarak hayvancılığı stratejik sektör olarak konumlandıran, dışa bağımlılığı azaltan ve kırsal kalkınmayı güçlendiren sürdürülebilir bir üretim modeli oluşturmak.

- Hayvan refahını esas alan modern barınak sistemleri yaygınlaştırılmalıdır. İşletmelerin hayvan sağlığı, verimlilik ve sürdürülebilirlik kriterlerine uygun şekilde yeniden yapılandırılması sağlanmalıdır.
- Koruyucu veteriner hekimlik sistemi güçlendirilmelidir. Bu amaçla bugün için ülkemizde sayısı on bini bulan serbest veteriner hekim kliniği-polikliniğinden bir proje kapsamında koruyucu hekimlik hizmetlerinden yararlanılmalıdır. Kamu ve özel sektör veterinerlik kapasitesi birlikte değerlendirilerek hastalıkları ortaya çıkmadan önleyen yaygın bir koruyucu sağlık altyapısı oluşturulmalıdır.
- Koruyucu hekimlik ve biyogüvenlik önlemleri tüm işletmelerde standart bir kültür haline getirilmeli ve salgın hastalıkların kökü kazınmalıdır.
- Tarım ve hayvancılık alanında sivil düşünce kuruluşları, araştırma merkezleri ve politika geliştirme mekanizmaları desteklenmelidir. Bu kurumlar tarım ve hayvancılık alanında raporlar ve analizlerle kamuoyu ve karar alıcılar için stratejik çalışmalar yapmalıdır. Bu sayede sektöre ilişkin uzun vadeli stratejilerin bilimsel veriler ışığında geliştirilmesi sağlanmalıdır.
- Düzenli tarımsal sayım ve bilgi sistemi kurumsallaştırılmalıdır. Hayvancılık politikalarının güncel, güvenilir ve sürdürülebilir veri altyapısına dayanması sağlanmalıdır.
- Hayvancılıkta millî üretim odaklı uzun vadeli strateji oluşturulmalıdır. İthalata dayalı geçici çözümler yerine yerli üretimi esas alan yapısal politikalar uygulanmalıdır.
- Hayvancılık ve tarım politikaları bütüncül şekilde planlanmalıdır. Bitkisel üretim, yem üretimi ve hayvansal üretim birbirini destekleyen uyumlu bir yapı içerisinde ele alınmalıdır.
- Kırsal nüfusun kentlere yönelmesiyle ortaya çıkan sosyo-ekonomik problemleri göğüslemenin en düşük maliyetli yöntemi olan kırsaldaki aile işletmelerinin tarımdan kopuşuna engel olunmalıdır.
- Etçi, sütçü ve kombine ırklar ile manda ve küçükbaş hayvanlarda genetik ıslah çalışmaları sonuç vermelidir.

- Mera, su ve doğal kaynak yönetimi sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda yeniden planlanmalıdır. Gelecek nesillerin üretim kapasitesini koruyacak çevresel yaklaşım benimsenmelidir.
- Hayvancılığın ekonomik olduğu kadar stratejik ve toplumsal bir alan olduğu anlayışı yerleştirilmelidir. Gıda güvenliği, kırsal yaşam ve millî kalkınma hedefleriyle uyumlu uzun vadeli politika çerçevesi oluşturulmalıdır.
- Etçi ırklarla yapılan melezlemeler sayesinde karkas ağırlığı kalıcı olarak artırılmalı ve kemik oranı düşürülmelidir.

21) SU KAYNAKLARININ SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ DOSYASI

1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM

Bu dosyanın amacı, Türkiye’de su kaynaklarının mevcut durumunu değerlendirmek, su yönetimi alanında karşılaşılan temel sorunları ve riskleri ortaya koymak ve su kaynaklarının sürdürülebilir, verimli ve bütüncül bir yaklaşımla yönetilmesine yönelik politika önerileri geliştirmektir.

Su kaynakları; tarım, sanayi, enerji ve kentsel yaşam açısından hayati öneme sahip olup, iklim değişikliği, nüfus artışı ve artan tüketim nedeniyle giderek daha kritik bir stratejik alan haline gelmektedir. Türkiye’nin su kaynakları bakımından sınırlı bir ülke olması, bu kaynakların etkin ve planlı kullanılmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu çerçevede dosya, su kaynaklarının korunması, verimli kullanımı, kurumsal yönetimi, altyapı kapasitesi ve iklim değişikliğine uyum boyutlarını birlikte ele almakta ve kısa, orta ve uzun vadeli politika önerilerini sistematik bir şekilde ortaya koymayı amaçlamaktadır.

2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER

Türkiye’de su kaynakları, artan talep ve kuraklık riskinin etkileri nedeniyle önemli baskı altındadır. Mevcut kullanım alışkanlıkları ve yönetim yapısı, su kaynaklarının sürdürülebilirliğini tehdit eden çeşitli yapısal sorunlar içermektedir. Özellikle tarımda yoğun su kullanımı, altyapı kayıpları ve kurumsal koordinasyon eksiklikleri, su yönetiminin etkinliğini sınırlamaktadır.

Bu çerçevede öne çıkan temel riskler şunlardır:

- Türkiye’nin kişi başına düşen su miktarının azalması, ülkenin su stresi yaşayan ülkeler arasında yer almasına neden olmakta ve uzun vadede su kıtlığı riskini artırmaktadır.
- Tarımsal sulamada suyun verimsiz kullanılması, toplam su tüketiminin büyük bir kısmının düşük verimlilikle harcanmasına yol açmakta ve kaynakların hızla tükenmesine neden olmaktadır.
- İklim şartları nedeniyle kuraklık sıklığının artması ve yağış rejimlerinin düzensizleşmesi, su arzının öngörülebilirliğini azaltmakta ve su yönetimini zorlaştırmaktadır.
- Taşkın riskinin artması, özellikle plansız kentleşme ile birleştiğinde ciddi can ve mal kayıplarına yol açabilecek afet risklerini artırmaktadır.
- Buharlaşma oranlarının artması, mevcut su kaynaklarının etkin kullanımını zorlaştırmakta ve rezervlerin azalmasına neden olmaktadır.
- Su kalitesinin bozulması, içme suyu kaynaklarının risk altına girmesine ve arıtma maliyetlerinin artmasına yol açmaktadır.
- Kurumlar arası koordinasyon eksikliği, su yönetiminde bütüncül bir yaklaşımın uygulanmasını zorlaştırmakta ve karar alma süreçlerini olumsuz etkilemektedir.
- Kapsamlı bir su kanununun bulunmaması, su yönetimine ilişkin düzenlemelerin parçalı kalmasına ve uygulamada farklılıklar oluşmasına neden olmaktadır.

- Havza bazlı yönetim anlayışının yeterince uygulanamaması, su kaynaklarının bölgesel özelliklere göre etkin yönetilmesini engellemektedir.
- Şehir şebekelerinde yüksek kayıp-kaçak oranları, mevcut suyun önemli bir kısmının kullanım öncesinde kaybedilmesine neden olmaktadır.
- Yeraltı sularının kontrolsüz kullanımı, su rezervlerinin hızla azalmasına ve uzun vadede geri dönüşü zor zararlar oluşmasına yol açmaktadır.

3. STRATEJİK HEDEFLER

Su kaynaklarının sürdürülebilir yönetimi, hem ekonomik faaliyetlerin devamlılığı hem de toplumsal yaşamın güvenliği açısından kritik öneme sahiptir. Bu nedenle su yönetiminde verimlilik, bütüncül yaklaşım ve kurumsal kapasiteyi güçlendiren bir dönüşüm gerekmektedir.

Bu çerçevede stratejik hedefler şunlardır:

- Su kaynaklarının sürdürülebilir ve verimli kullanımının sağlanması
- Su arz güvenliğinin güçlendirilmesi
- Tarımsal sulamada verimliliğin artırılması
- Havza bazlı su yönetim sisteminin etkin şekilde uygulanması
- Su kayıplarının azaltılması ve altyapının güçlendirilmesi
- İklim değişikliğine uyum kapasitesinin artırılması
- Kurumlar arası koordinasyonun güçlendirilmesi
- Su kalitesinin korunması ve iyileştirilmesi
- Yeraltı su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımının sağlanması
- Toplumda su tasarrufu bilincinin yaygınlaştırılması

4. POLİTİKA ÖNERİLERİ

4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Su kaynaklarının korunmasına yönelik acil tedbirleri devreye almak ve yönetim süreçlerinde hızlı iyileştirmeler sağlamak

- Su yönetimine ilişkin yasal ve kurumsal düzenlemeler gözden geçirilerek uygulamada yaşanan aksaklıkların giderilmesi sağlanmalıdır.
- Kuraklık ve taşkın riskine karşı erken uyarı sistemleri geliştirilerek su yönetiminde dinamik ve aktif bir yaklaşım benimsenmelidir.
- Su verilerinin toplanması ve paylaşılması süreçleri iyileştirilerek karar alma mekanizmalarının daha sağlıklı işlemesi sağlanmalıdır.
- Tarımsal sulamada su tasarrufuna yönelik uygulamalar hızla yaygınlaştırılmalı ve denetimler artırılmalıdır.
- Şehir şebekelerinde kayıp-kaçak oranlarının tespit edilmesine yönelik çalışmalar başlatılmalı ve acil müdahale planları oluşturulmalıdır.
- Yeraltı suyu kullanımına yönelik denetimler artırılarak kontrolsüz kullanımın önüne geçilmelidir.
- Yüksek yağışlı dönemlerde barajlardan boşaltılan suyun tarımı ve hayatı olumsuz etkilememesi için “Kaçış Rampası” gibi kanallar inşa edilerek yakın bölgelerde göletler veya küçük barajlar yapılmalıdır.

- İstisraf konusuna yönelik toplumsal duyarlılık projeleri devreye konulmalıdır. Bu kapsamda orman varlığı büyütülerek aşırı sıcakların toprağa ve bitki örtüsüne verdiği zararlar azaltılmalıdır.

4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Su yönetiminde yapısal dönüşümü sağlayarak verimliliği ve kurumsal kapasiteyi artırmak

- Havza bazlı su yönetim sistemi etkin şekilde uygulanarak bölgesel özelliklere uygun planlama yapılmalıdır.
- Modern sulama sistemleri yaygınlaştırılarak tarımsal su kullanımında verimlilik artırılmalıdır.
- Su altyapısı yenilenerek kayıp-kaçak oranları azaltılmalı ve dağıtım sistemleri iyileştirilmelidir.
- Atıksu geri kazanımı ve yeniden kullanım uygulamaları yaygınlaştırılarak su kaynakları üzerindeki baskı azaltılmalıdır.
- Kurumlar arası koordinasyon güçlendirilerek su yönetiminde bütüncül bir yaklaşım benimsenmelidir.
- Su yönetimine ilişkin veri sistemleri geliştirilerek dijital izleme ve yönetim kapasitesi artırılmalıdır.
- Şehirlerde yağmur suyu hasadı ve gri su kullanımı gibi uygulamaların yaygınlaştırılmalıdır.
- Su yönetiminde kurumlar arası koordinasyonu güçlendiren koordineli bir yönetim modeli oluşturulmalıdır.

4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Su kaynaklarının sürdürülebilirliğini güvence altına alan ve iklim değişikliğine uyumlu bir yönetim sistemi oluşturmak

- Koordineli su yönetimi sistemi oluşturularak su kaynaklarının tüm sektörler arasında dengeli kullanımı sağlanmalıdır.
- İklim değişikliğine uyumlu su yönetim politikaları geliştirilerek uzun vadeli arz güvenliği sağlanmalıdır.
- Yeraltı su kaynaklarının korunmasına yönelik sürdürülebilir kullanım modelleri oluşturulmalıdır.
- Su verimliliğini esas alan üretim ve tüketim alışkanlıkları yaygınlaştırılmalıdır.
- Toplum genelinde su tasarrufu bilinci geliştirilerek suyun sürdürülebilir kullanımı teşvik edilmelidir.
- İklim değişikliğine uyum kapsamında ulusal su güvenliği stratejisi geliştirilmelidir.

22) ENERJİ VE MADENCİLİK DOSYASI

1. DOSYANIN AMACI VE TEMEL YAKLAŞIM

Bu dosya, Türkiye'nin enerji ve maden alanlarında karşı karşıya olduğu yapısal sorunları bütüncül bir perspektifle analiz etmek, bu alanların cari denge üzerindeki etkilerini değerlendirmek ve sektörün sürdürülebilir dönüşümünü sağlayacak politika önerilerini ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır.

Enerji ve maden sektörü, ekonomik bağımsızlık, sanayi üretimi ve dış ticaret dengesi açısından stratejik öneme sahip olup, özellikle enerji ithalatına dayalı yapı nedeniyle cari açığın temel belirleyicilerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte madencilik alanında sahip olunan yüksek potansiyelin yeterince ekonomik değere dönüştürülememesi, bu alanın cari denge üzerindeki olumlu etkisinin sınırlı kalmasına neden olmaktadır.

Günümüzde sürekli önemi artan enerji ve doğal kaynaklar alanında Türkiye'nin vizyonu; adalet (enerjiye eşit erişim ve fiyat dengesi), liyakat (teknik kadroların bilimsel yetkinliğe göre belirlenmesi), hikmet (kaynakların sürdürülebilir ve verimli kullanımı) ve medeniyet perspektifi (çevreyle uyumlu, gelecek nesilleri gözetken politikalar) üzerine inşa edilmelidir. Bu çerçevede yerli ve yenilenebilir kaynaklara dayalı, dışa bağımlılığı azaltan güçlü bir enerji sisteminin inşası hedeflenmelidir.

Bu çerçevede dosya; kurumsal yapıdan yatırım süreçlerine, finansman modellerinden üretim zincirine, enerji ve madencilik faaliyetlerinden insan kaynağına kadar geniş bir alanı birlikte ele almakta ve bu alanların birbirleriyle ilişkili yapısını dikkate alan bütüncül bir yaklaşımı esas almaktadır.

2. MEVCUT DURUM VE TEMEL RİSKLER

Enerji ve maden alanında mevcut yapı incelendiğinde, sektörün sahip olduğu yüksek potansiyele rağmen bu potansiyelin etkin şekilde değerlendirilemediği ve bu durumun doğrudan cari denge üzerinde belirleyici etkiler oluşturduğu görülmektedir. Mevcut yapı; kurumsal organizasyon, yatırım süreçleri, üretim modeli ve finansman yapısı açısından çeşitli yapısal sorunlar barındırmaktadır.

Türkiye ekonomisi, enerji fiyatları, döviz kuru ve dış ticaret arasındaki güçlü etkileşim nedeniyle dışsal şoklara duyarlı bir yapı sergilemektedir. Ekonomik ilişkiler doğrusal ve istikrarlı değildir; dönemsel koşullara ve kırılabilirlik düzeyine bağlı olarak değişmektedir. Özellikle enerji ithalatına dayalı yapı, ekonomik dengenin kalıcı şekilde tesis edilmesini zorlaştırmakta; makroekonomik göstergeler büyük ölçüde kısa dönemli dalgalanmalar ile şekillenmektedir.

Son yıllarda petrol ve doğal gazda yerli üretimin artmasına rağmen enerji arzında dışa bağımlılık yüksek oranda devam etmektedir. Yerli ve yenilenebilir (özellikle güneş ve rüzgâr)

enerji yatırımlarında önemli artışlar, nükleer enerji alanında önemli ilerlemeler olsa da, enerji arz güvenliği ve maliyet baskısı hâlen önemli bir sorundur.

Bu çerçevede öne çıkan temel riskler şunlardır:

- Enerji ithalatına yüksek bağımlılık, Türkiye ekonomisinin küresel fiyat dalgalanmalarına karşı kırılganlığını artırmakta ve cari açığın kronik bir yapı kazanmasına neden olmaktadır. Bu durum, enerji arz güvenliğini doğrudan etkileyen stratejik bir risk alanı oluşturmaktadır.
- Maden kaynaklarının büyük ölçüde ham madde olarak değerlendirilmesi, bu kaynakların katma değerli üretim süreçlerine yeterince dahil edilememesine yol açmakta ve madencilik sektörünün ekonomik katkısını sınırlamaktadır.
- Madencilik potansiyelinin arama, keşif ve üretim süreçlerinde yeterince değerlendirilememesi, mevcut kaynakların ekonomiye kazandırılmasında önemli kayıplara neden olmaktadır.
- Enerji ve maden alanında çok sayıda kurumun yetkili olması ve Bakanlık merkez teşkilatı ile birlikte MTA, MAPEG, EÜAŞ, TEİAŞ, TEDAŞ, BOTAŞ, TPAO, TKİ, TTK, ETİ MADEN ve TENMAK gibi birçok kuruluşun sürece dahil olması, karar alma ve uygulama süreçlerinde koordinasyon sorunları doğurmaktadır.
- Yatırım süreçlerinde Orman Genel Müdürlüğü, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü ve yerel idareler gibi farklı kurumların sürece dahil olması, izin ve ruhsat süreçlerini uzatmakta ve bürokratik yükü artırmaktadır.
- Kurumsal yapının parçalı ve dağınık olması, sektörler arası önceliklendirme sorunlarına yol açmakta; özellikle madencilik sektörünün stratejik düzeyde yeterince önceliklendirilmemesine neden olmaktadır.
- Yatırım ortamında finansman araçlarının sınırlı olması ve uzun vadeli projelere uygun finansman modellerinin yeterince gelişmemiş olması, sektörde yatırım kapasitesini sınırlamaktadır.
- Teşvik sisteminin katma değerli üretimi yeterince desteklememesi, ham madde üretimine dayalı yapının devam etmesine neden olmaktadır.
- Enerji ve maden sektörlerinde teknoloji kullanımının sınırlı kalması, üretim süreçlerinde verimlilik sorunlarının devam etmesine yol açmaktadır.
- Uluslararası rekabet gücünün sınırlı olması, Türkiye'nin küresel enerji ve maden piyasalarındaki etkinliğini azaltmaktadır.
- Nitelikli insan kaynağı eksikliği, sektörde teknik kapasitenin ve uzmanlaşmanın gelişmesini zorlaştırmaktadır.
- Kamu, özel sektör ve sivil toplum arasındaki iş birliği mekanizmalarının yeterince kurumsallaşmamış olması, geliştirilen politikaların uygulamaya yansımaları zayıflatmaktadır.

3. STRATEJİK HEDEFLER

Ülkemizin temel hedefi, enerji arzını artırmak değil, enerji kaynaklı şoklara daha az duyarlı bir yapı kurmak olmalıdır. Bu doğrultuda enerji politikaları, sanayi ve dış ticaret politikalarıyla birlikte ele alınmalı; üretim yapısı enerji yoğun sektörlerden daha verimli, teknoloji odaklı ve esnek sektörlerle doğru kaydırılmalıdır. Böyle bir yapı, enerji fiyatlarındaki dalgalanmaların ekonomi üzerindeki etkisini sınırlayarak daha dengeli ve sürdürülebilir bir büyüme zemini oluşturacaktır. Enerji ve maden alanında sürdürülebilir bir dönüşümün sağlanabilmesi için mevcut yapının bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerekmektedir.

Bu çerçevede stratejik hedefler şunlardır:

- Enerji ve maden alanlarında dışa bağımlılığın azaltılması
- Katma değerli üretim yapısının geliştirilmesi
- Yerli ve milli üretim kapasitesinin artırılması
- Kurumsal yapının etkin ve koordineli hale getirilmesi
- Yatırım ortamının iyileştirilmesi ve süreçlerin hızlandırılması
- Finansman modellerinin geliştirilmesi
- Teknolojik dönüşümün sağlanması
- Uluslararası rekabet gücünün artırılması
- Nitelikli insan kaynağının geliştirilmesi
- Uzun vadeli ve sürdürülebilir politika yapısının oluşturulması

4. POLİTİKA ÖNERİLERİ

4.1 Kısa Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Kurumsal yapıdan kaynaklanan koordinasyon sorunlarını azaltmak, yatırım süreçlerini hızlandırmak ve sektörün işleyişini kısa sürede iyileştirmek

- Kurumlar arası yetki ve görev dağılımı netleştirilerek karar alma süreçlerinde yaşanan belirsizlikler giderilmeli, aynı konu üzerinde birden fazla kurumun işlem yürütmesinden kaynaklanan gecikmeler ortadan kaldırılmalıdır. Bu kapsamda özellikle izin, ruhsat ve denetim süreçlerinde hangi kurumun hangi aşamada yetkili olduğunun açık şekilde tanımlanması sağlanmalıdır.
- İzin, ruhsat ve denetim süreçleri sadeleştirilerek yatırımcıların karşılaştığı bürokratik yük azaltılmalı, çok sayıda idari işlem gerektiren mevcut yapı daha hızlı ve öngörülebilir bir sisteme dönüştürülmelidir. Bu sayede yatırım süreçlerinin süresi kısaltılarak sektörde hareketlilik artırılmalıdır.
- Yatırım süreçlerinde farklı kurumlar arasında etkin koordinasyon mekanizmaları kurulmalı, özellikle birden fazla kamu kurumunun dahil olduğu işlemlerde eş zamanlı değerlendirme ve onay süreçleri geliştirilerek zaman kaybı önlenmelidir.
- Veri paylaşımı ve bilgi yönetimi sistemleri geliştirilerek kamu kurumları arasında veri akışı hızlandırılmalı, karar alma süreçlerinde güncel ve doğru veriye dayalı bir yönetim anlayışı benimsenmelidir.
- Enerji arz güvenliğini artırmak amacıyla depolama kapasitesi güçlendirilmeli, özellikle dışa bağımlılığın yüksek olduğu alanlarda arz kesintilerine karşı sistemin dayanıklılığı artırılmalıdır.
- Kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında düzenli ve kurumsal iş birliği mekanizmaları oluşturularak sektörel kararların sahaya daha etkin yansması sağlanmalıdır.

4.2 Orta Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Sektörün yapısal sorunlarını çözmek, üretim ve yatırım kapasitesini artırmak ve ekonomik katkıyı güçlendirmek

- Yatırım ortamı iyileştirilerek enerji ve maden sektörlerine yönelik yerli ve yabancı yatırımlar teşvik edilmeli, yatırımcı güvenini artıracak düzenlemeler hayata geçirilmelidir. Bu kapsamda öngörülebilir ve istikrarlı bir mevzuat yapısı oluşturulması önem taşımaktadır.
- Finansman modelleri çeşitlendirilerek uzun vadeli ve yüksek maliyetli projelerin desteklenmesi sağlanmalı, sektörün doğasına uygun finansman araçları geliştirilerek yatırım süreçlerinin sürdürülebilirliği güvence altına alınmalıdır.

- Teşvik sistemi gözden geçirilerek özellikle katma değerli üretimi destekleyecek şekilde yeniden yapılandırılmalı, ham madde üretimi yerine işlenmiş ürün üretimini teşvik eden bir politika yaklaşımı benimsenmelidir.
- Üretim yapısı, enerji yoğun sektörlerden teknoloji ve verimlilik odaklı sektörlerle yönlendirilerek büyümenin niteliği iyileştirilmelidir. Üretim artışını değil, enerji verimliliğini ödüllendiren bir yapı oluşturulmalı, sanayinin enerji bağımlılığı azaltılmalıdır.
- Madenlerin ham madde olarak ihraç edilmesi yerine işlenerek yüksek katma değerli ürünlere dönüştürülmesi sağlanmalı, bu doğrultuda işleme tesisleri ve sanayi entegrasyonu desteklenmelidir.
- Uluslararası standartlara uygun üretim ve denetim mekanizmaları geliştirilerek sektörün kalite seviyesi yükseltilmeli ve küresel piyasalarda rekabet gücü artırılmalıdır.
- Nitelikli insan kaynağı yetiştirilerek sektörün ihtiyaç duyduğu teknik ve uzmanlık kapasitesi güçlendirilmeli, eğitim ve uygulama arasındaki ilişki daha etkin hale getirilmelidir.
- Enerji tedarikinde nükleer enerji devreye alınmalı ve yenilenebilir enerji payı arttırılmalıdır.
- Enerji verimliliği artırılarak mevcut kaynakların daha etkin kullanımı sağlanmalı, üretim süreçlerinde maliyetlerin düşürülmesi ve kaynak israfının önlenmesi hedeflenmelidir.

4.3 Uzun Vadede Yapılması Gerekenler

Amaç: Enerji ve maden alanında bağımsız, sürdürülebilir ve yüksek katma değer üreten bir ekonomik yapı oluşturmak

- Enerji ve maden alanlarında bütüncül ve güçlü bir kurumsal yapı oluşturularak mevcut dağınık yapı ortadan kaldırılmalı, stratejik kararların tek merkezden ve koordineli şekilde alınması sağlanmalıdır.
- Yerli kaynakların etkin kullanımı sağlanarak dışa bağımlılık azaltılmalı, özellikle enerji ithalatının cari denge üzerindeki olumsuz etkisi uzun vadede minimize edilmelidir.
- Üretim yapısı ileri teknoloji ile uyumlu hale getirilerek enerji ve maden sektörleri sanayi ile bütünleşik bir yapıya kavuşturulmalı, katma değeri yüksek üretim modeli geliştirilmelidir.
- Petrol ve doğalgaz arama ve üretim kapasitesi artırılarak enerji arz güvenliği güçlendirilmeli ve dış kaynaklara bağımlılık azaltılmalıdır.
- Uluslararası rekabet gücü yüksek bir sektör yapısı oluşturularak Türkiye'nin küresel enerji ve maden piyasalarındaki etkinliği artırılmalıdır.
- Uzun vadeli ve istikrarlı politikalar uygulanarak sektörün sürdürülebilirliği sağlanmalı, politika değişikliklerinden kaynaklanan belirsizlikler ortadan kaldırılmalıdır.
- Enerji ve maden kaynaklarının ekonomik değere dönüştürülmesiyle cari açığın azaltılması ve uzun vadede cari fazla verilmesi hedeflenmelidir.

KATKI VERENLER

	İsim	Kurum
1	Selim Cerrah	Cihannüma Derneği, Gençlik ve Spor Bakanlığı
2	Prof. Dr. Abdulkadir Macit	Kocaeli Üniversitesi
3	Prof. Dr. Abdullah İnce	Sakarya Üniversitesi
4	Prof. Dr. Abdullah Taha İmamoğlu	Trakya Üniversitesi
5	Prof. Dr. Abdulvahap Özsoy	Atatürk Üniversitesi
6	Prof. Dr. Adnan Çalık	Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
7	Prof. Dr. Adnan Memduhoğlu	Siirt Üniversitesi
8	Prof. Dr. Ahmet Dağ	Bursa Uludağ Üniversitesi
9	Prof. Dr. Ahmet İhsan Kaya	Gaziantep Üniversitesi
	Prof. Dr. Ahmet Kesgin	ÖSYM
10	Prof. Dr. Ali Güneş	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
11	Prof. Dr. Ayhan Ak	19 Mayıs Üniversitesi
12	Prof. Dr. Bayram Çetin	Gaziantep Üniversitesi
13	Prof. Dr. Ebubekir Ceylan	İstanbul Teknik Üniversitesi
14	Prof. Dr. Erol Kam	İstanbul Teknik Üniversitesi
15	Prof. Dr. Faruk Karaarslan	Erbakan Üniversitesi
16	Prof. Dr. Feridun Bilgin	Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi
17	Prof. Dr. Gökhan Atmaca	Sakarya Üniversitesi
18	Prof. Dr. Hamdullah Çuvalcı	Karadeniz Teknik Üniversitesi
19	Prof. Dr. İsmail Sağlam	Bursa Uludağ Üniversitesi
20	Prof. Dr. İsmail ŞAHİN	Bandırma Onyedil Eylül Üniversitesi
21	Prof. Dr. Kadir Sancak	Gümüşhane Üniversitesi
22	Prof. Dr. Kudret Bülbül	Ankara Medipol Üniversitesi
23	Prof. Dr. Mehmet Salih Gecit	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
24	Prof. Dr. Metehan Uzun	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
25	Prof. Dr. Metin Aksoy	Berlin Eğitim Müşaviri
26	Prof. Dr. Metin Gümüş	Marmara Üniversitesi
27	Prof. Dr. Muammer Erbaş	Dokuz Eylül Üniversitesi
28	Prof. Dr. Muharrem Ekşi	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
29	Prof. Dr. Muhsin Kar	T.C. Merkez Bankası
30	Prof. Dr. Murat Ertekin	Necmettin Erbakan Üniversitesi
31	Prof. Dr. Musa Genççelep	Hakkari Üniversitesi
32	Prof. Dr. Mustafa Kasım Karahocagil	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
33	Prof. Dr. Mürsel Küçük	Gazi Üniversitesi
34	Prof. Dr. Nevzat Aydın	Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
35	Prof. Dr. Orhan Koçak	İstanbul Üniversitesi
36	Prof. Dr. Ömer Korkut	Çukurova Üniversitesi
37	Prof. Dr. Recep Orhan Özel	Amasya Üniversitesi

38	Prof. Dr. Saffet Köse	İzmir Katip Çelebi Üniversitesi
39	Prof. Dr. Salih Kesgin	Samsun Üniversitesi
40	Prof. Dr. Sebahattin Çevikbaş	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
41	Prof. Dr. Semih Alptekin	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
42	Prof. Dr. Serkan Dilek	Kastamonu Üniversitesi
43	Prof. Dr. Sinan Gönen	Selçuk Üniversitesi
44	Prof. Dr. Şakir Görmüş	Marmara Üniversitesi
45	Prof. Dr. Ufuk Töman	Trabzon Üniversitesi
46	Prof. Dr. Vatan Karakaya	İstanbul Yıldız Teknik Üniversitesi
47	Prof. Dr. Yusuf Şahin	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
48	Prof. Dr. Zekeriya Yerlikaya	Kastamonu Üniversitesi
49	Doç. Dr. Abdulhakim Beki	Üsküdar Üniversitesi
50	Doç. Dr. Abdullah Dağcı	Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
51	Doç. Dr. Ahmet Aslan	Samsun Üniversitesi
52	Doç. Dr. Ahmet Yüksel	Yalova Üniversitesi
53	Doç. Dr. Ali Osman Karaoğlu	Yalova Üniversitesi
54	Doç. Dr. Aytaç Aydın	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
55	Doç. Dr. Bekir Gündoğmuş	Bandırma Onyedil Eylül Üniversitesi
56	Doç. Dr. Davut Sarıtaş	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
57	Doç. Dr. Enes Gül	İnönü Üniversitesi
58	Doç. Dr. Ercan Şen	Afyon Kocatepe Üniversitesi
59	Doç. Dr. Eyüp Al	Marmara Üniversitesi
60	Doç. Dr. Garip Aydın	Aksaray Üniversitesi
61	Doç. Dr. İrfan Ersin	İstanbul Medipol Üniversitesi
62	Doç. Dr. Kadri Doğan	Artvin Çoruh Üniversitesi
63	Doç. Dr. Kamuran Gökdağ	Mardin Artuklu Üniversitesi
64	Doç. Dr. Kemal Ramazan Haykiran	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
65	Doç. Dr. Mehmet Onur	Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
66	Doç. Dr. Mervan Selçuk	Sakarya Üniversitesi
67	Doç. Dr. Muhammed Ali Oruç	Samsun Üniversitesi
68	Doç. Dr. Mukadder Arif Yüksel	Ardahan Üniversitesi
69	Doç. Dr. Mustafa Aslan	Sakarya Üniversitesi
70	Doç. Dr. Nurettin Menteş	Dicle Üniversitesi
71	Doç. Dr. Serdar Nerse	Batman Üniversitesi
72	Doç. Dr. Recep Yorulmaz	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
73	Doç. Dr. Turgut Akyüz	Gümüşhane Üniversitesi
74	Doç. Dr. Yasin Söğüt	Giresun Üniversitesi
75	Doç. Dr. Yaşar Kahraman	Sakarya Üniversitesi
76	Doç. Dr. Yunus Kaplan	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
77	Dr. Öğr. Üyesi Abdulhamit Bolat	İbn Haldun Üniversitesi
78	Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Akmaz	Mersin Üniversitesi
79	Dr. Öğr. Üyesi Abdulrahman Acer	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
80	Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Loğoğlu	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi
81	Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Polatoğlu	Atatürk Üniversitesi
82	Dr. Öğr. Üyesi Batuhan Ustabulut	Yalova Üniversitesi
83	Dr. Öğr. Üyesi Durmuş Ali Aslanlar	Necmettin Erbakan Üniversitesi

84	Dr. Öğr. Üyesi Enes Yalçın	İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi
85	Dr. Öğr. Üyesi Halil İbrahim Uzun	Muş Alparslan Üniversitesi
86	Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Olgun	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
87	Dr. Öğr. Üyesi Lütfü Çakır	İstanbul Ticaret Üniversitesi
88	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali Bolat	İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
89	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ödemiş	Ege Üniversitesi
90	Dr. Öğr. Üyesi Murat Polat	Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi
91	Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Karatay	Iğdır Üniversitesi
92	Dr. Öğr. Üyesi Raşit Çolak	Uşak Üniversitesi
93	Dr. Öğr. Üyesi Sıracettin Aslan	Dicle Üniversitesi
94	Dr. Öğr. Üyesi Tahsin Hazırbulan	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
95	Dr. Öğr. Üyesi Ubeydullah Şener	Kirgizistan Türkiye Manas Üniversitesi
96	Dr. Öğr. Üyesi Umut Güleriyüz	Bitlis Eren Üniversitesi
97	Dr. Öğr. Üyesi Ümmet Soydemir	Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi
98	Dr. Öğr. Üyesi Yunus Çolak	Kırklareli Üniversitesi
99	Dr. Öğr. Üyesi Yusuf Ziya Kurtuluş	Sinop Üniversitesi
100	Öğr. Gör. Dr. Abdülvehhab Kazdaloğlu	Kocaeli Üniversitesi
101	Öğr. Gör. Dr. Celalettin Duran	Milletlerarası ilişkiler ve Diplomasi Merkezi
102	Öğr. Gör. Dr. Gültekin Güllü	Anadolu Üniversitesi
103	Öğr. Gör. Dr. Hayriye Taşcı	Gaziantep Üniversitesi
104	Öğr. Gör. Harun Öztürk	Düzce Üniversitesi
105	Öğr. Gör. Zekeriya Menak	Siirt Üniversitesi
106	Dr. Mithat Cansız	T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
107	Dr. Mustafa Çuhadar	Diyanet İşleri Başkanlığı
108	Dr. Mustafa Öztıp	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
109	Dr. Yusuf Akbaş	MEB Akademi
110	Arş. Gör. Dr. İbrahim Arslanoğlu	Karadeniz Teknik Üniversitesi
111	Arş. Gör. Dr. Katip Korkmaz	Karadeniz teknik Üniversitesi
112	Arş. Gör. Furkan Ustakurt	Gümüşhane Üniversitesi
113	Arş. Gör. Muhammed Zahid Doğanay	Çukurova Üniversitesi
114	Arş. Gör. Sıbgatullah Baran	Batman Üniversitesi
115	Atik Ağdağ	Cihannüma Derneği
116	Erol Erdoğan	MEB Bakan Danışmanı
117	Halit Bekiroğlu	ÖNDER Eski Başkanı
118	Lokman Şanlı	Milli Eğitim Bakanlığı
119	Mustafa Çuhadar	Cihannüma Derneği
120	Mustafa Karahancı	Cihannüma Derneği
121	Nurullah Öztürk	RTÜK Üyesi
122	Recep Garip	Cihannüma Derneği
123	Av. Rıza Saka	Avukat
124	Av. Bekir Gürsoy	Avukat
125	Uzm. Dr. M. Numan Aydın	Sağlık Bakanlığı